

Opinnäytetyö YAMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi YAMK

2012

Minna Maanpää

MLL:N VAPAAEHTOISET KUMPPANEINA PERHEKESKUSTOIMINNASSA

– tukena ammatillinen ohjaus

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä Minna Maanpää

MLL:N VAPAAEHTOISET KUMPPANEINA PERHEKESKUSTOIMINNASSA –TUKENAAN AMMATILLINEN OHJAUS

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on valtakunnallisesti kehittänyt ehkäisevää lapsi-, nuoriso- ja perhetoimintaa, jossa olennaisina osina ovat olleet perhekeskustoiminnan kehittäminen ja kuntakumppanuus. Tämän opinnäytetyönä toteutetun kehittämishankkeen tavoitteena oli käynnistää uudella paikkakunnalla perhekeskustoiminta kumppanuusajatuksella sekä lisätä alueella toimivien vapaaehtoisten jaksamista ja sitoutumista vapaaehtoistoimintaansa perhekeskuksessa. Perhekeskustoiminta lisää alueen vapaaehtoistoiminnan näkyvyyttä ja samalla sillä osallistetaan alueen lapsiperheitä yhteisölliseen toimintaan. Tukena tässä on Mannerheimin Lastensuojeluliiton ammatillisen ohjauksen selkiytynyt rooli perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten ohjauksessa.

Kehittämishankkeen tavoite jaettiin kolmeen kehittämistehtävään. Jokainen kehittämistehtävä oli itsenäinen kokonaisuus, mutta selkeästi uuden perhekeskustoiminnan käynnistämiseen ja toiminnan ylläpitämiseen liittyviä yhtenäisiä toimenpiteitä. Kehittämishankkeen tuloksena perhekeskustoiminta käynnistyi Laitilassa 2011 yhteistyössä Laitilan kaupungin, MLL:n Varsinais-Suomen piirin ja MLL Laitilan kanssa. Sen ympärille luotiin toimivat rakenteet ja ohjausmenetelmät. Lisäksi kehittämishankkeessa mallinnettiin uusien vapaaehtoisten rekrytointia ja innostamista sekä MLL:n ammatillisen ohjaajan roolia perhekeskusverkostossa selkeyttäen perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten ammatillista ohjausta. Nämä toteutettiin yhteistyössä Turun kehittämisperhekeskus Marakatin vapaaehtoisten, MLL:n Varsinais-Suomen piirin lapsi-, nuoriso- ja perhetoiminnan ja MLL:n valtakunnallisen VETO – hankkeen tiimien kanssa.

Kehittämishankkeen tuloksia voidaan hyödyntää eri alueilla perhekeskustoiminnan käynnistämisessä. Vaikka kehittämishanke toteutettiin osana MLL:n valtakunnallista kehittämistyötä, sen tuloksena syntyneet vapaaehtoisten rekrytoinnin ja ammatillisen ohjauksen toimintamallit ovat hyödynnettävissä myös muiden järjestöjen toimintaan.

ASIASANAT:

ammatillinen ohjaus, kumppanuus, perhekeskus, vapaaehtoistoiminta

Minna Maanpää

MLL'S VOLUNTARY PARTNERSHIP WITH THE FAMILY CENTER, SUPPORTED BY PROFESSIONAL GUIDANCE

The Mannerheim League for Child Welfare has developed a nationwide preventive child, youth and family activities, where the essential elements have been the center of family activities and the development of a partnership. This thesis implemented development project was to launch a new family center locations in the idea of partnership activities and to increase the wellbeing of volunteers active in the region and commitment to volunteer activities in the family center. Family center activity increases the visibility of voluntary and at the same time as the area inclusive of families with children in local activities. This is supported by Mannerheim League for Child Welfare professional guidance clarified the role of a family operating in the center of volunteers under the guidance.

The development target was divided into three development task. Each development task was an independent entity, but clearly a new family center start-up and operation of the maintenance of uniform measures. As the result of the family center started operating in Laitila 2011 in collaboration Laitila City, MLL in Southwest Finland, and the MLL's Laitila local association. It was created around the structures and control methods. In addition, the development project was modeled in the recruitment of new volunteers and motivating people as well as MLL's director of professional role of the family center network, clarifying family operating in the center of volunteers with professional guidance. This was carried out in cooperation with Turku Center for the Development of Family Center Marakatti's volunteers, MLL in Southwest Finland's child, youth and family activities and the MLL's nationwide VETO –project teams.

The results of this can be utilized in various areas of family center operations started. Although the development project was carried out as part of the MLL's national development efforts, resulting from the recruitment of volunteers and occupational guidance models are also utilized by other organizations.

KEYWORDS:

voluntary, partnership, family center, professional guidance

SISÄLTÖ

1 KÄYTETYT LYHENTEET	6
2 JOHDANTO	7
3 KEHITTÄMISHANKKEEN ESITTELY	9
3.1 Kehittämishankkeen tausta	9
3.2 Yleistä perhekeskustoiminnasta	12
3.3 Kehittämishankkeen tavoite, kehittämistehtävät ja toteutus	16
3.3. Kehittämisyksikkö ja yhteistyökumppanien toiminnan esittely	20
4 KUMPPANUUS PERHEKESKUSTOIMINNASSA	21
4.1 Perhekeskustoiminnan käynnistäminen Laitilassa	21
4.2 Kuntakumppanin rooli perhekeskustoiminnassa	30
4.3 MLL:n vapaaehtoisten rooli perhekeskustoiminnassa	32
4.4 MLL:n ammatillisen ohjaajan rooli perhekeskustoiminnassa	34
5 AMMATILLINEN OHJAAJA VAPAAEHTOISTEN TUkena	39
5.1 MLL:n ammatillinen ohjaaja mukana vapaaehtoisen arjessa	39
5.2 Innostamisen teoreettisia lähtökohtia ohjauksen avuksi	42
6 VAPAAEHTOISTEN REKRYTOINTIA JA PEREHDYTYSTÄ	45
6.1 Vapaaehtoisten rekrytointiprosessi	45
6.2 Vapaaehtoisten toiveita perehdytykselle	51
7 VERTAISTAPAAMISIA JA AMMATILLISTA OHJAUSTA VAPAAEHTOISILLE	53
7.1 Vapaaehtoisten ammatillisen ohjauksen taustaa	53
7.2 Perhekeskustyöntekijöiden kokemuksia vapaaehtoistoiminnan merkityksestä ja ammatillisesta ohjauksesta perhekeskuksen arjessa	56
7.3 Vertaistapaamiset vapaaehtoisten ohjauksen välineenä	59
7.4 Mikä auttaa vapaaehtoisia jaksamaan ja sitoutumaan toiminnassaan	64
8 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTIA JA POHDINTAA	69
8.1 Mikä onnistui tässä kehittämishankkeessa ja mitä jäi tekemättä	69
8.2 Vapaaehtoistoiminnan ammatillisen ohjauksen juurruttaminen osaksi MLL:n perhekeskustoimintaa	75
9 LÄHTEET	77

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset vapaaehtoiset

Liite 2. Haastattelukysymykset perhekeskustyöntekijät

Liite3. Vapaaehtoistoiminnan esite

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämistehtävien toimenpiteet suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaiheissa	19
Kuvio 2. Kehittämistehtävänä perhekeskustoiminnan käynnistäminen	22
Kuvio 3. Perhekeskuksen käynnistämisen malli	24
Kuvio 4. Perhekeskus Mukulavintin toiminta kehittämishankkeen aikana	26
Kuvio 5. Laitilan perhekeskuskumppanit ja heidän toimintamuodot perhekeskuksessa hankkeen aikana	27
Kuvio 6. MLL:n vapaaehtoistoiminnan ohjaajan tehtäviä paikallisessa perhekeskustoiminnassa	35
Kuvio 7. Verkostokokouksen sisältö	38
Kuvio 8. MLL:n arvot ja toimintaperiaatteet	39
Kuvio 9. Kehittämishankkeen toisen kehittämistehtävän kuvaus	45
Kuvio 10. Rekrytoinnin ja ohjauksen toimintamalli	47
Kuvio 11. Ohjaajan vahvuudet vapaaehtoisten rekrytoinnissa	50
Kuvio 12. Kehittämishankkeen kolmannen kehittämistehtävän kuvaus	58
Kuvio 13. Vertaistapaamisten aikataulu suhteessa perehdytysiltoihin	61
Kuvio 14. Vapaaehtoisen innostaminen vertaistapaamisen keinoin	63
Kuvio 15. Mitkä tekijät edistävät tulevaisuuden vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia?	66
Kuvio 16. Mitkä tekijät edistävät tulevaisuuden vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia?	66
Kuvio 17. Mikä saa vapaaehtoisen jaksamaan vapaaehtoistyössään perhekeskuksessa	67
Kuvio 18. Kehittämishankkeen ohjaajan tehtävät	70

1 KÄYTETYT LYHENTEET

MLL	Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
MLL:n V-S piiri	Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri ry
MLL Laitila	Mannerheimin Lastensuojeluliiton Laitilan paikallisyhdistys ry
RAY	Raha- Automaattiyhdistys
TYKS	Turun yliopistollinen keskussairaala
VETO-hanke	MLL:n Vapaaehtoistoiminnan ohjaushanke

2 JOHDANTO

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on kaikille avoin kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen ja lapsiperheen hyvinvointia, lisää lapsuuden arvostusta ja näkyvyyttä yhteiskunnassa sekä tuo lapsen näkökulmaa päätöksentekoon (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010). Tämä kehittämishanke toteutettiin osana Mannerheimin Lastensuojeluliiton (jäljempänä MLL) valtakunnallista Vapaaehtoistoiminnan ohjaushanketta (VETO-hanke 2009–2013). VETO -hankkeen tarkoituksena on lisätä vaikuttavan varhaisen tuen edellytyksiä koko kansalaisjärjestössä. Valtakunnallisen hankkeen avulla MLL luo sisältöjä, rakenteita ja ohjausjärjestelmän paikallisyhdistysten vapaaehtoisten organisoimalle ja toteuttamalle perhetoiminnalle. Hanke systematisoi myös toiminnan vaikutusten arviointia ja vahvistaa vapaaehtoistyössä jaksamista. (MLL 2010.)

Työskentelen tällä hetkellä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirissä vapaaehtoistoiminnan ohjaajana. Idea tähän opinnäytetyönä toteutettuun kehittämishankkeeseen syntyi omasta kehittämistehtävästäni VETO -hankkeessa. Siinä tavoitteenani on tehdä näkyväksi MLL:n vapaaehtoistoimintaa paikallisissa perhepalveluverkostoissa. Tähän opinnäytetyön kehittämishankkeen alueeksi valikoitui Laitila vajaa 9000 asukkaan kaupunki Vakka-Suomessa, jossa käynnistettiin perhekeskustoiminta osana kaupungin, MLL:n Varsinais-Suomen piirin ja MLL Laitilan paikallisyhdistyksen toimintaa. Molemmilla kumppaneilla oli yhteinen kiinnostus ja halu käynnistää alueella perhekeskustoimintaa osaksi kaupungin lapsiperheiden avoimia palveluja.

Tämä kehittämishanke keskittyi perhekeskustoiminnan käynnistämiseen ja sen prosessin tuloksena syntyi toimintamalli, jota voidaan hyödyntää muuallakin vastaavan tyyppisissä kumppanuushankkeissa. Tähän perhekeskustoiminnan käynnistämiseen ja kumppanuuteen liittyviä asioita kuvataan kappaleessa neljä. Lisäksi tässä kehittämishankkeesta syntyi tuloksena vapaaehtoistoiminnan

ammattillisen ohjauksen toimintamalli perhekeskustoiminnassa mukana olevien vapaaehtoisten ohjaukseen. MLL:ssa on vapaaehtoisia ohjattu ammatillisesti aiemminkin, mutta tässä työssä keskityttiin perhekeskustoiminnassa mukana olevien ohjaukseen ja keinoihin. Kappaleeseen viisi olen kerännyt tietopohjaa ammatillisen ohjaajan käyttöön ohjauksensa tueksi. Kehittämishankkeen aikana mallinnettiin myös uusien vapaaehtoisten rekrytointiin liittyvä prosessi. Kehittämistehtävien tueksi kerättiin tietoa jo perhekeskustoiminnassa mukana olevilta vapaaehtoisilta ja perhekeskustyöntekijöiltä. Kappaleessa seitsemän esitellään toimintamalli vapaaehtoisten vertaistapaamisista. Vertaistapaamiset ohjauksen keinoina syntyivät yhteistyössä haastateltujen vapaaehtoisten kanssa. Toiminta pilotoitiin Turussa kehittämisperhekeskus Marakatissa toimivien vapaaehtoisten kanssa. MLL:n Varsinais-Suomen piirin kehittämisperhekeskus Marakatissa kehitetään uusia työmuotoja, josta ne levitetään koko Varsinais-Suomen piirin paikallisyhdistyksiin.

Kehittämishanke eteni lineaarisesti perhekeskustoiminnan käynnistämisestä, uusien vapaaehtoisten rekrytoinnista, olemassa olevien vapaaehtoisten ammatillisen ohjauksen toimintamalliin. Tämä opinnäytetyö on myös väliraportti. Työelämälähtöisyys ja kumppanuusyhteistyö toteutuivat joka kehittämistehtävässä. Opinnäytetyön jokaisessa kappaleessa on käsitelty kehittämistehtävään liittyvä asia niin, että teoriapohja sekä saadut tulokset ovat samassa luvussa. Tämä siksi, että kehittämissankkeessa tuloksina saatujen toimintamallien juurruttamistyön käynnistyessä on helpompi irroittaa osio kerrallaan oman alueen kehittämistyön tueksi. Tässä kehittämissankkeessa saadut tulokset ja tuotetut toimintamallit ovat alustavia. Niiden kehittäminen ja kokeilu jatkuvat osana valtakunnallista kehittämistyötäni MLL:ssa. Lopulliset toimintamallit valmistuvat osaksi Vapaaehtoistoiminnan ohjaushankkeen loppuraporttia ja ammatillisen ohjauksen käsikirjaa vuoden 2013 lopussa. Lopuksi arvioidaan kehittämissanketta kokonaisuutena sekä sen juurruttamista osaksi MLL:n valtakunnallista toimintaa. Raportin joukossa olevat kursivoidut lainaukset ovat perhekeskustyöntekijöiden ja vapaaehtoisten ryhmähaastatteluista poimittuja.

Vapaaehtoistoiminta osana perhekeskustoimintaa on varsin ajankohtainen teema, ei vain täällä Varsinais-Suomessa vaan koko maan alueella. Kehittämishanke on työelämälähtöinen ja ajankohtainen, sillä MLL:n eri piirien vapaaehtoistoiminnan ohjaajat tulevat yhä enemmän toimimaan yhdessä vapaaehtoisten kanssa paikallisissa perhekeskusverkostoissa. Perhekeskustoiminta on jo pääministeri Matti Vanhasen 2.hallitusohjelmassa 2007 - 2010 nostettu esille ja kannustettiin kuntia kokoamaan lapsiperheiden palveluja perhekeskuksiksi ja järjestämään toimintaa yhteistyössä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa (Valtioneuvosto 2007). Nykyisen pääministerin Kataisen hallitusohjelmassa täsmennetään vielä asiaa seuraavasti. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja kehitetään KASTE 1-ohjelmassa luotujen hyvien käytäntöjen mukaisesti. Laajennetaan perhekeskustoimintaa perheiden, kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Perhekeskusten tavoitteena on edistää varhaista puuttumista ja pulmien ennalta ehkäisyä. (Valtioneuvosto 2011.)

Vaikka kehittämishanke toteutettiin osana MLL:n toimintaa, niin sen tuotoksena syntyneet toimintamallit ovat sovellettavissa myös muiden järjestöjen vapaaehtoistoiminnan ohjaajien tai –koordinaattorien työhön perhekeskusverkostoissa. Vapaaehtoisten toimijoiden mukaan saaminen järjestöjen toimintaan on haasteellista. Tämän päivän vapaaehtoiset haluavat toimintansa tueksi myös lähitukea. Henkilön, jonka kanssa jakaa vapaaehtoistoiminnan kysymyksiä sekä tarjoaa mahdollisuuden vertaistukeen järjestämällä tapaamisia muiden vapaaehtoisten kanssa. Tässä kehittämishankkeessa oli hyvä mahdollisuus arvioida ja kehittää uuden toimintamuodon käynnistämiseen liittyviä asioita, pohtia vapaaehtoisten eri rekrytointimuotoja sekä sitä, mikä on järjestötyön ammattilaisen rooli vapaaehtoisten ammatillisesta ohjauksesta perhekeskustoiminnassa.

3 KEHITTÄMISHANKKEEN ESITTELY

3.1 Kehittämishankkeen tausta

MLL on valtakunnallisesti kehittänyt ehkäisevää lapsi-, nuoriso- ja perhetoimintaa. Kehittämistyön olennaisina osina ovat olleet perhekeskustoiminnan kehittäminen ja kuntakumppanuus. Tällä hetkellä on käynnissä valtakunnallinen RAY:n rahoittama Vapaaehtoistoiminnan ohjaushanke, jossa tämä kehittäminen jatkuu. Tämä mahdollistaa järjestöjen vapaaehtoistoiminnan ja kunnan ammatillisen työn saumattoman ja pitkäjänteisen yhteen sovittamisen. MLL:n Varsinais-Suomen piirissä toteutettiin osana Harava-hanketta 2000 – luvun alussa Palvelustrateginen kumppanuus – hanke, jossa Raison kaupunki ja MLL:n Varsinais-Suomen piiri sekä järjestöt kehittivät palvelustrategista kumppanuutta Perhekeskus Pihapiirin toimintaympäristössä. Kehittäminen jatkui vuosina 2005 – 2009 Vauvaperhehankkeessa, jossa kokeiltiin erilaisia toimintamalleja vauvaperheille ja edellytyksiä ehkäisevän lastensuojelun rakenteiden uudistamiseen. Kehittämistyön tuloksena on voitu solmia ehkäisevän lapsi – ja perhetoiminnan kuntasopimuksia, joissa strategisen kumppanuuden tavoitteet toteutuvat.

Vuonna 2009 käynnistyi MLL:n valtakunnallinen Vapaaehtoistoiminnan ohjaushanke Varsinais-Suomen, Keski-Suomen ja Hämeen alueilla. Kaikkiin pilottilueille palkattiin MLL:n vapaaehtoistoiminnan ohjaaja. Hanke laajeni vuonna 2010 Uudenmaan ja vuonna 2011 Pohjois-Pohjanmaan piirien alueille. Tällä hetkellä on kuusi vapaaehtoistoiminnan ohjaaja, joilla kaikilla on oma ohjauspiste sijoittautuneena piirien alueille. Kehittäminen ja vapaaehtoistoiminnan ammatillinen ohjaus mallinnetaan hankkeen aikana niin, että vuonna 2014 MLL:lla olisi koko maan kattava vapaaehtoistoiminnan ammatillisen ohjauksen ohjauspisteiden verkosto.

Tämä opinnäytetyönä toteutettava kehittämishanke on osa laajempaa kokonaisuutta MLL:n toiminnassa. Tässä kehittämishankkeessa keskityttiin vapaaehtoisten toiminnan tukemiseen alueellisessa perhekeskustoiminnassa. Monissa kunnissa on käynnistetty tai käynnistetään perhekeskustoimintaa ja MLL:n paikalliset toimijat ovat haluttuja kumppaneita toiminnan suunnitteluun, koordinointiin ja toteutukseen. Tämä kumppanuus tuo myös piirien MLL:n vapaaehtoisten ammatilliselle ohjaukselle uusia haasteita. Miten osataan huomioida perhekeskuksessa toimivat vapaaehtoiset? Miten saadaan vapaaehtoistoiminta tasavertaiseksi kumppaniksi alueen muiden toimijoiden kanssa? MLL on ollut aiemminkin mukana alueellisissa perhekeskustoiminnoissa, mutta tässä kehittämishankkeessa uutta oli ammatillisen ohjauksen rooli perhekeskustoiminnan suunnittelu- ja käynnistämiprosessissa sekä jatkoa ajatellen ohjaajille tuotettu toimintamallit vapaaehtoisten rekrytoimiseen, innostamiseen ja vertaisohjaukseen.

Hyvinvointiyhteiskuntaan liittyy tiiviisti ajatus, että julkisen toiminnan ohella myös muiden toimijoiden tulee ottaa vastuuta kansalaisten tarvitseman tuen tuottamisesta. Tämä on merkinnyt vapaaehtois- ja vertaistoiminnan uudenlaista tulemistä näkyväksi. Vapaaehtoisuus on keskeinen osa kolmatta sektoria. Kansalaisten oleminen näillä areenoilla perustuu vapaaehtoisuuteen sekä toimijoina että palvelujen käyttäjinä. Vapaaehtoisuus kertoo kolmannen sektorin voimasta, sillä se auttaa löytämään saman asian tärkeäksi kokevat ihmiset. Koska vapaaehtoistoiminnalla ei ole legitiimiä velvoittavuutta on siitä poistuminekin helppoa ja se tuo esille vapaaehtoistoiminnan haavoittuvuuden. (Hokkanen 2003, 255-257.)

Perhekeskukset ovat syntyneet tarpeesta koota perheille suunnattuja palveluja ja toimintoja yhteen. Perhekeskukset ovat usein kuntien hallinnoimia. Palvelujen monipuolista kytkeytymistä ympäröiviin yhteisöihin tulee vahvistaa ja laajentaa palveluysiköissä käytettäviä ryhmätyön muotoja. (Bardy ym. 2001, 153.) MLL:n yhdistyksen erilaiset toiminnot liittyvät usein kuntien perhekeskuksiin. MLL:ssa on ollut myös omia perhekeskuksia jo 1989 lähtien. MLL:n perhekeskuksella tarkoitetaan joko fyysistä toimintapaikkaa tai paikkakunnan erilaisten lapsi- ja

perhetoimintojen verkostomaisesti toimivaa kokonaisuutta. MLL:n perhekeskuksessa vapaaehtoistoimintaa tukee ja koordinoi palkattu työntekijä ja ammatillinen ohjaaja. Perhekeskukseen voi sijoittua esimerkiksi MLL:n vapaaehtoistoiminnoista perhekahvila, kerhotoiminta, vanhempainryhmät, lapsiperheiden tukihenkilötoiminta, MLL:n infopiste ja erilaiset tapahtumat. Perhekeskusten toiminta joustaa tilanteen mukaan, uusi ryhmä tai toimintamuoto perustetaan, kun tarvetta on ja sopivat vastuuihmiset löytyvät. Perhelähtöisyyden pohjalta syntyy ajankohtaista, paikallisesti räätälöityä toimintaa. Paikalliset tarpeet synnyttävät mielenkiintoisia kokeiluja, joista voi kehittyä valtakunnallisia menestyksiä. Perhekeskus on ammatillisen osaamisen ja kansalaistoiminnan sekoitussammio, jossa monen toimijan tavoitteet voivat parhaimmillaan kohdata. MLL:n perhekeskukset tarjoavat perheille myös mahdollisuuden vaikuttaa vapaaehtoistoiminnalla omaan hyvinvointiinsa ja asuinalueensa viihtyvyyteen. (MLL 2010.)

MLL:n Varsinais-Suomen piirissä toteutettiin vuosina 2005 - 2009 RAY:n rahoittamana Vauvaperhe-hanke. Hanke oli yhteistyöhanke, jonka tavoitteena oli nivoa yhteen MLL:n, kuntien ja Turun yliopistollisen keskussairaalan (TYKS) lastenklinikan osaaminen ja palvelut siten, että hankekunnissa pystyttiin vastaamaan vauvaperheiden tarpeisiin entistä paremmin. Hanke toteutettiin kuuden kunnan alueella ja kaikissa niissä pystyttiin vaikuttamaan toimintarakenteisiin siten, että kuntien ja järjestöjen palvelut ja toiminta muodostivat yhdessä vauvaperheiden palvelukokonaisuuden. Palvelut koottiin yhteen vauvaperheiden palveluketjuksi ja jokaisella paikkakunnalla käynnistettiin perhekeskustoiminta. (MLL:n Varsinais-Suomen piiri 2009.) Tästä hankkeesta saatujen kokemusten myötä MLL:n Varsinais-Suomen piirissä on aktiivisesti ylläpidetty perhekeskustoiminnan ajatusta ja viety sitä kehittämisperhekeskus Marakatin toiminnan avulla kumppaneiden ja paikallisten toimijoidemme tietoisuuteen. Vauvaperhe-hankkeen loppuraportti ja Vauvaperheiden perhekeskusopas on saatavilla MLL:n Varsinais-Suomen piiristä.

MLL:ssa järjestettiin vuonna 2010-2011 Vapaaehtoistoiminnan ammatillinen ohjauskoulutus, jonka tavoitteena oli vahvistaa vapaaehtoistoiminnan ammatillista ohjaus- ja kehittämisosaamista MLL:n lapsi-, nuoriso- ja perhetoiminnassa. Koulutuksen aikana vahvistettiin osallistujien yhteistä ymmärrystä MLL:n arvojen ja ohjelmien mukaisesta toimintakulttuurista ja työotteesta uudistuvassa järjestön organisaatiossa. Perhekeskustoiminta oli koulutuksen ajan myös yhtenä pääteemana osana MLL:n perhetoimintaa. Koulutus toteutettiin yhteistyössä Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Ok-opintokeskuksen kanssa ja siihen osallistui MLL:n kaikkien piirien alueilta ja keskustoimiston lapsi-, nuoriso- ja perhetoiminnasta vastaavia työntekijöitä. Tämä koulutusprosessi oli myös osaltaan peilauspintanani opinnäytetyöni eteenpäin viemisessä.

3.2 Yleistä perhekeskustoiminnasta

Paula Risikko (6.5.2010) toi esille omassa puheenvuorossaan Pohjoismaisessa perhekeskuskonferenssissa Espoossa, miten perherakenteet ja perheiden arki ovat muuttuneet ja yhteiskuntakehityksen myötä monimutkaistuneet. Perheiden palvelujen tarve ja palvelujen toimintaympäristöt ovat toisenlaisia kuin ennen. Näissä tilanteissa tarvitaan uudenlaisia kohtaamisia, auttamisen ja ymmärtämisen työvälineitä ja usean toimintasektorin ja ammattilaisten yhteistyön mahdollistavia rakenteita. Perhekeskus on nykyaikainen tapa järjestää lapsiperheiden palvelut. Suomessa perhekeskustoiminnan lähtökohtana ovat perheiden tarpeet, paikalliset peruspalvelut, työntekijöiden hallintokuntarajat ylittävät yhteistyö ja yhteistyö myös muiden paikallisten toimijoiden kuten seurakunnan ja järjestöjen kanssa. Ennalta ehkäisevä työ toteutuu parhaiten paikallisena ja konkreettisena toimintana. Hyvinvointia ja terveyttä edistetään ehkä parhaiten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistamalla. Olennainen osa suomalaista perhekeskustoimintaa ovat perheiden kohtaamispaikat ja toiminnalliset tapahtumat, joissa perheet kohtaavat toisiaan ja työntekijät kohtaavat perheitä ja toisiaan.

Sosiaali- ja Terveysministeriön Perhepalvelujen kumppanuusohjelman PERHE – hankkeessa (2005 – 2007) ja Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE – hankkeessa (2008 – 2011) on kehitetty kuntien ja järjestöjen yhteistyössä toteuttamaa perhekeskusmallia. Perhekeskustoiminta on kirjattu Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan (Valtioneuvosto 2011, 62) seuraavasti. Hallitus tukee vapaata kansalaistoimintaa ja sivistystyötä. Kansalaisjärjestöille luodaan nykyistä avoimemmat mahdollisuudet esitellä toimintaansa kouluissa, oppilaitoksissa ja kirjastoissa. Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä vapaaehtois- ja vertaistuen, auttamistyön ja erityispalvelujen tuottajina vahvistetaan, resurssointia parannetaan sekä varainhankintaa ja verovapautta selkeytetään. Järjestöt ovat yleishyödyllisiä ja voittoa tavoittelemattomia toimijoita, joilla on suuri merkitys suomalaiselle demokratialle ja ihmisten hyvinvoinnille. Erityisen tärkeää on taata kolmannen sektorin toimintaedellytykset kaikkein heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden ja ryhmien elämänmahdollisuuksien tukijana.

Jyväskylän seudun PERHE -hanke oli yksi kansallisen perhepalvelujen kumppanuusohjelmaa toteuttaneista hankkeista, jonka yhteydessä (2005-2007) toteutettiin monitoimijuutta ja kumppanuutta julkisen, kolmannen ja yksityisen sektorin, seurakunnan, perheiden ja hankkeiden kesken. Kokemuksena tästä todettiin, että yhteistyö eri toimijoiden kesken saadaan etenemään kumppanuudeksi tasavertaisen ja avoimen kumppanuuden periaatteella, siten että kaikki toimijat ovat samanarvoisia. Kumppanuus edellyttää yhteistä visiota, yhdessä asetettuja tavoitteita, yhteistä tahtotilaa ja vastuunottoa, keskinäistä luottamusta, arvostusta, sitoutumista, käytännön yhteistyötä, keskinäisiä sopimuksia ja koordinointia sekä johtamista. Yhteistyö on mahdollistanut uudenlaisten ehkäisevien ja varhaisen tuen työ- ja toimintamuotojen kehittämisen ja työparityöskentelyn. (Kemppainen & Huusko 2008, 16-17.) Perhekeskuksessa monitoimijuus perustuu toimijoiden tietojen, taitojen ja kokemusten yhteen kokoamiseen, jotta perheiden hyvinvointi vahvistuu monipuolisesti. Perhekeskuksessa toimijoina voivat olla kaikki alueella lapsiperheille palveluja tarjoavat tahot sekä perheet itse. (Viitala ym. 2008, 22-23.)

Tuija Raatikainen (2010, 43-45) kartoitti opinnäytetyönään Suomessa toimivien perhekeskusten tämän hetkistä tilannetta. Kartoitus toteutettiin kyselynä avointen kysymysten muodossa. Kartoituksessa kävi ilmi, että perhekeskusten toimintatavat ja palvelut vaihtelevat paikkakunnittain ja toimijoittain. Yhteistä oli kaikilla toimijoiden yhteistyö ja verkostoituminen. Perhekeskukset toteuttavat matalan kynnyksen ehkäisevää työtä sekä tarjoavat perheille mahdollisuuksia vertaistukeen ja verkostojen luomiseen. Perhekeskustoiminta lisää perheiden arjen jaksamista ja tuo sisältöä ja iloa arkeen. Tutkimuksessa kävi ilmi myös se, että perhekeskusten koetaan pystyvän tukemaan perheitä varhaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmat paisuvat ja tukea tarvittaisiin enemmän. Perheiden on helppo osallistua perhekeskustoimintaan alueilla. Perhekeskusten kautta perheet kokevat saavansa sekä vanhempien että lasten äänet kuuluville toiminnan suunnitteluun ja päätösten tekoon. Toimijoiden näkökulmasta perhekeskustoiminta säästää resursseja ja taloudellisia säästöjä, koska päällekkäinen työ vähenee ja palveluita voidaan kohdistaa oikea-aikaisesti. Yhteistyössä koettiin tärkeäksi yhteinen fyysinen tila. Perhekeskustoiminnan avulla tuetaan vanhemmuutta ja parisuhdetta sekä madalletaan kynnystä hakeutua tarvittaessa muihin palveluihin.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2010) määrittelee perhekeskuksen palveluverkostoksi ja perheiden kohtaamispaikaksi. Sen tehtävänä on edistää lasten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä sekä ennalta ehkäistä ja puuttua varhain lasten ja nuorten kasvuympäristöjen ongelmiin. Perhekeskuksen tavoitteena on vahvistaa lasten ja vanhempien osallisuutta, vertaissuhteita ja keskinäistä vuorovaikutusta. Se on avoin kaikille lapsiperheille. Perheet voivat kokoontua vapaamuotoisesti tai vanhemmat voivat osallistua ohjaajien vetämiin avoimiin vertaisryhmiin. Perhekeskuksen tavoitteena on myös yhdistää ammattilaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden osaamista ja asiantuntijuutta. Perhekeskustoiminnasta ei ole olemassa erillistä lainsäädäntöä vaan se nojautuu voimassaolevaan sosiaali- ja terveydenhoidon lainsäädäntöön mm. Lastensuojelulaki, Asetus neuvolatoiminnasta ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Perhekeskustoimintaa on kehitetty Suomen lisäksi myös muissa Pohjoismaissa ja Hollannissa pitkään. Suomalaiseen perhekeskusverkostojatteluun verrattuna Norjassa ja Ruotsissa mallit eroavat siten, että yhteistyötä eri näkökulmista tehdään automaattisemmin julkisen sektorin toimijoiden kesken. Vapaaehtoistoiminta resurssina on ainoastaan satunnaista näissä perhekeskustoimintaympäristöissä. Ruotsissa on vuodesta 1996 lähtien puhuttu Leksandin mallista, josta myös Suomen perhekeskustoiminnan kehittämistyö on saanut alkumallia. Siellä työ käynnistyi vanhempainryhmillä, jossa vanhempia tuettiin vanhemmuudessaan. Ryhmät ovat osana perhevalmennusta ja tärkeätä oli saada sekä isä että äiti tuntemaan olonsa tervetulleeksi, jotta molemmat kävisivät ryhmissä jatkossakin. Menestystekijöiksi Thomas Johansson nimeää Leksandin perhekeskusmallissa jatkuvuuden, toiminta käynnistyy riittävän aikaisin ennen vauvan syntymää, isien tukemisen, me-tunteen, vanhempien omien vahvuuksien hyödyntämisen, yhteistyön ja arviointi- ja palautteen keruusysteemin. (Johansson 2011, 69- 72.)

Anette Thyrhaug kumppaneineen kuvaa artikkeleissaan (2011a, 30; 2011b, 102) Norjan perhekeskustoiminnan rakennetta talokuvalla, jonka perustan luo ammatillinen infrastruktuuuri ja osaaminen. Ensimmäisessä kerroksessa ovat universaalit kaikille lapsille, nuorille ja perheille suunnatut palvelut. Toisen kerroksen palvelut ovat selektiivisiä ja suunnattuja niille lapsille, nuorille ja perheille, joiden kohdalla on jo pieni huoli herännyt. Kolmannen kerroksen palvelut ovat tarkoitettuja lapsille, nuorille ja perheille, joilla on erityistarpeita ja vaativat interventioita. Norjassa tehdyssä kyselyssä perhekeskuksissa työskentelevät olivat nimenneet tärkeimmiksi asioiksi muun muassa seuraavia asioita. Perhekeskustoiminta on lisännyt työntekijöiden epävirallista yhteistyötä ja tietoisuutta toistensa työstä. Sitä on voinut hyödyntää omassa työssään ja samalla se on lisännyt tunnetta siitä että oma palvelu on saanut lisäarvoa perhekeskuksen osaamisesta. Saadulla synergialla on ollut merkittävä vaikutus työntekijöiden työviihtyvyyteen ja positiiviseen jaksamiseen.

3.3 Kehittämishankkeen tavoite, kehittämistehtävät ja toteutus

Kehittämishankkeen tavoitteena oli käynnistää uudella paikkakunnalla perhekeskustoiminta kumppanuusajatuksella sekä lisätä alueella toimivien vapaaehtoisten jaksamista ja sitoutumista vapaaehtoistoimintaansa perhekeskuksessa. Perhekeskustoiminta lisää alueen vapaaehtoistoiminnan näkyvyyttä ja samalla sillä osallistetaan alueen lapsiperheitä yhteisölliseen toimintaan. Tukena tässä on MLL:n ammatillisen ohjauksen selkiytynyt rooli perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten ohjauksessa.

Kehittämishanke oli ajankohtainen, tarpeellinen ja se linkittyi vahvasti työelämään ja vapaaehtoisten arkeen. Kehittämishankkeen aihe on ajankohtainen kuntien kehittämistyössä ja uusien toimintatapojen luomisessa ehkäisevän työn kentälle. Lastensuojelulaki edellyttää suunnitelmallista lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä ja vanhemmuuden tuen kehittämistä. Yksi perheiden hyvinvointia vahvistava perhelähtöinen työtapana on perhekeskustoiminta, joka mainitaan myös hallitusohjelmassa. MLL:lla on kokemusta perhekeskustoiminnasta ja sen organisoimisesta. Uutena tässä kehittämishankkeessa oli se, että perhekeskustoiminta käynnistettiin yhteistyössä kaupungin ja järjestön kanssa. Nimeenomaan niin, että perhekeskustoiminnan järjestämisvastuu oli vapaaehtoistojen kanssa, joilla on tukena MLL:n ammatillinen ohjaus. Kehittämishankkeen paikkakunnaksi valikoitui Laitilan kaupunki, koska Laitilan MLL oli jo kauan haaveillut omasta tilasta ja kaupungissa ei aiemmin ole ollut perhekeskustoimintaa. Kaupungin näkökulmasta perhekeskustoiminta toi uudenlaisen toimintamuodon lapsiperheille tarjottavien ehkäisevien palvelujen paletille. Kehittämishankkeen kokemuksia hyödynnetään MLL:n valtakunnallisessa vapaaehtoistoiminnan ammatillisen ohjauksen kehittämistyössä.

Kehittämishankkeen tavoite jaettiin kolmeen kehittämistehtävään. Jokainen kehittämistehtävä oli itsenäinen kokonaisuus, mutta selkeästi uuden perhekeskustoiminnan käynnistämiseen ja toiminnan ylläpitämiseen liittyviä yhtenäisiä toimenpiteitä. Ensimmäisenä kehittämistehtävänä oli käynnistää perhekeskustoiminta Laitilassa yhdessä kumppaneiden kanssa. Kumppaneina

tässä kehittämistehtävässä olivat Laitilan kaupunki, MLL:n Varsinais-Suomen piiri ja MLL Laitila. Toisena kehittämistehtävänä oli uusien vapaaehtoisten rekrytointi- ja perehdytysmallin luominen. Tätä toimintamallia ammatilliset ohjaajat voivat hyödyntää uusien vapaaehtoisten rekrytoinnissa ja innostamisessa perhekeskustoimintaan. Kolmantena kehittämistehtävänä oli mallintaa MLL:n ammatillisen ohjaajan roolia perhekeskusverkostossa ja selkeyttää perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten ammatillista ohjausta. Näissä kahdessa jälkimmäisessä kehittämistehtävässä toimijoina olivat kehittämishankkeen ohjaaja, kehittämisperhekeskus Marakatin vapaaehtoiset, MLL:n Varsinais-Suomen piirin lapsi-, nuoriso- ja perhetoiminnan tiimi sekä Veto - hankkeen valtakunnallinen tiimi.

Kehittämishankkeen suunnitteluvaiheen tueksi taustamateriaalia kerättiin vuoden 2010 syksyllä ja vuoden 2011 alussa käynnistettiin konkreettisesti perhekeskustoiminnan suunnittelu ja verkostotyöskentely Laitilan kaupungissa. MLL:n Varsinais-Suomen piirin vapaaehtoistoiminnan ohjaajan, joka toimi myös tämän kehittämishankkeen ohjaajana, työpiste sijoitettiin Laitilan perhekeskuksen tiloihin, jossa vapaaehtoistoiminnan ammatillinen ohjaus lähialueen paikallisyhdistysten vapaaehtoisille toteutuisi aidosti lähellä vapaaehtoisia. Kehittämishankkeen sijoittautessa paikkakunnalle, jossa ei aiemmin ole ollut perhekeskustoimintaan päädyin kehittämishankkeen ohjaajana suunnitteluvaiheessa siihen, että kerään taustatietoja MLL:n Varsinais-Suomen piirin kehittämisperhekeskus Marakatin ohjausryhmältä, vapaaehtoisilta ja työntekijöiltä. Kehittämishankkeen toimintamallien sisältöjen teemoja saatiin tällä hetkellä perhekeskuksessa toimivilta vapaaehtoisilta heille järjestetyistä vertaistapaamisista, ohjaajan omista aikaisemmista ohjauskokemuksista sekä kehittämisperhekeskus Marakatin ammatillisia ohjaajia haastatteleamalla. Kehittämishankkeen aikana ohjaaja dokumentoi verkostokokoukset muistioihin, perhekeskustoiminnan käynnistämiseen liittyvät asiat muistiinpanoihin sekä vapaaehtoisten ja työntekijöiden tapaamisista ohjaaja piti hankepäiväkirjaa. Vapaaehtoisten rekrytointiin liittyvät tapahtumat ohjaaja kirjasi ylös. Samanaikaisesti ohjaaja yhdessä MLL:n Varsinais-Suomen piirin Lapsi-, nuoriso- ja perhetoiminnan tiimin kanssa reflektoi erilaisia

kokemuksia onnistumisista ja kirjattiin kehittämisideoita tuleviin rekrytointitapahtumiin. Näitä kaikkia ohjaaja käytti kehittämistyön aineistoina, joita vahvistettiin eri sosiaaliohjauksen teorioilla.

Tätä kehittämishanketta arvioitiin ja refleктоitiin yhdessä sekä MLL:n Varsinais-Suomen piirin Lapsi,- nuoriso- ja perhetoiminnan että valtakunnallisen VETO -hankkeen tiimien jäsenten kanssa koko kehittämisprosessin ajan. Lisäksi ohjaaja esitteli kehittämishankkeeseen liittyvää perhekeskustoimintaa MLL:n valtakunnallisessa Vapaaehtoistoiminnan ammattillisen ohjauksen koulutuksessa marraskuussa 2011. Vapaaehtoisten innostamisesta ja siihen liittyvistä kokemuksista toimintamalleineen kehittämishankkeen ohjaaja esitteli puheenvuorossaan EU:n Vapaaehtoistoiminnan teemavuoteen 2011 liittyvässä Syysmarkkinat seminaaripäivässä syyskuussa 2011. Molemmat tapahtumat olivat Helsingissä ja kuulijoina olivat eri järjestöjen vapaaehtoistoiminnan ohjauksen ammattilaiset. Omat puheenvuorot ohjaaja itse arvioi ja kirjasi saamansa kommentit hankepäiväkirjaan.

Toikon ja Rantasen (2009, 14 -16) mukaan kehittäminen nähdään usein konkreettisena toimintana, jossa pyritään joko toimintarakenteen tai toimintatavan kehittämiseen. Tässä kehittämishankkeessa toteutuivat molemmat, sillä perhekeskustoiminnan käynnistäminen oli selkeä kunnan toimintarakenteessa tapahtunut muutos ja paikallisyhdistyksen vapaaehtoisten toimintatavan muutosta ammatillisen ohjauksen tukemana perhekeskusverkostossa. Kehittämällä usein tarkoitetaan projektityyppistä toimintaa, jossa on määritelty aika, asetetaan tavoitteet, määritellään toimintatavat ja sovitaan arvioinnista. Kehittämistyö pitää sisällään sekä uusien ideoiden keksimistä että niiden kokeilua ja levittämistä. Tässä hankkeessa kehittämistyön tavoitteena oli myös auttaa perhekeskustoiminnan juurtumista osaksi kaupungin palveluja alueen lapsiperheille.

Seuraavalla sivulla olevaan kuvioon yksi on kerätty kehittämistehtävien toimenpiteet suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaiheissa. Kuviossa käy ilmi myös hanketyöskentelyn eteneminen ja toteutuneet tehtävät, joita käsitellään tarkemmin luvuissa 4 -7.

	Syksy 2010	Kevät 2011	Syksy 2011	Kevät 2012
	Suunnitteluvaihe	Toteuttamisvaihe	Toteuttamis- vaihe	Arviointi ja raportointi
Tehtävä 1: Perhekeskus- toiminnan käynnistäminen	Alueelliset verkostokokoukset Turussa Perhekeskus- toiminnan rakenteiden luominen Kartoitus toiminnan tarpeesta Laitilassa	Perhekeskustoiminnan käynnistäminen Laitilassa Ohjausryhmä- työskentelyn käynnistäminen Laitilassa ja kokoukset 2kpl Alueelliset verkosto- kokoukset Turussa	Ohjausryhmän kokoukset 2 kpl/ Laitila Alueelliset verkosto- kokoukset Turussa	Toimintamallin arviointia yhdessä muiden kumppaneiden kanssa Raportin kirjoitus Toimintamallin levittäminen osaksi piirien ohjauspisteissä toimivien ohjaajien työtä Perhekeskusohjausryhmän kokoukset 2 kpl/ Laitila
Tehtävä 2: Uusien vapaaehtoisten rekrytointi- ja perehdytysmallin luominen	Kehittämisperhe- keskus Marakatin vapaaehtoisten kokemusten kerääminen vertaistapaamisessa, pohjana uusien rekrytoinnille ja kehittämistoiminnan suuntaamiselle	Uusien perhekeskus- vapaaehtoisten rekrytointia	Uusien perhekeskus- vapaaehtoisten rekrytointia ja vapaaehtoisten perehdytysillat 1 krt/kk Turussa	Toimintamallin arviointia yhdessä muiden ammattilisten ohjaajien kanssa sekä kehittämistyössä mukana olleiden vapaaehtoisten vertaisryhmäläisten kanssa
Tehtävä 3: Toimintamalli MLL:n ammattilliselle ohjaajalle perhekeskus- verkostossa työskentelyyn ja vapaaehtoisten ohjaukseen	Kehittämis- perhekeskus Marakatin työntekijöiden haastattelut Tiimikokoukset (LaNuPe ja VETO)	Vapaaehtoisten ammattillista ohjausta Vapaaehtoisten vertaistapaamisten käynnistäminen Turussa. Kokoontumiset 2 krt. Tiimikokoukset (LaNuPe ja VETO)	Vapaaehtoisten ammattillista ohjausta Vapaaehtoisten vertaistapaamiset 2 krt Turussa Tiimikokoukset (LaNuPe ja VETO)	Toimintamallin arviointia yhdessä muiden ammattilisten ohjaajien kanssa sekä kehittämistyössä mukana olleiden vapaaehtoisten vertaisryhmäläisten kanssa

Kuvio 1. Kehittämistehtävien toimenpiteet suunnittelu-, totetus- ja arviointivaiheissa

3.3. Kehittämisyksikkö ja yhteistyökumppanien toiminnan esittely

Tämä kehittämishanke toteutettiin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vapaaehtoistoiminnan ohjaushankkeen Varsinais-Suomen toimipisteessä yhteistyössä MLL:n Varsinais-Suomen piirin kehittämisperhekeskus Marakatin ja Laitilan MLL:n perhekeskusten vapaaehtoistojen ja ammattihenkilöstön kanssa. Työelämämentoreina kehittämishankkeessa toimivat MLL:n Vapaaehtoistoiminnan ohjaushankkeen koordinaattori ja MLL:n Varsinais-Suomen piirin lapsi- ja perhetoiminnan päällikkö. Lisäksi kehittämishankkeen raporttia kommentoivat kaksi perhekeskustoiminnassa mukana ollutta vapaaehtoista.

MLL:n Varsinais-Suomen piirin kehittämisperhekeskus Marakatti toimii Turussa Perhetalo Heidekenin tiloissa. Perhekeskuksen toiminta on ammatillisesti ohjattua. Työntekijöinä toimivat MLL:n Varsinais-Suomen piirin perhetoiminnan ohjaaja, Turun kaupungin varhaiskasvatuspalveluista lastenhoitaja sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän lastenohjaaja. Vapaaehtoiset toimijat ovat Marakatissa mukana avoimissa perhekahvilaryhmissä ja koko perheen kerhoissa. Perhekeskuksen toimintaa kehittää, ohjaa ja arvioi kehittämisperhekeskus Marakatin ohjausryhmä. Siinä on edustajia Turun kaupungin varhaiskasvatuksesta, kulttuuritoimesta ja sosiaali- ja terveystoimesta, Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymästä, Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöt ry:stä, MLL:n paikallisyhdistyksistä ja MLL:n Varsinais-Suomen piiristä. Kehittämishankkeen ohjaaja toimi ohjausryhmän puheenjohtajana hankkeen aikana. Ohjausryhmä kokoontui neljä kertaa. Ohjausryhmän toiminta oli käynnistynyt jo ennen tätä kehittämishanketta ja jatkui hankkeen jälkeenkin.

Laitilan perhekeskuksen toiminnasta vastaa MLL:n Laitilan paikallisyhdistys. Paikallisyhdistys järjestää vapaaehtoisvoimin perhekahvilatoimintaa, vertaisryhmätoimintaa sekä erilaisia koko perheen tapahtumia. Vuoden 2012 alusta Laitilan paikallisyhdistys palkkasi osa-aikaisen perhekeskustyöntekijän MLL:n Varsinais-Suomen piirin Työllisty järjestöön – hankkeen kautta. Perhekeskuksen toiminnan ympärille koottiin toiminnan käynnistämisen vaiheessa

paikallisista toimijoista perhekeskustoiminnan ohjausryhmä. Siinä on edustajia kaupungin sosiaalitoimesta, varhaiskasvatuksesta, neuvolasta, seurakunnasta, Laitsemiele ry:stä sekä MLL:n Laitilan paikallisyhdistyksestä ja MLL:n Varsinais-Suomen piiristä. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana neljä kertaa. Kehittämishankkeen ohjaaja toimi ja toimii edelleenkin ohjausryhmän koollekutsujana ja puheenjohtajana.

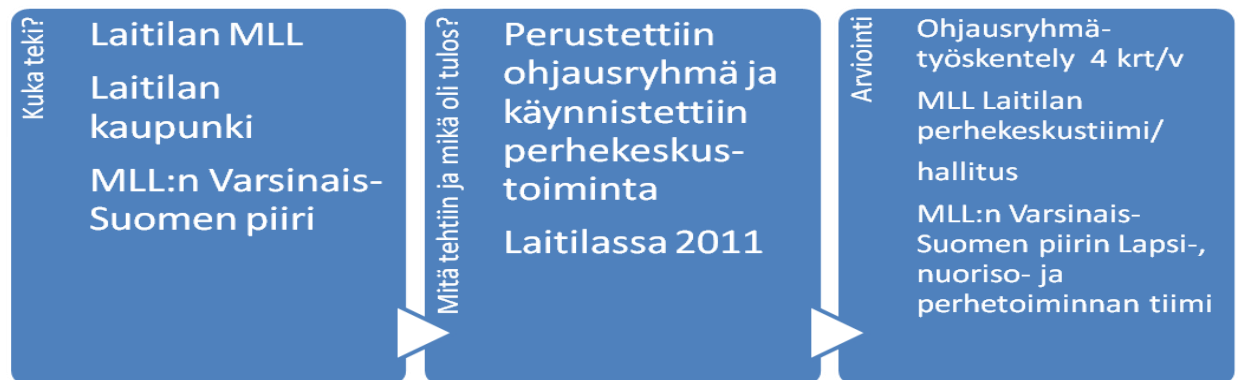
4 KUMPPANUUS PERHEKESKUSTOIMINNASSA

4.1 Perhekeskustoiminnan käynnistäminen Laitilassa

Kehittämishankkeen ensimmäisenä kehittämistehtävänä oli käynnistää perhekeskustoiminta uudella paikkakunnalla. Tässä kappaleessa neljä kuvataan perhekeskustoiminnan käynnistämisen toimintamalli. Kumppanuus näkökulmat ovat omissa alakappaleissaan. Perhekeskustoiminnan käynnistämiskappale sisältää tuloksena syntyneen toimintamallin sekä siihen liittyvien osien lähempää tarkastelua perhekeskuksen toiminnan, avajaisten, ohjausryhmätyöskentelyn ja toiminnan sisältöjen osalta.

Neuvottelut MLL:n Laitilan yhdistyksen, Laitilan kaupungin ja MLL:n Varsinais-Suomen piirin kumppanuusperhekeskuksen käynnistämisestä aloitettiin syksyllä 2010. Yhdistystoimijat olivat keskustelussa aktiivisia ja saivat paikalliset luottamushenkilöt ja virkamiehet kiinnostumaan uudesta tavasta tehdä ehkäisevää lastensuojelutyötä yhdistäen vapaaehtois- ja ammattitoiminnan. Keskustelujen etenemistä auttoi MLL:n paikallisyhdistyksen pitkäaikainen, monipuolinen toiminta kaupungissa ja luotettavan yhteistoimijan maine. Toisena tekijänä oli Vakka-Suomessa pitkään tehty yhteistyö MLL:n Varsinais-Suomen piirin kanssa. Neuvotteluissa edustettuna olivat yhdistyksen, piirin ja kunnan eri toimijat. Syksyllä 2010 anottiin avustusta uudella tavalla, jossa MLL:n Laitilan yhdistys anoi perhekeskukselle toimitilaa ja tukea mahdolliseen toimitilan remontointiin. MLL:n Varsinais-Suomen piiri anoi avustusta, jonka myötä kunnan ja piirin välille tehtiin sopimus ennaltaehkäisevän lapsi- ja

perhetoiminnan avustamisesta ja vapaaehtoistoiminnan ammatillisen ohjaajan konsultoivasta roolista perhekeskuksen käynnistämisessä. Neuvottelujen päättyessä oli aika vastata kehittämistehtävään liittyviin kysymyksiin eli kuka teki, mitä ja milloin tehtiin, mikä oli tulos ja miten sitä arvioidaan.

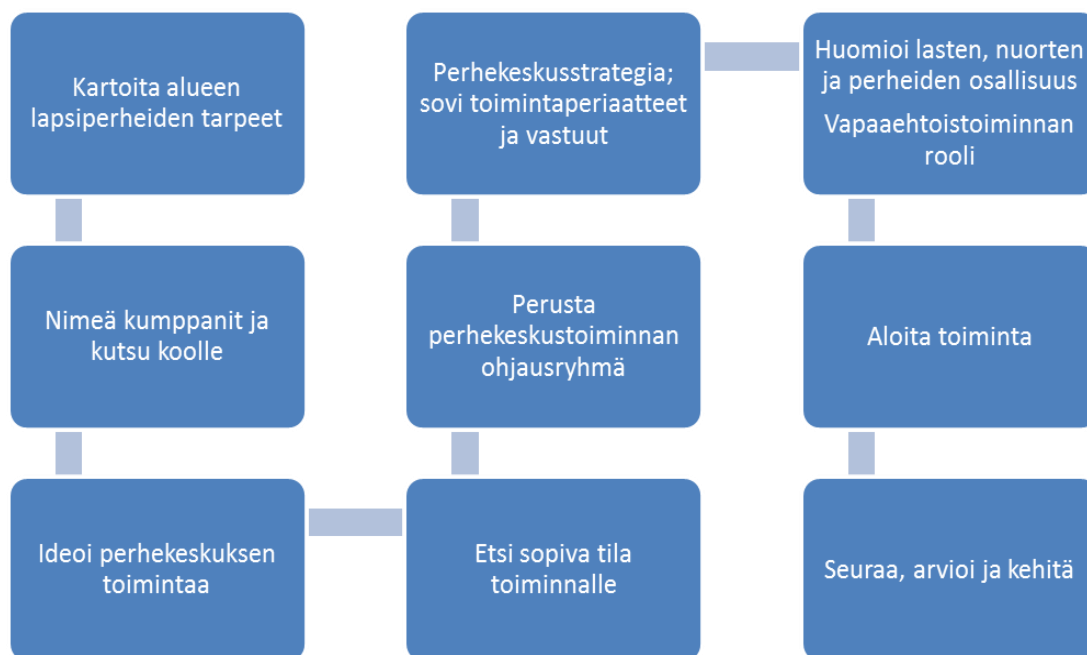
Kuvio 2. Kehittämistehtävänä perhekeskustoiminnan käynnistäminen

Vuoden 2011 alussa löytyi Laitilan kaupungin omista tiloista sopiva paikka perhekeskustoiminnalle. Perhekeskuksen tila on Laitilan vanhassa terveystalossa, jossa tälläkin hetkellä toimivat äitiys- ja lastenneuvola, mielenterveystoimisto, Laitsemiele ry toimitilat ja nyt uutena sinne sijoittautui perhekeskus. Perhekeskustoiminnalle osoitettiin entiset perheneuvolan tilat. Perhekeskustoiminta käynnistettiin vuoden vaihteessa 2011 remontoimalla tila. Kaupungin vastuulla oli rakenteisiin liittyvät korjaustyöt ja MLL:n paikallisyhdistys vastasi sisustuksesta. Perhekeskustalkoisiin saatiin mukaan myös monta kaupungissa toimivaa yritystä, jotka halusivat tukea MLL:n paikallisyhdistystä ja olla mukana rakentamassa kaupungin lapsiperheille mukavaa kohtaamispaikkaa. Yritysten materiaaliset ja rahalliset lahjoitukset auttoivat paikallisyhdistystä luomaan perhekeskuksesta kodinomaisen miljöön unohtamatta kuitenkin keittiö- ja kokoustilarpeita.

Perhekeskustoiminnan käynnistämiseen liittyvät toimenpiteet ovat kuvattuna kuviossa kolme. Syntynyttä toimintamallia on mahdollista hyödyntää myös

muissa vastaavissa kumppanuus perhekeskusten käynnistämisprosesseissa. Toiminta alkaa alkukartoituksella, jossa kartoitetaan perhekeskuksen tulevaa toiminta-aluetta ja lapsiperheiden tarpeita. Siksi oli hyvä, että kehittämishankkeessa oli vahvasti mukana alueella toimiva MLL:n paikallisyhdistys, joka toimii lapsiperheiden näkökulmien esiintuojana. Heillä oli ajankohtaista tietoa paikallisten lapsiperheiden tarpeista ja toiveista. Yhteistyökumppaneiksi kehittämishankkeen ohjaaja kutsui sellaisia tahoja, joilla on työnsä tai toimintansa myötä tietoa alueen tarpeista. Yhteinen visiointi tulevasta perhekeskustoiminnasta oli tarpeellinen, koska Laitilassa ei aiemmin ole ollut vastaavaa toimintaa. Perhekeskus sanana luo monenlaisia mielikuvia ja niistä yhteisen kuvan muodostaminen oli tärkeä, jotta ohjausryhmän oli mahdollista jatkaa työskentelyä yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Kun visio toiminnasta oli valmis, tarvittiin toiminnalle sopiva tila. Tilavalmistelujen kanssa rinnan kulki perhekeskustoiminnan strategian luominen ja ohjausryhmätyöskentelyn aloittaminen. Vapaaehtoistoiminnan ja ammattilaisten työn yhdistäminen yhteiseen hyvään antoi perhekeskustoiminnan käynnistymiselle hyvän alun. Nopealla aikataululla saatiin toiminnot Laitilassa käyntiin. Asiakasnäkökulman toteutuminen ja perheiden osallisuus varmistettiin kysymällä avajaisissa lasten ja perheiden näkemyksiä ja toiveita tulevalle toiminnalle.

Perhekeskustoimintaa pitää arvioida ja seurata vuosittain. Nyt kun toiminta on vasta käynnistetty niin sopivien arviointi- ja seurantamittareiden kehittäminen jää toiminnan juurruttamis- ja ylläpitovaiheen tehtäväksi. Perhekeskustoimintaan suunnittelu ja organisointi vaativat alussa laajaa näkökulmaa toiminnan mahdollisuuksista, toimintamallin jäsentämistä, yhteistoimintaverkoston kokoamista, käymällä erilaisia neuvotteluja ja lujittamalla yhteishenkeä alueella.

Kuvio 3. Perhekeskustoiminnan käynnistämisen malli.

Perhekeskuksen toiminta

Perhekeskuksen toiminta asiakkaille käynnistyi avajaisista. Avajaisvalmistelut etenivät aikataulun mukaisesti. Seuraavassa esimerkissä on kuvattuna Laitilan perhekeskuksen avajaiset

Case 1: Perhekeskuksen avajaiset

Avajaistapahtuman päävastuu oli MLL Laitilan yhdistyksellä ja kehittämishankkeen ohjaaja oli tiiviissä yhteistyössä osallistuen suunnitteluun, tapahtuman järjestelyihin ja toteutukseen. Avajaiset pidettiin 3.3.2011 kaksiosaisena tapahtumana. Ensimmäinen osio iltapäivästä oli tarkoitettu kuntakumppaneille, muiden järjestöjen edustajille ja yhteistyökumppaneille. Lapsiperheille järjestettiin samana iltana oma avajaistapahtuma tarjoiluineen ja taikuri esityksineen. Avajaistapahtumissa oli n. 150 henkeä, mikä oli erittäin onnistunut luku tämän tyyppiselle tapahtumalle Laitilassa. Avajaiset ylittivät myös mediakynnyksen eli asiasta uutisoitiin paikallisessa ja seudullisissa sanomalehdissä. Perheiden ensi kommentit paikasta olivat positiivisia koskien sekä tilaa että tulevia toimintasuunnitelmia. Avajaisten yhteydessä järjestettiin

avoin nimiehdotuskilpailu, joista lukuisista ehdotuksista sitten perhekeskuksen nimeksi valikoitui Mukulavintti. Nimi kuvastaa paikallista murretta ja vintti viittaa talon toiseen kerrokseen, jossa perhekeskus sijaitsee. Nimi otettiin käyttöön perhekeskuksen viestinnässä syksystä lähtien.

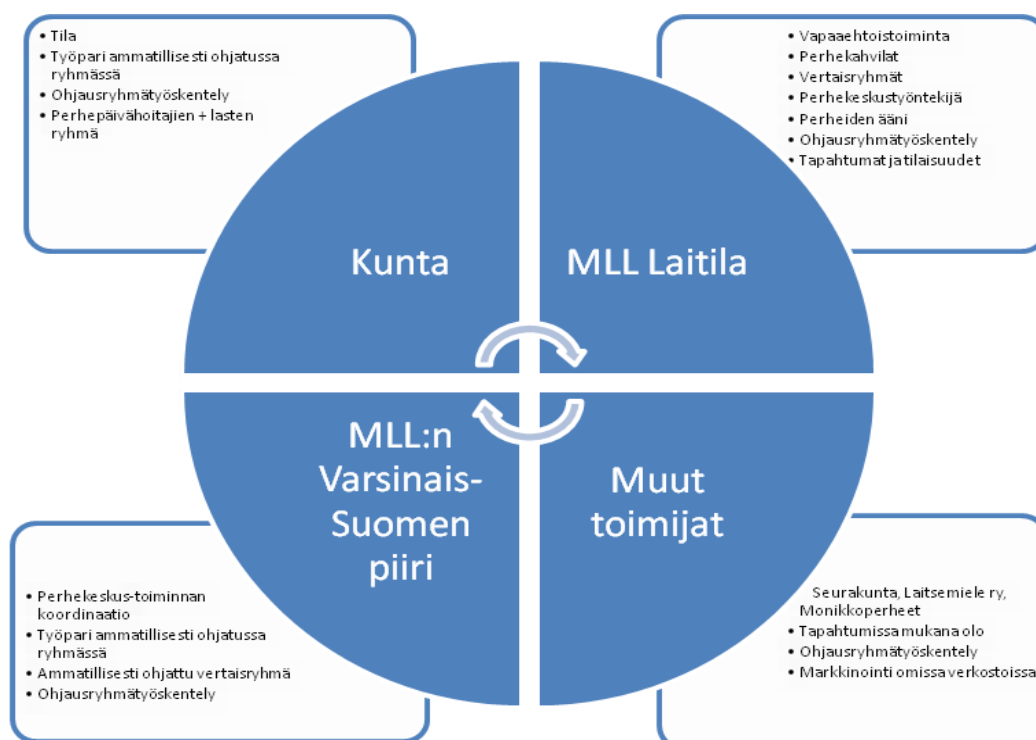
Avajaisten jälkeen kevään toimintana käynnistyivät vapaaehtoisten ohjaamana perhekahvila, Tanssitan Vauvaa -ryhmä ja Raskaustreffit odottavien äitien vertaisryhmä sekä uutena toimintana ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä Vauvakahvila. Perhekeskuksen markkinoinnin apuna käytettiin keväällä avajaisiin tehtyä tiedotetta ja sitä levitettiin sekä MLL:n yhdistyksen jäsenille jäsenpostissa sekä alueen muissa avoimissa ilmoituspaikoissa. Elokuusta lähtien ohjaaja teki perhekeskukselle oman kuukausittain vaihtuvan toimintakalenterin, joka oli saatavilla perhekeskuksen lisäksi Laitilan kaupungin ja MLL Laitilan kotisivuilta. Lisäksi ohjausryhmän jäsenet sitoutuivat markkinoimaan perhekeskuksen toimintaa omissa yksiköissään.

Syyskaudella perhekeskuksessa käynnistyi uusina toimintamuotoina kevään ryhmien lisäksi Vahvuutta Vanhemmuuteen - perheryhmä, kaupungin perhepäivähoitajat lapsineen aloittivat omat tapaamisensa tiistai aamupäivisin perhekeskuksessa. Seudulla toimivat Monikkoperheet käynnistivät vertaistapaamisensa perhekeskuksessa. Mahdollisuuksia työparitoimintaan ja vertaisryhmiin pohditaan edelleen. Vuoden 2012 alussa käynnistettiin perhekahvilaryhmä myös maanantaipäivälle. Kuviossa neljä seuraavalla sivulla on kuvattuna laatikoihin toiminnan eri muodot ja toiminnan laajeneminen puolivuositain. Tämä on konkreettinen malli siitä, miten yhteistyöllä saatiin aikaan perhekeskuksen toimintamuotojen laajeneminen.

Perhekeskus Mukulavintin toiminta		
2011 kevät MLL:n Perhekahvila MLL:n Vauvakahvila MLL:n Raskaustreffit MLL:nTanssitan vauvaa ryhmä Laitsemiele ry:n ryhmät MLL:n seudullisen toiminnan ohjauspiste	2011 syksy MLL:n perhekahvila MLL:n Vauvakahvila Vahvuutta vanhemmuuteen perheryhmä (neuvola+ MLL:n V-S piiri) Perhepäivähoitajat Monikkoperheiden vertaistapaamiset Neuvolan perhevalmennus Laitsemiele ry:n ryhmät MLL:n seudullisen toiminnan ohjauspiste	2012 kevät MLL:n perhekahvila 2 kpl MLL:n Vauvakahvila Vahvuutta vanhemmuuteen perheryhmä (neuvola+ MLL:n V-S piiri) Perhepäivähoitajat Monikkoperheet Neuvolan perhevalmennus Laitsemiele ry:n ryhmät MLL:n seudullisen toiminnan ohjauspiste

Kuvio 4. Perhekeskus Mukulavintin toiminta kehittämishankkeen aikana.

Kehittämishankkeen tuloksena saatiin toimiva kumppanuusmalli paikallisen perhekeskustoiminnan järjestämiseen. Seuraavalla sivulla olevaan kuvioon viisi on kerätty Laitilan perhekeskustoimijat sekä kirjattu ne toiminnan sisällöt, jotka jokainen taho toi mukanaan perhekeskuksen toimintaan. Yhteistyömalli ei ole pysyvä, vaan se voi vaihdella vuosittain, riippuen yhteistyökumppaneiden resursseista osallistua toiminnan järjestämiseen. Kumppanuusmalli on hyvä pitää joustavana, koska se antaa mahdollisuuden vaihtelevaan toimintaan ja joskus yllättäviinkin yhteistyömuotoihin uudella innovatiivisella tavalla.

Kuvio 5. Laitilan perhekeskuskumppanit ja heidän toimintamuodot perhekeskuksessa hankkeen aikana.

MLL ja MLL:n Varsinais-Suomen piiri ovat vuosia tehneet työtä perhekeskustoiminnan mallintamisen eteen. Selkeät paketit ovat osoittautuneet kunnille ja yhdistyksille mieleisiksi tavoiksi lähteä mukaan yhteistoimintaan. Toimintamallissa on tärkeää, että ollaan mukana niissä paikallisissa verkostoissa ja yhteistyöelimissä, joissa lapsiperheiden palveluja kehitetään. Ainoastaan yhteistyössä voidaan löytää oikeat tavat tukea lapsiperheitä vapaaehtoistoiminnan ja ammatillisen työn saumattomalla yhteen liittämällä. Tämä tukee ehyiden palvelukokonaisuuksien muodostumista ja perheen ohjautumista oikean avun piiriin varhaisessa vaiheessa. Kumppanuus syntyy yhteisistä tavoitteista ja yhteistoimintamuodoista. se tarvitsee tuekseen toimivat ehkäisevän työn rakenteet, missä johtaminen, tiedonkulku, päätöksenteko ja

dialogi kumppaneiden kesken ovat tärkeässä asemassa. (MLL:n Varsinais-Suomen piiri 2009.)

Ohjausryhmätyöskentely

Perhekeskustoiminnan ympärille kehittämishankkeen ohjaaja kokosi moniammatillisen ohjausryhmän. Ohjausryhmätyöskentelyä johti kehittämishankkeen ohjaaja osana työtään. Ohjausryhmä kokoontui vuoden aikana neljä kertaa. Ohjausryhmän kokoonpanoon haluttiin laajasti kunnan, eri järjestöjen, seurakunnan ja MLL:n omia toimijoita sekä ammatillisia että vapaaehtoisia. Ohjausryhmän tavoitteena on toimia vapaaehtoisten tukena perhekeskustoiminnan toteutuksessa. Ohjausryhmän tehtävänä on kehittää, toteuttaa ja arvioida perhekeskuksen toimintaa.

Ahvo-Lehtisen ja Maukosen (2005, 26 - 27.) mukaan johdon tehtävänä osaamisen johtamisessa on suunnan näyttäminen ja oppimista tukevan, hyvän ilmapiirin luominen ottamalla oppiminen organisaation perusarvoksi. Tässä kehittämishankkeessa ohjausryhmän rooli oli toimia osana osaamisen johtamista. Kuntaosaaja 2012 -työkirjassa sivulla 27 olevaa listaa mukaellen määriteltiin myös Laitilan perhekeskustoiminnan ohjausryhmän roolia ja tehtäviä. Ohjausryhmän tehtävänä oli määritellä yhteinen visio, strategia ja osaamistarpeet. Ohjausryhmässä luotiin oppimista ja kehittämistä tukeva ilmapiiri. Ohjausryhmän tehtävänä oli suunnitella prosesseja ja kehittää rakenteita ja kulttuuria, jotka tukevat osaamisen kehittämistä. Lisäksi jatkossa ohjausryhmän tulee kyetä arvioimaan perhekeskustoiminnan osaamista sekä taloudellisin että laadullisin mittarein.

Case 2: Ohjausryhmän kokousten sisällöt

Ohjausryhmän kokouksia pidettiin vuoden aikana neljä, jotka sijoittautuivat maalisi-, touko-, syys- ja marraskuulle. Ensimmäisessä kokouksessa määriteltiin ohjausryhmän työskentelyn tavoitteet ja sovittiin yhteiset pelisäännöt työskentelyn raameille sekä tutustuttiin toisiin. Toisena teemana oli yhteisen

ideariihen käynnistäminen teemalla Mitä perhekeskustoiminta voisi olla Laitilassa. Tässä virittäytymisenä kehittämishankkeen ohjaaja, joka toimi myös puheenjohtajana, kävi läpi perhekeskustoimintaa yleisesti.

Toisessa kokouksessa ohjaaja esitteli alkanutta toimintaa. Perhekeskustoiminnan ideariihen jatkojalostus käynnistyi eli ensimmäisen kokouksen ideoita oli pienemmissä työryhmissä työstetty eteenpäin. Kokouksessa ideat esiteltiin ja sovittiin mitkä niistä otetaan heti työn alle ja mitä syksyn aikana. Ohjausryhmässä sovittiin teemoille vastuutahot ja työryhmät.

Kolmas kokous aloitettiin Mitä kuuluu kierroksella, jossa jokainen yhteistyötaho kertoi omat kuulumisensa suhteessa perhekeskuksen toimintaan liittyen sekä muut ajankohtaiset alueen lapsiperheitä koskevat asiat omalta toimialueeltaan. Tässä sovittiin myös, että kyseinen kierros käydään jatkossakin kokousten alussa, jolloin uudet ohjausryhmän jäsenet saavat päivitetyn kuvan ohjausryhmässä mukana olevista tahoista ja linkityksestä perhekeskustoimintaan. Kokouksessa käytiin läpi myös ensimmäisen puolen vuoden toimintatilastot. Keväällä aloitettu työryhmätyöskentely ja ideoiden jatkotyöstäminen eteni työryhmien esitellessä omat ajatuksensa. Yhdessä sovittiin syksyn toiminnan sisällöistä ja tarkennettiin toiminta- ja viestintäsuunnitelma. Laajempaan keskusteluteemaan oli Hyvän vanhemmuuden vahvistaminen perhekeskustoiminnan avulla – varhaisen tuen keinoin.

Vuoden viimeisessä kokouksessa käytiin läpi vuoden toimintatilastot ja syksyn kuulumiset koottiin yhteen jokaisen kumppanin näkökulmasta. Ideariihen tuotoksista valittiin vuodelle 2012 toteutettavia asioita. Tässä kokouksessa sovittiin perhekeskustoiminnan arvioinnista ja asiakaspalautteiden keräämisaikataulusta. Vuoden 2011 osalta asiakaspalaute kerättiin MLL:n valtakunnallisella perhekahvilatoiminnan palautelomakkeella perhe- ja vauvakahvilaryhmistä. Vuonna 2012, jolloin perhekeskus on ollut toiminnassa yhden vuoden, kerätään laajempi asiakaspalaute webropo kyselyllä. Kysely muokataan kehittämisperhekeskus Marakatin kyselystä Laitilan perhekeskukseen sopivaksi.

4.2 Kuntakumppanin rooli perhekeskustoiminnassa

Tässä kehittämishankkeessa kuntakumppanina oli Laitilan kaupunki. Laitilassa ei aiemmin ole ollut perhekeskustoimintaa. Laitila on noin 9000 asukkaan kunta Vakka-Suomessa. Tässä kehittämishankkeessa kuntakumppanilla oli tärkeä rooli, sillä avustusanomuksen hyväksyminen ja toimitilan löytyminen kunnan omista tiloista mahdollisti perhekeskustoiminnan käynnistämisen nopealla aikataululla. Kaupungissa on sosiaali- ja terveystoimi yhdistetty. Perhekeskustoiminta sijoittautui osaksi kaupungin varhaiskasvatuksen avoimia palveluita.

Helander (1998, 122-131) tuo esiin kirjassaan Kolmas sektori erilaisia teoreettisia selitysmalleja kolmannen sektorin tieteenalanperustan moninaisuuteen liittyen. Yksi näistä on riippuvuusteoria, joka on teoria valtion ja voittoa tavoittelemattoman sektorin keskinäisestä riippuvuudesta. Siinä eri sektorit toimivat parhaiten olemalla keskinäisessä riippuvuussuhteessa toisiinsa. Tällaisesta osallisuus- ja kumppanuussuhteesta on esimerkkinä se, että kolmannen sektorin toimijat, useimmiten yhdistykset, ovat hoitaneet tiettyjä tehtäviä jo ennen kuin julkiset viranomaiset ovat ottaneet ne hoitaakseen. Julkiset viranomaiset tarvitsevat usein sitä asiantuntemusta, jota järjestöt voivat tarjota niille palvelujen tuottamisessa. Hyvinvointivaltion kehitys on suurelta osin toteutunut järjestöjen ja valtion välisenä vuorovaikutuksena. Hyvinvointiyhteiskunnassa yksi järjestöjen keskeinen tehtävä on nostaa esille päätöksenteon esityslistalle sellaisten ryhmien tarpeet, jotka jäävät vaille riittävää huomiota. Mitä enemmän erilaiset palvelutoiminnot siirtyvät vapaaehtoisten hoidettaviksi, sitä enemmän tarvitaan palkattuja ammattilaisia hoitamaan vapaaehtoisten ammatillista ohjausta, koulutusta ja toiminnan organisointia.

Seudullinen yhteistyö vaatii yhteistyötaitoja ja verkostojohtamiskykyä, sillä kuntarakenteiden muutos seudullisiin organisaatioihin lisää muutoksen hallinnan ja kokonaisuuksien hahmottamiskyvyn osaamistarvetta. Täytyy tietää mitä osaamista tarvitaan ja kenellä tarvittavaa osaamista on. Lisäksi on varmistettava se, että ne, joilla tarvittava osaaminen on, haluavat käyttää ja

kehittää osaamistaan sekä jakaa sitä muiden kanssa. (Ahvo-Lehtinen & Maukonen 2005, 7 – 8.) Tässä kehittämishankkeessa kuntakumppani hyödynsi järjestön ja vapaaehtoistoimijoiden osaamista perhekeskustoiminnan käynnistämisessä ja toteutuksessa. Ahvo-Lehtinen ja Maukonen ovat toimittaneet Efeko Oy:lle Osaamisen johtaminen kuntasektorilla Kuntaosaaja 2012 –työkirjan, jonka sisältöä hyödynnettiin koko kehittämishankkeen aikana.

Konkreettinen rooli perhekeskustoiminnassa kuntakumppanilla on toimitilan mahdollistajana. Tässä hankkeessa perhekeskuksen tila löytyi kunnan omista tiloista. Harvoin järjestöillä on omia tiloja, joissa voisi aloittaa toimintaa. Yksi tärkeä toive vapaaehtoisilla onkin kuntakumppaneille juuri tilojen löytymisen suhteen. Vapaaehtoiset tarvitsevat tiloja toimintaansa. Yhteisen tilan löytymisestä ja toiminnan käynnistämisestä hyötyivät viime kädessä kaupungin lapsiperheet, jotka näin saivat yhteisen toimintatilan. Kaupungin palvelutarjonta lisääntyi perhekeskustoiminnan myötä. Lisäksi perhekeskuksen tiloissa kokoontuvat kaupungin omien työntekijöiden järjestämät ryhmät muun muassa perhepäivähoitajat lapsineen ja neuvolan perhevalmennus.

Kuntakumppanin osallistuminen ohjausryhmätyöskentelyyn on tärkeää. Tällä varmistetaan tiedonkulkua ja yhteisen näkemyksen syntymistä. Ohjausryhmässä on hyvä olla edustajina sekä esimiesasemassa olevia henkilöitä ja alueen eri toimipaikoissa olevia työntekijöitä. Tässä hankkeessa ohjaaja yhteistyössä sosiaali- ja terveysjohtajan kanssa yhdessä suunnittelivat mahdolliset ohjausryhmään kutsuttavat henkilöt. Ohjausryhmässä oli edustajia kaupungin työntekijöistä neuvolasta, varhaiskasvatuksesta ja perhetyöstä. Alusta asti sovittiin, että ohjausryhmän kokouksiin ja mahdollisiin kehittämistyöryhmiin saivat työntekijät osallistua työajallaan. Toiminnan käynnistyessä jokainen pohti omalta kohdaltaan työaikansa käyttöä esimerkiksi työparityöskentelyssä tai asiantuntijavierailuissaan perhekahvilaryhmissä.

.

4.3 MLL:n vapaaehtoisten rooli perhekeskustoiminnassa

MLL:n vahvuus on laaja ja aktiivinen vapaaehtoistoiminta, jota tapahtuu niin yhdistyksissä, piireissä kuin keskusjärjestön puhelin- ja nettipalveluissa. Vapaaehtoistoiminnan kautta MLL:lla on suora yhteys lasten, nuorten ja vanhempien arkeen. Tämän hetken vapaaehtoistoiminnalle on luonteenomaista lyhytkestoinen, mutta intensiivinen sitoutuminen, mikä vaatii järjestöltä jatkuvaa koulutusta ja perehdytystä. MLL:ssa luodaan mahdollisuuksia ja malleja myös lyhytaikaiseen ja projektiluonteiseen vapaaehtoistyöhön. Järjestön vapaaehtoisten jaksamista tuetaan virkistystoiminnalla ja järjestämällä vertaistapaamisia lähellä yhdistyksiä. Vapaaehtoistyön johtamista tuetaan valtakunnallisilla kehittämisspäivillä ja piirijärjestöjen järjestämissä tapahtumissa. (MLL 2008.)

MLL:n paikallisyhdistysten 8 000 vapaaehtoista käyttävät vuosittain yli 200 000 tuntia perhekahviloiden, harrastuskerhojen, vertaisryhmien, perhetapahtumien ja tempausten järjestämiseen. Vapaaehtoisesti toteutetun, perheille suunnatun ennaltaehkäisevän toiminnan eri muodot syntyvät paikallisesta tarpeesta ja tekijöidensä kiinnostuksesta. MLL:n paikallinen toiminta tarjoaa lapsiperheille osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä vertaisuuden kokemuksia ja tukea vanhemmuuteen. Kuntien tehtävä on tuottaa lapsiperheiden ennaltaehkäiseviä palveluita. Yhdessä kunnat, MLL ja muut paikalliset toimijat voivat luoda perheille paikallisen hyvinvointiverkoston, jossa eri elämäntilanteisiin ja tarpeisiin löytyy tuki. Järjestön vahvuus verkostossa on toiminnan vertaisluonne. Vapaaehtoisesti tuotetut toiminnot eivät ole palvelua, joissa perhe on asiakkaana, vaan perheet kutsutaan mukaan osallistumaan ja vaikuttamaan. Yhdistyksen näkökulmasta yhteistyö on tuonut uskottavuutta ja uutta potkua toimintaa. (MLL 2011b.)

Laitilan paikallisyhdistys on alueellaan vahva toimija lapsiperheille suunnatussa toiminnassa. Oma tila on ollut yhdistyksen toimijoiden pitkäaikainen haave, joka nyt perhekeskustoiminnan käynnistämisen myötä toteutui. Yhdistyksellä on paljon aktiivisia vapaaehtoisia mukana yhdistyksen toiminnassa.

Perhekeskuksen myötä toiminnot voitiin keskittää yhteen paikkaan. Samalla uusi tila antoi mahdollisuuden uusien toimintasisältöjen ideointiin, kehittämiseen ja toteuttamiseen. Kehittämishankkeen aikana uusia ideoita syntyikin monta ja tulevaisuudessa ne löytävät paikkansa osana perhekeskuksen toimintaa. Yhdistyksen vapaaehtoisten mielestä perhekeskus voisi olla toimintapaikka, ei vain pienille lapsille ja heidän vanhemmilleen, vaan myös alakouluikäisille sekä nuorten vanhemmille.

Laitilan perhekeskuksen isäntänä toimii Laitilan MLL:n paikallisyhdistys. Tämä vaatii yhdistyksen hallituksen jäseniltä ja vapaaehtoisilta ohjaajilta sitoutumista perhekeskustoiminnan ylläpitämiseen. Vuosittain on pohdittava toimintasuunnitelman lisäksi riittävä budjetti toiminnan pyörittämiseen. Perhekeskustoiminta on pääsääntöisesti asiakkaille ilmaista, mutta avoimissa ryhmissä kerätään esimerkiksi tarjoilumaksu, jolla katetaan kuluja. Vuoden aikana yhdistyksen on järjestettävä myös varainhankintaan liittyvää toimintaa, joista saaduilla tuloilla katetaan perhekeskuksen arkeen liittyviä toimintakuluja vessapaperista puhelinkuluihin. Perhekeskuksen perustamisvaiheessa yhdistyksen saamat lahjoitukset käytettiin kaikki perhekeskuksen keittiön ja toimiston tarvikkeisiin, kalustoihin sekä leluihin. Hankinnoissa lähtökohtana oli kestävä kehitys. Ne tarvikkeista mitkä olivat mahdollisia, hankittiin paikallisilta yrittäjiltä. Perhekeskustoiminta pitää huomioida myös paikallisyhdistyksen omassa toimintasuunnitelmassa ja talousarviossa omana kohtanaan.

Perhekeskuksen toimintasuunnitelman sisältöihin vaikuttivat kausittain vapaaehtoisten ohjaajien käytettävyystilanteet eli niitä toimintoja järjestettiin mihin saatiin vapaaehtoisia avuksi. Vapaaehtoistoiminta perhekeskuksessa tuo mukanaan myös vaihtelevuutta toimintoihin ja huomioi eri kohderyhmät. Vapaaehtoiset saavat tarvittaessa tukea ja ohjausta eri vapaaehtoistoiminnan muotoihin MLL:n ammatilliselta ohjaajalta. Aktiivinen vapaaehtoistoiminta aktivoi myös uusia vapaaehtoisia mukaan toimintaan. Lisäksi se kannustaa lähialueella toimivia muita MLL:n paikallisyhdistyksiä yhteistyöhön ja innostumaan uusista toiminnoista. Yhdistyksen tehtävänä on rekrytoida kauden aikana riittävästi

uusia toimijoita, jotta toiminnot voidaan pitää toiminnassa myös jatkossa. Rekrytoinnissa vapaaehtoiset voivat hyödyntää luvussa neljä kerrottuja tapoja sekä tehdä tiivistä yhteistyötä alueen vapaaehtoistoiminnan ohjaajan kanssa. Perhekeskustoiminta tuo yhdistykselle lisää uusia vapaaehtoisia toimijoita, jotka eivät välttämättä ole mukana yhdistyksen hallituksessa. Näiden vapaaehtoisten kiittäminen ja jaksamisesta huolehtiminen ansaitsevat oman huomionsa yhdistyksen vuosittaisessa toiminnassa.

MLL:n vapaaehtoiset noudattavat toiminnassaan MLL:n arvoja ja toimintaperiaatteita, jotka ovat luettavissa luvussa viisi. Kumppanuusperustaisissa perhekeskuksissa MLL:n vapaaehtoisten vahvuus tulee esille järjestön yhteisistä arvoista ja toimintaperiaatteista. Vapaaehtoiset saavat reaaliaikaista tietoa MLL:n yhdistysnetistä (vapaaehtoisille suunnattu intranet), jota voivat hyödyntää verkostoissa toimiessaan. Lisäksi vapaaehtoisia kutsutaan vertaistapaamisiin säännöllisesti, jossa vertaisoppiminen on tärkeässä roolissa. Kehittämishankkeen aikana keskityttiin Laitilassa tavoitteiden mukaisesti perhekeskustoiminnan ja verkostotyöskentelyn käynnistämiseen. Kehittämishankkeen aikana järjestettiin Turussa kehittämisperhekeskus Marakatissa toimiville vapaaehtoisille kolme vertaistapaamista. Ryhmäkeskusteluissa saatuja tietoja hyödynnettiin kaikkien perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten ohjauksen toimintamallissa. Näistä lisää luvussa seitsemän.

4.4 MLL:n ammatillisen ohjaajan rooli perhekeskustoiminnassa

Vapaaehtoistoiminnan ohjaaja rekrytoi ja markkinoi, verkottuu ja viestii, kuulee ja kuuntelee. Perhekeskusta käynnistettäessä kehittämishankkeen ohjaajan rooli oli tärkeä. Asiantuntijaroolissa toimivan ohjaajan tulee olla moniosaaja, jolle esitetään kysymyksiä ja toiveita laidasta laitaan. Erityisen tärkeää ohjaajan on hahmottaa kokonaisuus, johon perhekeskustoiminta asemoituu sekä yhdistyksen että kunnan mutta myös piirin ja maakunnan näkökulmasta. Ohjaustyö on jatkuvaa lapsiperheiden tarpeista lähtevää oivaltamista ja ennakoimista. Toikon ja Rantasen mukaan (2009, 89- 91) kehittämistoiminta on

sosiaalinen prosessi, joka edellyttää ihmisiltä aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. Osallistuminen on dialogia, jonka avulla osallistujat voivat avoimesti tarkastella kehittämistoiminnan perusteita, toimintatapoja ja tavoitteita. Osallistumisella on siis kaksi suuntaa; kehittäjät osallistuvat käytännön toimintaan ja toimijat kehittämiseen. Kehittäjän rooli voi olla räätäli-konsulentti, kehittäjä-työntekijä tai fasilisaattori. Räätäli-konsulentti kerää tietoja ja tekee siitä perusteltuja ehdotuksia päättävälle taholle. Kehittäjä-työntekijä työskentelee ja kerää tietoa analysoiden sitä reflektiivisesti yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Fasilisaattorin roolina on kannustaa muita toimijoita muutostyöhön ja toimia muutosprosessin asiantuntijana. Tässä kehittämishankkeessa ohjaajalla oli näitä kaikkia rooleja käytössä riippuen oliko dialogin kohteena ohjausryhmä vai vapaaehtoisten tapaaminen.

Kehittämishankkeessa ohjaajan tehtävät konkretisoituivat ja täsmentyivät. Tuloksena syntyi alla oleva kuvio kuusi.

Kuvio 6. MLL:n vapaaehtoistoiminnan ohjaajan tehtäviä paikallisessa perhekeskustoiminnassa.

Perhekeskustoiminnan yksi tärkeä tavoite tässä kehittämishankkeessa oli saada MLL:n vapaaehtoistoiminta näkyväksi ja luotettavaksi kumppaniksi alueellisessa perhepalveluverkostossa. Keskiössä on VETO –hankkeen tiimissä

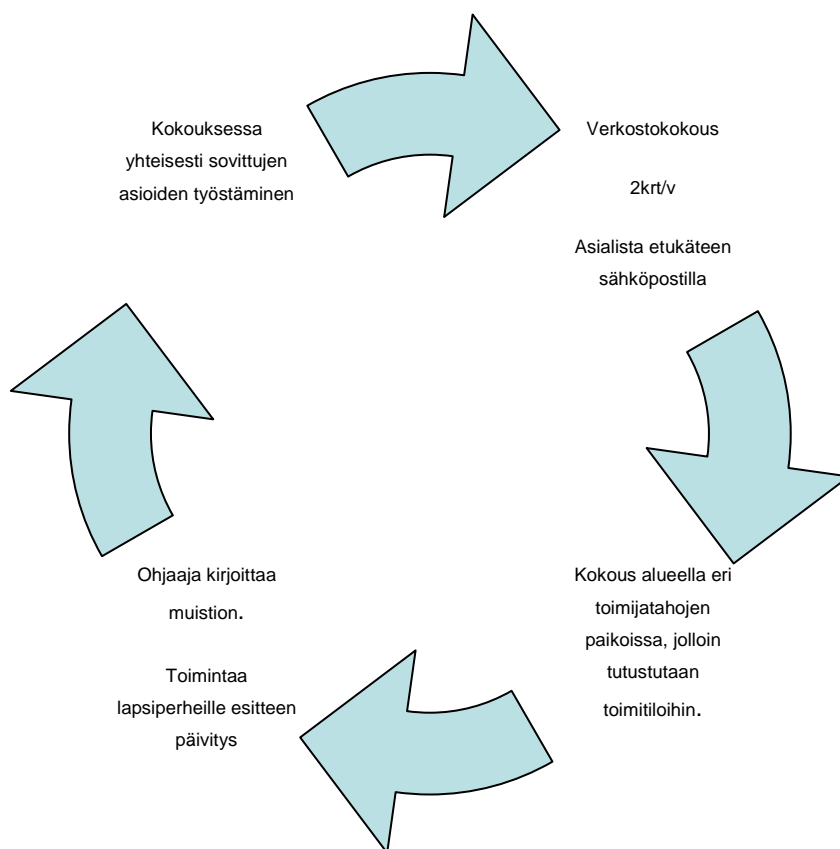
määritellyt tavoitteet ammatilliselle ohjaajalle perhekeskusverkostossa työskentelyyn. Kuviossa on mainittuina ne työtehtävien alueet, joissa erityisesti ammatillinen ohjaaja on toiminut vapaaehtoisten tukena. Vapaaehtoistoiminnan ammatillinen ohjaus edesauttaa paikallisten uusien vapaaehtoisten työmuotojen käynnistämistä, vapaaehtoisten rekrytointia ja kouluttamista. Ammatillinen tuki auttaa pitkäjänteisen ja laadukkaan vapaaehtoistoiminnan järjestämistä alueella.

Perhekeskustoiminnan organisointi käynnistämisvaiheessa on lisäksi tarvinnut perhekeskustoiminnan laaja-alaista tuntemusta. Tässä kehittämishankkeessa ohjaajalla oli mahdollisuus kerätä tietoja ja saada vastaavilta yhteistyökumppaneilta käytännön tason kommentteja ja ehdotuksia uuden perhekeskustoiminnan käynnistämiseen, sillä ohjaaja osallistui koko kehittämishankkeen aikana Turussa kehittämisperhekeskus Marakatin ohjausryhmätyöskentelyyn ja Turun kaupungin alueella toimiviin verkostoihin.

Kehittämishankkeessa käytettiin tiedonkeruun ja kehittämistyön yhtenä välineenä moniammatillisia verkostotapaamisia. Kehittäminen nähdään konkreettisena toimintana, jolla tähdätään johonkin selkeästi määriteltyyn tavoitteeseen. Sillä voidaan tähdätä joko toimintatavan tai toimintarakenteen kehittämiseen. Erilaiset työprosessien mallintamiset ovat toimintatavan kehittämistä. Hankeperustainen toiminta on usein kehittämistä, toisaalta kehittäminen voi olla myös organisaation jatkuvaa toimintaa. Kehittämistoiminta on joko ideoiden keksimistä innovaatiota tai niiden levittämistä diffuusiota. Kehittäminen voi olla selkeästi rajattuja yksikkökohtaisia uudistuksia tai laajoja näkökulmia edustavaa aluekehittämistä, joka koskettaa eri organisaatioita ja toimijoita. (Toikko & Rantanen 2009, 14 -15.)

Katariina Välikangas (2010, 26-27) kirjoittaa omassa artikkelissaan miten verkostot toimivat innovaatioiden työkaluina. Kehittäjien työvälineinä hanke pohjaiset verkostot luovat uutta osaamista ja haastavat holistista ajattelua kokeilevalla kehittämistyöllä. Kehittämishankkeen alussa moniammatillisia verkostoja perustettiin neljä kappaletta Turun kaupungin alueelle. Kehittämishankkeen ohjaaja koollekutsui ryhmät ja osallistui alueelliseen

kumppanuusyhteistyöhön, joko yhdessä MLL:n vapaaehtoisten kanssa tai toimien heidän linkkinä paikallisessa perhepalveluverkostossa. Verkostojen yhtenä tarkoituksena oli tehdä MLL:n vapaaehtoistoimintaa näkyväksi alueilla ja kaupunginosissa. Toisena tarkoituksena oli alueellisen yhteistyön synnyttäminen ja toisten toimintojen tietoisuuden lisääminen sekä kolmantena päällekkäisyyksien poistaminen lapsiperheille tuotettujen palvelujen parissa. Kaikissa verkostoissa toimijoina olivat terveydenhoitajia alueen neuvoloista, varhaiskasvatuksen edustajia, paikallisseurakuntien ja Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän edustajia sekä MLL:n paikallisyhdistysten edustajia ja MLL:n Varsinais-Suomen piirin vapaaehtoistoiminnan ohjaaja. Kehittämishankkeen ohjaaja oli kaikissa verkostoissa koollekutsujana ja sihteerinä. Verkostot kokoontuivat kaksi kertaa vuodessa Turussa. Verkostot jatkavat toimintaansa kaikilla alueilla kehittämishankkeen jälkeenkin. Nämä verkostot olivat kehittämishankkeen kannalta tärkeitä, koska niistä saatu konkreettinen tieto ja käytännön kokemus verkostomaisesta työskentelystä voitiin siirtää Laitilan ohjausryhmätyöskentelyn kehittämiseen. Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa seitsemän kuvataan verkostokokouksen sisältöä ja työskentelyä.

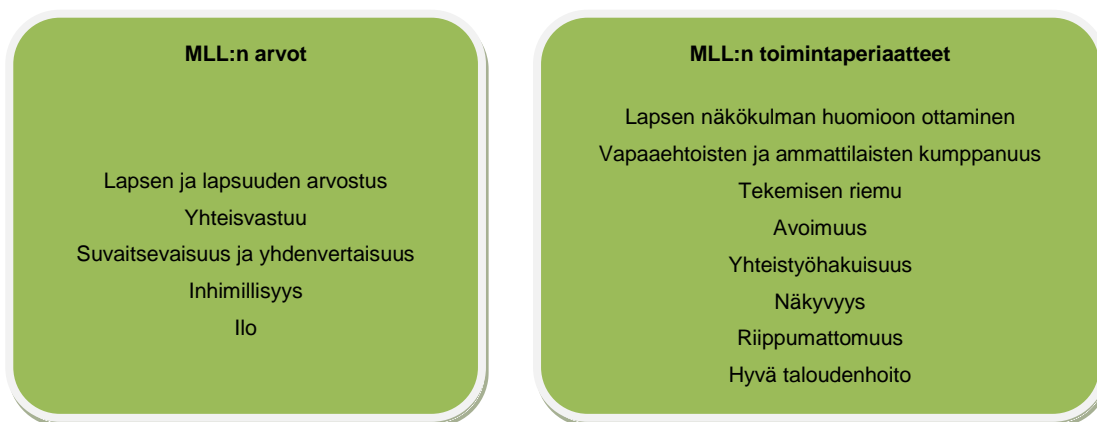
Kuvio 7. Verkostokokouksen sisältö.

Verkostokokoukset olivat vapaaehtoisille tärkeitä paikkoja tavata alueen muita toimijoita. Konkreettinen tapa saada oman alueen vapaaehtoistoiminta näkyväksi kuntasektorin toimijoille. Kaksi kertaa vuodessa pidetyt kokoukset toivat alueen toimijoille tietoa lapsiperheille suunnatuista toiminnoista ja eri toimijatahojen arjen työstä. Verkostoon osallistujien mielestä kokoukset olivat tarpeellisia ja niiden toimintaa haluttiin jatkaa kehittämishankkeen jälkeenkin. Verkostotyöskentelyn juurruttamistyön osalta sovittiin, että tämän kehittämishankkeen jälkeen toiminnasta vastaa MLL:n Varsinais-Suomen piirin Lapsi-, nuoriso- ja perhetoiminnan päällikkö osana työtään.

5 AMMATILLINEN OHJAAJA VAPAAEHTOISTEN TUKENA

5.1 MLL:n ammatillinen ohjaaja mukana vapaaehtoisen arjessa

Kehittämishankkeen aikana tietopohjana käytettiin eri sosiaaliohjauksen näkökulmia, joita kehittämishankkeen ohjaaja käytti käytännön työssään kumppanuusverkostoissa, ohjausryhmätyöskentelyssä ja vapaaehtoisten ohjauksessa. Lisäksi ne toimivat toimintamallien tietoperustana. Tähän päälukuun viisi on kuvattuna eri ohjauksen näkökumia, jotka erityisesti perhekeskusverkostossa työskentelevän ohjaajan olisi hyvä huomioida ja ottaa käyttöön työnsä tueksi. MLL:n kaikkien toimijoiden toiminnan perustana ovat järjestöimme arvot ja toimintaperiaatteet. Nämä tulisivat näkyä sekä ammattihenkilöstön että paikallisyhdistysten vapaaehtoisten arjen toiminnassa.

Kuvio 8. MLL:n arvot ja toimintaperiaatteet

MLL:n piirijärjestön tarjoama ammatillinen ohjaus lisää paikallisyhdistyksissä toimivien vapaaehtoisten osaamista sekä perheitä tukevan vapaaehtoistoiminnan pitkäjänteisyyttä ja näkyvyyttä. MLL:n lapsi- ja perhetoiminnan ohjaajina toimivat piirin työntekijät ovat sosiaali-, kasvatustai terveysalan ammattilaisia. (MLL 2011a.) Kun ammattitaidon pohjana on tieto ja

kun ammatillinen toiminta perustuu osaamiseen, jonka avulla vapaaehtoisen elämässä saadaan aikaan muutoksia, on osaamisen ja sen kehittämisen oltava osa organisaation strategiaa (Jalava & Virtanen 1998, 27). Ohjaajat vastaavat vapaaehtoisten koulutuksesta ja eri toimintamuotojen kehittämisestä yhteistyökuntien alueella sekä tukevat ja opastavat oman alueensa paikallisyhdistyksiä ja niissä toimivia vapaaehtoisia. Konkreettisesti ohjaajat tarjoavat vapaaehtoisille tukea ja ohjausta muun muassa MLL:n lapsi- ja perhetoiminnan sisältöjen ideointiin ja käytännön toteutukseen, uusien vapaaehtoisten rekrytoimiseen sekä vanhojen vapaaehtoisten aktivoimiseen, motivoimiseen ja virkistämiseen, toimitilojen hankkimiseen ja kumppanuussopimusten laatimiseen, tiedottamiseen, yhdistysten väliseen yhteistyöhön, verkostoitumiseen ja kumppanuusyhteistyöhön kunnan ja seudun muiden perhekeskustoimijoiden kanssa. Asiantuntija osaa yhdistää sekä teoreettista tietoa että kokemukseensa perustuvaa tietoa osaamiseksi ja sujuviksi työsuorituksiksi (Jalava & Virtanen 1998, 37).

Ohjaajat tarvitsevat työnsä tueksi tietoa MLL:n vapaaehtoistoiminnan muodoista ja sisällöistä sekä perheiden tarpeista, joihin toimintamuodot perustuvat ja vastaavat. Ohjaajalla olisi hyvä olla kyky reflektoida ihmisten välistä vuorovaikutusta ja siirtää tuota tietoa käytännön tilanteisiin. Ohjaajat tarvitsevat tietoa yhteiskunnan toiminnasta, kuten perushahmotus perheiden palveluihin liittyvästä lainsäädännöstä, tietoa kunnan palveluista, joihin vapaaehtoistoimintaa kytketään. Järjestötoiminnan perusasioiden hallinta, vapaaehtoisten ohjausosaaminen, ryhmänohjausosaaminen ja kouluttajakokemus, kunnallisen perhekeskus/perhepalveluverkoston tuntemus, kumppanuusyhteistyön ja sidosryhmätyöskentelyn osaaminen, koordinointi- ja organisointiosaaminen, viestintä- ja markkinointi osaaminen auttavat ohjaajia työssään. (MLL 2011a.) Vapaaehtoistoiminnan ammatillisessa ohjauksessa hyödynnetään MLL:n Varsinais-Suomen piirin Vapaaehtoistoiminnan ohjauksen käsikirjaa soveltuvien osien perhekeskustoiminnassa mukana olevien paikallisyhdistysten vapaaehtoistoimijoiden ohjauksessa.

Yhteiskunnan toimintajärjestelmänä sosiaalipedagogiikka suuntautuu sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja lievittämiseen. Siinä missä sosiaalipolitiikka tähtää hyvinvoinnin edistämiseen ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja lievittämiseen poliittisilla keinoilla, vaikuttamalla lainsäädäntöön ja yhteiskunnan sosiaaliin rakenteisiin, sosiaalipedagogiikka pyrkii samaan sisältä päin, vaikuttamalla ihmisiin. Sosiaalipedagogiikan perusteemoina ovat elämänhallinta ja sen tukeminen elämänkaaren eri vaiheissa, ihmisen sosiaalisesta toimintakyvystä ja yhteiskuntaan integroitumisesta, yksilön elämänkulun muovautumisesta sekä minä- ja me – identiteetin rakentumisesta. (Hämäläinen 1999, 24-33.)

Sosiaalipedagoginen orientaatio ohjaaja työntekijää käyttämään ja kehittämään tietynlaisia työmuotoja ohjaustyössään. Ammatillisesti tämä tarkoittaa, että henkilö hahmottaa työnsä lähtökohdat ja tarkoituksen sosiaalipedagogisesta teoriasta käsin ja ajattelee niillä käsitteillä, joista sosiaalipedagogiikan teoreettinen itseymmärrys rakentuu. Orientaatio rakentuu seuraavista toimintaperiaatteista, joita ovat dialogisuus ihmisten välisissä suhteissa, yhteisön kasvatuspotentialin käyttö ja kehittäminen, ylisukupolvinen ajattelutapa, itseapuun auttaminen, kriittisen tietoisuuden herättäminen, ihmisenä kasvamisen kokonaisvaltainen tukeminen, toiminnallisuus, osallistuminen ja osallistaminen. Keskeistä sosiaalipedagogisessa työssä on auttaa ihmisiä itseapuun ja tuottaa siinä tarvittavaa subjektiutta. Kyse on siitä, että ihmisiä autetaan näkemään niitä mahdollisuuksia, joita heillä on vaikuttaa omaan elämänkulkuunsa yksilöinä ja yhteisöinä. (Hämäläinen 1999, 17, 59-62.)

Sosiaalipedagogisessa työssä korostuvia periaatteita ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Työssä suositaan myös luovaan toimintaan perustuvia työmuotoja. Keskeistä on toisen ihmisen kohtaaminen keskustelussa, toiminnassa ja yhteisössä. Tärkeätä on saada ihminen tekemään sosiaalipedagogisten tavoitteiden kannalta relevantteja valintoja, jotka edesauttavat kiinnittymistä yhteiskuntaan ei manipuloimalla vaan osallistumalla ja vahvistamalla ihmisen subjektiivisuutta. (Hämäläinen 1999, 67-71.) Kuulumalla erilaisiin yhteisöihin ihmiset rakentavat identiteettiään,

ylläpitävät elämänlaatuaan ja saavuttavat jokapäiväisessä elämässä tarvittavia valmiuksia vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttaminen kuuluu politiikan piiriin, kun taas pedagoginen vaikuttaminen tapahtuu yhteisöissä ja yhteisöjen kautta. (Hämäläinen 1999, 15.) Vapaaehtoistoiminta on yksi hyvä toteuttamistapa sosiaalipedagogiselle toiminnalle.

5.2 Innostamisen teoreettisia lähtökohtia ohjauksen avuksi

Sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalipedagogiikan suuntaus, joka on syntynyt Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen. Sosiokulttuurinen innostaminen on aatteena ja käytäntönä levinnyt maailmalla varsin laajalle ja siitä on monia muotoja. Innostajia työskentelee joko ammattilaisina tai vapaaehtoisina. Alan juuret ovatkin vapaaehtoistyössä. (Kurki 2000, 9-11.) Samaan aikaan kun sosiokulttuurinen innostaminen syntyi Euroopassa niin Etelä-Amerikassa kasvatusfilosofi Paolo Freiren (1921-1997) ajatukset siirtyivät käytäntöön hänen toimintansa kautta. Freiren tunnetuin teos on Sorrettujen pedagogiikka, jossa hän esittelee teoriansa dialogisesta pedagogiikasta. Dialoginen oppiminen perustuu oppijoiden keskinäiseen luottamukseen ja oppijoiden kokemusten tietoiseen pohdintaan. Järjestömaailmassa voidaan opettajan tilalle ajatella ohjaajaa ja oppijoiden tilalla toimivat vapaaehtoiset. Freiren mukaan tietoisien toiminnan saavuttamiseksi on luotettava toimijoiden ja heidän kykyihinsä. Ilman luottamusta ei voida toteuttaa dialogia, reflektiota tai kommunikaatiota. Ohjaaja ei voi ajatella vapaaehtoisten puolesta eikä voi tyrkyttää heille ajatteluaan. Ihmiselämä voi olla merkityksellistä vain ihmisten välisessä kommunikaatiossa. (Tomperi 2005, 70-82.)

Innostaminen on ammatillista toimintaa, jonka tiedeperusta löytyy sosiaalipedagogiikasta (Kurki 2000, 44). Innostamisen metodologinen lähtökohta on aina ihmisen oma osallistuminen. Tutkimusmetodologisilta perusteiltaan innostaminen liittyy osallistuvaan tutkimukseen ja toimintatutkimukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ihmiset toimivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa yhteisen päämäärän suuntaan. (Kurki

2000, 88 - 89.) Sosiokulttuurinen innostaminen on arkipäivän sosiaalisen toiminnan välinen. Sen avulla herkistetään ja motivoidaan ihmisiä osallistumaan. Se herättää ihmisten tietoisuutta, organisoii toimintaan ja saa ihmiset liikkeelle. Innostamisen yhtenä tavoitteena on motivoida, herättää, vahvistaa ja koordinoita yksilöiden ja ryhmien kykyjä ja voimia sekä heidän osallistumistaan sosiaaliseen, kasvatukselliseen ja kulttuuriseen toimintaan. (Kurki 2000, 19- 25.)

Innostaminen tarvitsee aina kolme osapuolta. Välittäjänä toimii innostaja, jonka tehtävänä on luoda ihmisille erilaisia toiminnan mahdollisuuksia. Toiseksi tarvitaan itse toiminta, jonka avulla saadaan yhteisöllistä laadullista muutosta. Kolmantena on innostamisen kohde eli se ryhmä tai yhteisö, jonka kanssa toimintaa toteutetaan. Toki näiden lisäksi tarvitaan myös se instituutio, viranomainen tai yhdistys, jonka tukemana toiminta kulloinkin käy mahdolliseksi. (Kurki 2000,47.) Innostamisen tehtävät perustuvat ihmisen omaan osallistumiseen. Ne eivät kuulu vain innostajalle, vaan vastuu toiminnasta on kaikkien osallistujien yhteinen. Innostajat toimivat ryhmien fasilitaattoreina, organisoijina ja keskustelun sekä reflektiotapojen koordinoijina. Kaikki ihmiset eivät sovi innostajiksi, sillä innostaa voi vain jos on itse innostunut. Ammatillisena tehtävänä innostajalla on toimia sosiaalisten prosessien liikkeelle saattajana, kollektiivisten voimien katalysaattorina. Ammatillisuuteen piirteisiin kuuluvat, että innostajalla pitää olla globaaleja visioita, vastuullisuutta, itsekriittisyydenkykyä, tutkimuksellista ja luovaa henkeä sekä vakavuutta täyttää antamansa lupaukset ja tekemänsä sitoumukset. Innostajat voivat luonteeltaan ja temperamentiltaan olla hyvinkin monenlaisia, mutta tärkeää on työskentelyn pohjalta löytyvä asenne, joka säätelee innostajan ja hänen ryhmänsä elävää ja muuttuvaa suhdetta. (Kurki 2000, 77 - 83.)

Ohjaajan ei pidä pelätä ryhtyä innostajaksi. Tärkeää on säilyttää innostamisen ydin, sen aito henki, mutta samalla on muistettava systemaattisen suunnittelun ja arvioinnin merkitys. (Kurki 2000, 164.) Yhteiskunnallisia muutoksia edistävässä kansalaisjärjestötoiminnassa toteutuvat hyvin monet Freiren pedagogiikan periaatteet, tiedostamisesta oppijoiden itselähtöiseen aktiivisuuteen,

dialogisuuteen ja tasavertaisuuteen. Yhteisöllinen osallistuva toiminta on freireläisen metodologian keskiössä. Siinä toiminnan osallistujina ovat ne ihmiset, joita toiminta koskee. Näin ollen ihmiset sekä tuottavat itse toimintansa että toteuttavat. Toiminta on myös selkeästi rajattua eli se toteutuu tietyllä alueella missä toimijat itsekin ovat. (Hämäläinen&Kurki 1997, 212; Tomperi 2005,233.)

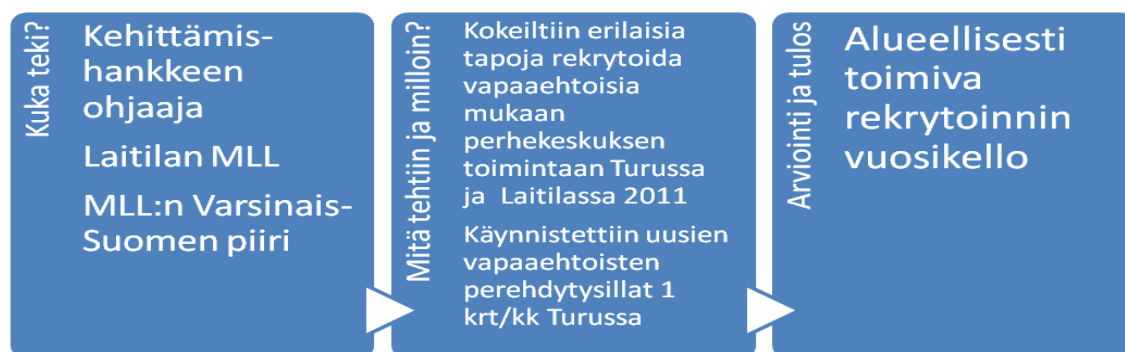
Kanadalainen Vance Peavy on luonut konstruktivistisen ammatinvalinnan ohjauksen suuntauksen. Ohjauskäytäntöön liittyviä asioita voi hyvin soveltaa myös vapaaehtoisten kanssa toimiessa. Konstruktivistinen ohjaaja kunnioittaa aina vapaaehtoisia sekä sitä suhdetta, jota hän yhdessä heidän kanssaan rakentaa. Konstruktivistinen näkökulma ei tarjoa ohjaajalle valmiita malleja kuinka toimia, vaan se kannustaa niin ohjaajaa kuin vapaaehtoisiaakin käyttämään luovuutta, älykkyyttä, toisen kunnioitusta ja innovaatiivisuutta yhteisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Konstruktivistisen näkökulman mukaan ohjaajalla on asiantuntemusta kokonaistilanteen selventämisessä ja kartoittamisessa. Vapaaehtoiset ovat kuitenkin asiantuntijoita oman elämänsä ja toimintansa suhteen. Ohjaus on aina yhteistyösuhde, jossa kummallakin osapuolella on oma asiantuntijuuden alueensa, ja jossa molemmat pyrkivät omaa asiantuntijuuttaan käyttäen yhteiseen tavoitteeseen. Viitekehyksen mukaan on olemassa moninaisia todellisuuksia. Ohjauksen kannalta tästä olettamuksesta on hyötyä, sillä näin asennoitunut ohjaaja on valmistautunut tunnistamaan ja arvostamaan erilaisuutta. Ohjaustilanteen pitää olla demokraattinen, siinä pitää voida vaihtaa tietoja ja ideoita vapaasti.(Peavy 1999,74-75, 195.)

6 VAPAAEHTOISTEN REKRYTOINTIA JA PEREHDYTYSTÄ

6.1 Vapaaehtoisten rekrytointiprosessi

Eeva-Leena Vaahtion (2005, 11- 13) mielestä rekrytointiprosessin toteuttaminen hallitusti on oma taitolajinsa, joka vaatii ammattimaista otetta, aitoa ihmisistä välittämistä ja eettisyyttä. Uusi ihminen on kiinnostava kokonaisuus voimavaroja ja potentiaalia, energiaa jota emme vielä tunne, mutta onnistuessamme rekrytoinnissa ja innostamisessamme saamme ne käyttöömmme.

Toisena kehittämistehtävänä oli uusien vapaaehtoisten rekrytointi- ja perehdytysmallin luominen. Tätä toimintamallia ammatilliset ohjaajat voivat hyödyntää uusien vapaaehtoisten rekrytoinnissa ja innostamisessa perhekeskustoimintaan. Vapaaehtoistoimijoiden mukaan saaminen ison kaupungin väestöstä on haasteellista, sillä kaupungin alueella toimii muitakin suuria vapaaehtoistoimintaan perustuvia järjestöjä ja yhdistyksiä kuin MLL ja kaikki haluaisivat osansa vapaaehtoisten työpanoksesta eri toimintoihinsa. Tavoitteena oli vuoden 2011 aikana kokeilla erilaisia vapaaehtoisten rekrytoinnin keinoja erilaisissa tilanteissa sekä Turun kaupungin alueella että maaseutumaisessa Laitilan kaupungissa. Paikat ovat luonteeltaan erityyppisiä. Laitilan alueella toimii yksi MLL:n paikallisyhdistys ja Turussa kymmenen. Tavoitteena oli tätä kautta myös löytää konkreettisesti uusia toimijoita sekä MLL:n Varsinais-Suomen piirin Kehittämisperhekeskus Marakattiin että Laitilan MLL:n perhekeskukseen.

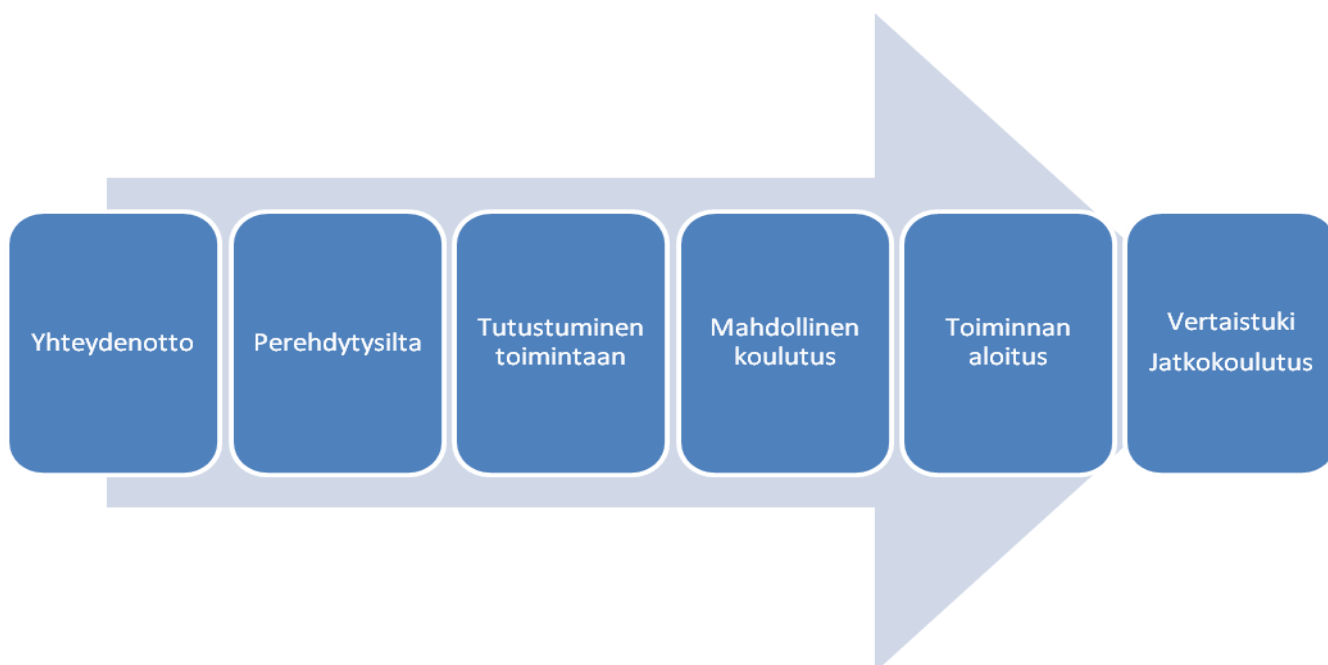

Kuvio 9. Kehittämishankkeen toisen kehittämistehtävän kuvaus

Uuden vapaaehtoisen innostaminen ja kannustaminen vapaaehtoistoiminnan aloittamiseen on aina haaste ohjaajalle. Miten ohjaaja saa riittävästi kerrottua tietoa vapaaehtoistoiminnasta, huomaako napata keskustelusta oikeat signaalit kiinnostuksen kohteista, saako vapaaehtoisen kertomaan omista taidoistaan ja mielenkiinnonkohteistaan, miten löytyy juuri tälle vapaaehtoiselle sopiva toimintamuoto. Kehittämishankkeen aikana ohjaaja aloitti uutena toimintana Turussa uusien vapaaehtoisten rekrytointi-illat. MLL:n Varsinais-Suomen piiritoimistolla Perhetalo Heidekenillä pidettiin kerran kuussa 1,5h kestoisen MLL:n vapaaehtoistoiminnan perehdytystilaisuus uusille vapaaehtoisiksi aikoville tai asiasta kiinnostuneille. Tilaisuuksia pidettiin yhteensä kuusi kertaa. Perehdytysillat pidettiin kello 16.30 - 18 ja niihin sai tulla joko etukäteen ilmoittautumalla ohjaajalle tai sitten ex-tempore ovesta sisään. Molempia kanavia käytettiin.

Tilaisuuteen tulleille ohjaaja piti yhteisen lyhyen MLL:n järjestöinfo sekä esitteli tarjolla olevia vapaaehtoistoiminnan muotoja. Jokaisella kerralla oli paikalla 1 - 8 henkeä. Alussa olleen esittelykierroksen aikana ohjaaja kyseli kaikilta mahdollisia vapaaehtoistoiminnan kiinnostuksen kohteita, jolloin voitiin perehtyä esittelyssä erityisesti näihin toimintamuotoihin. Jokaisen tilaisuudessa olleen vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneen henkilön kanssa ohjaaja sopi yhdessä miten edetään jatkossa. Vapaaehtoinen sai halutessaan jättää yhteystiedot ohjaajalle heti tai palata asiaa pohdittuaan asiaa tarkemmin kotona.

Kehittämishankkeen aikana otettiin käyttöön uutena toimintamuotona tutustumiskäynnit kiinnostuksen kohteena olevaan vapaaehtoistoiminnan muotoon ja paikkaan. Näin uusi vapaaehtoinen sai tutustua ja kokeilla etukäteen miltä kyseinen vapaaehtoistoimintamuoto tuntui. Hellsten ja kumppanit (2004, 12) määrittelevät kehittävän vertaiskäynnin seuraavasti. Se on samaan ammattiryhmään kuuluvien, samalaisten työyksiköiden tai työalueen parissa työskentelevien kesken tapahtuvaa työn kehittämistä, jonka keskeinen osa on vierailu- tai tutustumiskäynti. Tutustumiskäynnin jälkeen ohjaaja oli yhteydessä uudelleen vapaaehtoiseen. Yhdessä keskusteltiin kokemuksesta ja sovittiin jatkosta. Perehdytysilloissa kävi yhteensä 14 henkilöä, jotka löysivät vapaaehtoistoiminnan muodot seuraavasti. Joku lähti mukaan MLL:n säännölliseen toimintaan perhe- ja iltaperhekahvilassa. Jonkun elämäntilanteeseen sopi kertaluontoinen vapaaehtoistoiminta esimerkiksi tapahtumissa mukana olo. Yksi henkilö ohjautui piirin tukihenkilötoiminnan haastatteluun ja koulutukseen. Yksi henkilö jäi miettimään kansalaisjärjestötyöhön mukaan lähtemistä. Alla olevaan kuvioon kymmenen on kuvattu kehittämistehtävän tuloksena syntynyt rekrytoinnin ja ohjauksen toimintamalli.

Kuvio 10. Rekrytoinnin ja ohjauksen toimintamalli

Tämän kehittämistehtävän tavoitteen toteuttamisesta oli hyötyä kehittämishankkeen ohjaajalle, joka sai kokemuksia erilaisista rekrytointitilaisuuksista. Lisäksi rekrytointien onnistuessa ohjaaja pääsi ohjaamaan uusia toimijoita perhekeskustoimintaan perehdytysten kautta ja näin sai käyttää omia vapaaehtoisten ammatillisen ohjauksen taitojaan. Nämä kokemukset yhdessä vapaaehtoisten haastattelujen kanssa auttoivat toimintamallin valmistumisessa. MLL:n perhekeskustoiminnalle oli hyötyä rekrytoinneista uusien toimijoiden muodossa. Uudet vapaaehtoiset mahdollistivat toiminnan laajentumisen ja monipuolistumisen. Vapaaehtoiset jaksavat paremmin vapaaehtoistoiminnassaan, kun heitä on useampi.

Toiminnan monipuolistuessa alueen lapsiperheille tulee enemmän toiminnan mahdollisuuksia ja perheiden hyvinvointi lisääntyy. MLL:n toiminta sopii koko perheelle, joten perheiden yhdessä olo ja toiminta lisääntyvät. MLL:n toiminta alueella auttaa vanhempia jaksamaan kasvatustyössään ja vanhemmuudessaan. MLL:n perhekeskustoiminta lisää alueella yhteistyötä esimerkiksi kunnan ja järjestöjen toimijoiden välillä. Perhekeskustoiminta synnyttää kumppanuuksia ja konkreettisia toimintamalleja yhteistyöhön eri toimijoiden välille. Muita hyötyjä uusien vapaaehtoisten rekrytoinnista on esimerkiksi yhteiskunnalle, koska kansalaisaktivismi lisääntyy ja sitä kautta voidaan vaikuttaa ihmisten yleiseen hyvinvointiin.

Vapaaehtoisten mukaan saamisessa MLL:n perhekeskustoimintaan Laitilassa ja Turussa toimittiin seuraavasti. Kehittämishankkeen ohjaaja perehtyi keväällä 2011 sissimarkkinoinnin eri keinoihin kirjallisuuden avulla sekä vapaaehtoistoiminnan teoriaan. Ohjaaja tutustui muiden järjestöjen tai yhdistysten toimintatapoihin saaden hyviä ideoita rekrytointiin. Tämän jälkeen kartoitettiin mahdolliset paikat ja tilaisuudet vapaaehtoisten rekrytoinnille sekä suunniteltiin niihin sopivia rekrytoinnin keinoja. Syyskausi 2011 oli käytännön toiminnan aikaa. Sovittiin paikallisyhdistysten ja piirin toimijoiden kanssa mihin tilaisuuksiin osallistuttiin tai mitä tilaisuuksia järjestettiin itse. Tärkeää tässä prosessissa oli, että ohjaaja itse innostui vapaaehtoisten rekrytoinnista ja välitti innostusta muillekin. Kehittämistehtävään liittyvät kokemukset ja havainnot

kirjattiin kehittämisspiväkirjaan. Vapaaehtoisia rekrytoitiin hankkeen aikana kauppakeskuksissa, oppilaitosten aulassa, Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöjen yhteisissä Vapaaehtoistoiminnan messuilla, Turun seudun Valikko ryhmän organisoimassa Vapaaehtoistoiminnan messuilla Hansa torilla, henkilökohtaisilla kontakteilla, kotisivujen ja facebook sivujen kautta, alueellisissa koko perheiden tapahtumissa sekä Turussa että Laitilassa. Vapaaehtoisten rekrytoinnin tueksi tehtiin esite, jota muokkaamalla saatiin helposti eri rekrytointitilanteissa sanojen kaveriksi myös paperi. Tämä jäi myös paikallisyhdistyksen vapaaehtoisille käyttöön jälkeenpäin hyödynnettäväksi.

Rekrytointiin liittyvien riskien minimoinnissa on huomioitava etukäteisvalmistelut. Esimerkiksi perhekeskustyöntekijän kanssa on sovittava mihin vapaaehtoisia tarvitaan perhekeskuksen toiminnassa, jotta kaikille uusille löytyisi mielekästä tekemistä. Laitilassa sovittiin paikallisyhdistyksen kanssa mihin toimintamuotoihin tarvittiin uusia toimijoita. Rekrytoinnin esteiksi voivat nousta muun muassa seuraavat kolme asiaa. Ensimmäisenä se, ettei sopivia tilaisuuksia vapaaehtoisten rekrytointiin löydy. Toiseksi paikallisyhdistyksen ja piirin perhekeskustoimintaan ei haluta lisää vapaaehtoisia toimijoita eli ei ole toiminnan paikkoja uusille vapaaehtoisille ja kolmanneksi vapaaehtoisten mukaan saaminen epäonnistuu yrityksistä huolimatta.

Luovalla henkilöllä on tarve saada ratkaisu, parannus tai kehitystä, uuden luominen motivoi sisäisesti. Innovatiivisuuden kannalta sisäinen motivaatio onki tärkeämpää kuin ulkoinen motivaatio. Silti ihminen tarvitsee myös ulkoista motivaatiota, kannustusta ja tunnustusta. Tunnustuksen antaminen tekijälle on välttämätöntä itseluottamuksen ja työn ilon varmistamiseksi. Ohjaaja voi motivoida aloitteellista henkilöä myös lisäämällä tämän itsenäisyyttä ja toimintamahdollisuuksia. Ohjaajan tulee kannustaa vapaaehtoisia innovatiiviseen käyttäytymiseen. Oma esimerkki ideoinnissa ja uudistusten tekemisessä on tärkeää. (Korpelainen & Lampikoski 1997, 76.) Kehittämistehtävän aikana selkiytyi ohjaajan tarvitsemat taidot. Seuraavalla sivulla olevaan kuvioon 11 on koottu ne taidot, joita ohjaaja tarvitsee vapaaehtoisten mukaan saamisessa. Kokemus MLL:n vapaaehtoistoiminnasta

auttaa rekrytointitilaisuuksissa asian selkeässä esittelyssä. Ohjaajan pitää olla innostunut itse asiasta, jolloin se välittyy myös uusille vapaaehtoisille tai asiasta kiinnostuneille. Sopeudu ja uskalla kokeilla erilaisia keinoja vapaaehtoisten mukaan saamiseksi. Ideoita saat esimerkiksi sissimarkkinoinnin keinoista. Ennen kaikkea usko vapaaehtoistoiminnan tuomiin hyötyihin ja käytä niitä perusteluina kertoessasi vapaaehtoistoiminnasta uusille asiasta kiinnostuneille.

Kuvio 11. Ohjaajan vahvuudet vapaaehtoisten rekrytoinnissa.

Ohjaajan muistilistana vapaaehtoisten rekrytoinnissa voisi hyödyntää MLL:n Lapsiperhe –projektin kokemuksia mukaellen perhekeskustoimintaan. Vapaaehtoisten tehokkaassa rekrytoinnissa on hyvä huomioida seuraavia asioita. Selvitä, miksi halutaan vapaaehtoisia ja määrittele selkeästi mihin tehtäviin heitä tarvitaan. Suunnitelkaa yhdessä perhekeskustoiminnasta vastaavan tahon kanssa järkeviä ja hyödyllisiä tehtäviä vapaaehtoisille ja tehkää ne houkutteleviksi. Tee rekrytointisuunnitelma. Rekrytoinnin jälkeen varmista, että vapaaehtoiset pääsevät motivoivaan ja palkitsevaan tehtävään. (Ruskomaa 2001, 34-35)

6.2 Vapaaehtoisten toiveita perehdytykselle

Kehittämishankkeen alussa pidetyssä vapaaehtoisten ryhmäkeskustelussa kysyttiin jo toiminnassa mukana olleilta vapaaehtoisilta, miten he perehdyttäisivät uuden vapaaehtoisen toimintaan. Paras keino perehdytyksessä olisi se, että vapaaehtoiset itse kertoisivat omasta työstään ja kokemuksistaan uudelle. Mitä ovat tehneet, miten ja mitä on pitänyt ottaa huomioon. Vapaaehtoiset toivoivat, että perhekeskuksessa olisi uusille vapaaehtoisille oma perehdytyskansio, jossa kerrotaisiin eri tehtävistä, säännöistä ja toimintaperiaatteista. Vapaaehtoisella olisi alusta asti nimetty ohjaaja/työntekijä, joka olisi saatavilla (tapaaminen, puhelin tai sähköposti) ja jolta voisi kysellä matkan varrella tulleita kysymyksiä. Tämä auttaisi myös siihen, ettei vapaaehtoinen jäisi *”yksin toimintaansa”*. Vapaaehtoiset haluavat tietoa perhekeskuksen muustakin toiminnasta ja mahdollisista muutoksista. Käytännön työssä vapaaehtoisen erottaa asiakkaista nimilappu, jonka jokainen toivoi käyttöönsä, sillä siitä perheet erottivat ja uskalsivat tulla juttusille ja pyytää apua myös vapaaehtoisilta.

Vapaaehtoiset kokivat tarvitsevansa tukea perhekeskuksen ohjaajilta, muilta vapaaehtoisilta ja vapaaehtoistoiminnan ohjaajalta. Tukea tarvittiin perehdytykseen ja työn toteutukseen.

”Selkeästi esille mitä vapaaehtoinen voisi tehdä perhekahvilassa”

”Vapaaehtoisille saa sanoa/toivoa mitä he tekevät ryhmässä”

Vuosi 2001 oli YK:n julistama Kansainvälinen vapaaehtoistoiminnan vuosi. Teemavuotta varten Suomessa perustettiin sosiaali- ja terveysjärjestöjen suunnitteluryhmä, jonka aloitteesta teetettiin Taloustutkimus Oy:llä tutkimus kansalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Tutkija Anne Birgitta Yeung (2002) analysoi tulokset ja niiden pohjalta syntyi raportti Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimuksen tavoitteena oli löytää ruohonjuuritason kansalaisten näkemyksiä vapaaehtoistoimintaan. Innostaako ja motivoiko vapaaehtoistoiminta kansalaisia? Tutkimustulosten mukaan suomalaisten

käsitykset vapaaehtoistoiminnasta ovat monipuolisia ja värikkäitä ja he asennoituvat myönteisesti vapaaehtoistyöhön. Toimintaan osallistutaan Suomessa aktiivisesti ja runsaasti aikaa antaen. Suomalaisten mielikuvat vapaaehtoistoiminnasta ovat kokonaisuudessaan positiivisia. Sanasta vapaaehtoistoiminta tulee spontaanisti mieleen jokin kohde tai järjestö. Lisäksi useat yhdistävät vapaaehtoisuuden auttamiseen, hyväntekeväisyyteen, palkattomuuteen sekä hyväksi koettuun asiaan. Tässä tutkimuksessa tärkeimmäksi suomalaisia vapaaehtoistoimintaan motivoivaksi tekijäksi nousi halu auttaa muita. Muita keskeisiä motiiveja olivat halu käyttää vapaa-aikaa johonkin hyödylliseen toimintaan sekä saada säännöllistä päiväohjelmaa. Suomalaisten vapaaehtoistoiminnan osallistumattomuuteen vaikuttavat seuraavat tekijät: ajanpuute, terveydelliset syyt sekä se, ettei ole tullut ajatelleeksi vapaaehtoistoiminnan mahdollisuutta.

Tutkimuksessa esille nousi vapaaehtoisten rekrytoinnin kannalta tärkeä tulos, eli tutkimustulosten mukaan reilu kymmenesosa kaikista suomalaisista kokee tärkeimmäksi syyksi osallistumattomuuteensa sen, ettei heitä ole pyydetty mukaan vapaaehtoistoimintaan. Tämä kertoo siitä, että vapaaehtoistoiminnasta voitaisiin kannustettaessa hyvinkin innostua. Ruohonjuuritaso ja sosiaaliset verkostot voivat olla ratkaisevassa roolissa uusien vapaaehtoisten rekrytoinnissa. Positiivinen suhtautuminen ja kiinnostus vapaaehtoistyöhön voi muuttua konkreettiseksi innostukseksi ja mukaan lähtemiseksi jos rekrytointi onnistuu. Onnistuneessa rekrytoinnissa sekä organisoivan tahon että yksilön toiveet, tarpeet ja odotukset kohtaavat. Tämän tutkimuksen valossa voidaan sanoa, että vapaaehtoistoiminta suomalaisen kansalaisyhteiskunnan rakennusaineksena ei ole vain ihanteita vaan myös todellisuutta ja kanavoimatonta potentiaalia. Vapaaehtoistoiminta on yksi dynaaminen pohja, jolle sosiaalinen pääoma ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta voi rakentua. Vuosi 2011 oli myös EU:n Vapaaehtoistoiminnan teemavuosi, mutta siihen liittyvä raportointi ei valmistunut ennen hankkeen päättymistä, joten siitä saatuja ajatuksia ohjaaja voi hyödyntää jatkossa työssään.

Toisen kehittämistehtävän tuloksena syntynyt rekrytoinnin ja ohjauksen toimintamalli on hyödynnettävissä kaikkien ammatillisten ohjaajien työhön. Perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten tueksi on valmistettava oman perhekeskuksen perehdytyskansio, jossa olisi sisältönä MLL tietoa, perhekeskuksen toimintasäännöt, perhekeskuksen viikko- tai kuukausiohjelma, toimintaohjeet hätätilanteita varten, arjen työhön liittyviä toimintakäytänteitä, yhteistyökumppaneiden esittely, kunkin vapaaehtoistoiminnan työnkuvaus, lähiohjaajan yhteystiedot sekä vertaistapaamisten aikataulut. Kansiossa voi olla oma osio myös vapaaehtoisten omille sivuille. Koska vapaaehtoiset toimivat perhekeskuksessa eri aikoina ja eri ryhmissä, niin perehdytyskansiossa voisi olla myös vapaaehtoisten niin halutessaan myös muiden perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten yhteystiedot ja työtehtävät. Perehdytyskansio päivitetään perhekeskuksen toimintakausittain, koska työtehtävät ja aikataulut voivat vaihdella syksyisin ja keväisin.

7 VERTAISTAPAAMISIA JA AMMATILLISTA OHJAUSTA VAPAAEHTOISILLE

7.1 Vapaaehtoisten ammatillisen ohjauksen taustaa

Kolmantena kehittämistehtävänä oli mallintaa MLL:n ammatillisen ohjaajan roolia perhekeskuksessa ja selkeyttää perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten ammatillista ohjausta. Tässä luvussa seitsemän kuvataan tarkemmin ammatillisen ohjaajan roolia perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten ohjauksessa. Ohjaajien omat kokemukset vapaaehtoisten ohjauksesta ovat olleet toimintamallin aineistona. Tässä alaluvussa kuvataan ohjaajien kokemuksia käytännön työstä ja vapaaehtoistoiminnan merkityksestä perhekeskuksen arkeen. Kehittämistehtävä on osa valtakunnallisen VETO – hankkeen ammatillisen ohjauksen kehittämistyötä, mutta tässä kehittämistehtävä on rajattu koskemaan ainoastaan perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten ohjausta. Ammatillinen ohjaus saa tietopohjaa luvussa

viisi käsitellyistä ohjauksen teorioista. Seuraavassa alaluvussa esitellään tässä kehittämishankkeessa syntyneitä ajatuksia vapaaehtoisten toiminnanohjaukselle. Toiminnanohjauksen menetelmänä pilotoitiin vuoden 2011 aikana vapaaehtoisten vertaistapaamiset. Viimeisessä alaluvussa vapaaehtoisten omia kokemuksia sitoutumisestaan vapaaehtoistyöhön sekä jaksamistaan tukevia asioita. Jokainen alaluku sisältää sekä teoriapohjaa aiheeseen että kehittämishankkeen tuloksia.

MLL:n perhekeskustoiminta on järjestötyötä, jossa käytetään vapaaehtoisia. Se on matalan kynnyksen toimintaa. Vapaaehtoisia koulutetaan ja perehdytetään toimintaan ja yhdistetään järjestön työntekijöiden voimat vapaaehtoisten voimiin. Vapaaehtoistoimijoista huolehtiminen on tärkeä osa-alue, johon järjestöjen on kiinnitettävä huomiota. Koulutuksessa ja perehdytyksessä vapaaehtoiset saavat perustiedot ja eväitä toimintaan. Vapaaehtoisella on oltava mahdollisuus saada tukea ja ohjausta toimintansa tueksi, jotta hän jaksaa toimia tässä arvokkaassa vapaaehtoistoiminnassaan. (Konttinen 2010, 62 – 68; Pulkkinen 2010, 134-137.)

Ammatillisella ohjauksella tarkoitetaan nykyään tiettyä ammatillista orientaatiota ja suhtautumistapaa, jolloin mitä moninaisimmat tilanteet voivat olla ohjaustilanteita tai ohjauksellisen työtavan ilmentymiä. Ammatillinen ohjaus on työtä, jota tehdään pääasiassa keskustelemalla, vuorovaikutuksessa. Eri ohjaustilanteille asetetut tavoitteet eivät toteudu ilman kohtaamista, jossa osapuolet ohjaaja ja vapaaehtoiset voivat tuoda esille näkemyksiään ja kuulla vastaavasti toistensa ajatuksia. Ohjaajan pitäisi olla asiantuntija prosessissa, jossa ohjattava oppii itse käsittelemään kokemuksiaan, käyttämään omia resurssejaan, ratkaisemaan ongelmiaan ja kehittämään oppimistaan sekä itsensä että yhdistyksen toiminnan hyväksi. Ohjaaja voi toteuttaa ohjaustilanteita joko henkilökohtaisesti vapaaehtoisen kanssa, ryhmälle tai yhteisölle. (Vehviläinen 2001, 12 - 17.)

Sosiaalisten ilmiöiden ymmärtäminen, yhteiskunnallisten vaikutusten tunnistaminen ja niihin vaikuttaminen sekä ihmisten, perheiden ja yhteisöjen arkielämän kysymysten tuntemus ja ongelmaratkaisu- ja vuorovaikutustaidot

muovaavat olennaisesti sosiaalityön ammattilaisen osaamista (Huotari & Hurtig 2008, 7-9). Myös vapaaehtoisten ammatillisen ohjauksen perustana tarvitaan edellä mainittuja taitoja, jotta ohjaustilanteista muodostuisi kaikille osapuolille myönteinen kokemus.

Vapaaehtoistoiminnan ammatillista ohjausta varten on tehty ohjauksen käsikirja, joka on tarkoitettu kaikille MLL:n Varsinais-Suomen piirin työntekijöille, jotka ohjaavat erilaisissa tehtävissä toimivia vapaaehtoisia. Vapaaehtoistoiminnan ohjauksen kivijalan muodostavat MLL:n arvot ja toimintaperiaatteet sekä vapaaehtoistoiminnan ja varhaisen puuttumisen eettiset periaatteet. Jokaisen ohjaustehtävissä toimivan on hyvä tuntea ne ja osata soveltaa ne käytäntöön oman ohjaustehtävänsä näkökulmasta. Käsikirjassa on kuvattu vapaaehtoistointa prosessina, jossa jokaisella vaiheella on tavoitteensa sekä vapaaehtoisen että ohjauksen näkökulmasta. Kaikki MLL:n vapaaehtoistoiminnan eri muodot noudattavat käsikirjassa kuvatun prosessin vaiheita, vaikka ohjauksen intensiivisyys vaihtelee suuressi eri toimintamuotojen kohdalla. Kertaluonteinen puhelinohjaus poikkeaa paljon pitkäkestoisesta tukihenkilötoiminnan ohjauksesta. Tähän välimaastoon sijoittuu monia eri toimintamuotoja. Ohjaustilanne on kuitenkin aina tärkeä vapaaehtoisen motivaation kannalta.

Ohjauksen käsikirjan tavoitteena on lisätä vapaaehtoisten ohjauksen laatua ja löytää MLL:n Varsinais-Suomen piirin tapa ohjata vapaaehtoisia. Yhteiset toimintatavat varmistavat vapaaehtoisten tasa-arvoisen kohtelun ja koko järjestö näyttäytyy yhtenäisenä. Tästä käsikirjasta uusikin työntekijä saa tietoa vapaaehtoisten ohjauksesta erilaisissa tehtävissä ja prosessin eri vaiheissa. Vapaaehtoistoiminnan ohjauksen käsikirja on tuotettu osana MLL:n Varsinais-Suomen piirin koko henkilökuntaa koskevaa kehittämisprosessia, joka toteutettiin yhteistyössä Turun ammattikorkeakoulun kanssa Tekes-rahoituksella vuosina 2007 – 2009 ja se on saatavilla sähköisessä muodossa varsinaissuomenpiiri.mll.fi. (MLL:n Varsinais-Suomen piiri 2010.)

7.2 Perhekeskustyöntekijöiden kokemuksia vapaaehtoistoiminnan merkityksestä ja ammatillisesta ohjauksesta perhekeskuksen arjessa

Kehittämishankkeen suunnitteluvaiheessa pidettiin kehittämisperhekeskus Marakatissa työskentelevien ammatillisten ohjaajien kanssa keskustelutilaisuus, jossa ohjaajat toivat omia näkemyksiään esille perhekeskustoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan yhteistyöstä sekä omasta roolistaan siinä. Työntekijöiden mielestä vapaaehtoisia tarvitaan perhekeskuksen toiminnassa. He tuovat mukanaan ulkopuolista näkökulmaa ammattilaisten toimintaan. Ammattilaisten ja vapaaehtoisten töiden linkittäminen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi on hyvä asia esimerkiksi asiakkaan näkökulmasta, jolloin on eri-ikäisiä aikuisia saatavilla. Vapaaehtoiset ovat usein perhekeskuksessa myös asiakkaille vertaisia, joka taas madaltaa kynnystä uudelle vapaaehtoiselle lähteä mukaan, kun hän huomaa mitä kaikkea toinen ryhmässä tekee. Vapaaehtoistoimijoiden tukena on hyvä olla ammatillinen ohjaaja, sillä perhekeskuksen koko toiminnan koordinointi ja ohjaus on haastavaa pelkästään vapaaehtoisvoimin.

Vapaaehtoiset voisivat olla mukana perhekeskuksessa vertaistoiminnassa muun muassa perhe- ja vauvakahviloissa sekä eri kohderyhmille tarkoitetuissa vertaisryhmissä. Vapaaehtoisen oma mielenkiinto on huomioitava tehtäviä mietittäessä esimerkiksi askartelut, laulut, lukeminen, leipominen. Vapaaehtoisten erityisosaaminen otetaan käyttöön eli ohjaajat kysyvät alussa mielenkiinnon kohteista tai taidoista, joita voisi perhekeskustoiminnassa hyödyntää. Ohjaajat uskovat, että vapaaehtoiset saavat toiminnastaan myös itse eivätkä vain ole antavina osapuolina. Perheet olivat antaneet positiivista palautetta vapaaehtoisista ja vapaaehtoiset ovat tärkeitä sekä aikuisille että lapsille. Vapaaehtoisen tärkeitä tehtäviä perhekeskuksen perhekahvilassa olivat keskustelukumppani, syli ja vanhemman apuna esimerkiksi vanhemman kahvihetkessä lapsen kanssa oleminen. Muussa toiminnassa vapaaehtoiset olivat olleet eri teematapahtumissa ja retkillä, jolloin oli mahdollistunut tapahtumissa laajempi, monipuolisempi ohjelma ja retkillä oli ollut mukana ylimääräinen käsi- ja silmäpari.

Vapaaehtoiset olivat kaivanneet ohjaajilta tukea perehdytykseen. Lisäksi tukea tarvittiin lisäinformaation saamisessa, toiminnan suunnittelussa ja haastavien asiakastilanteiden läpikäymisessä. Vapaaehtoisen huomiointi ja rohkaisu arjessa on tärkeää. Keskustelua ohjaajan ja vapaaehtoisen kanssa on käyty, kun vapaaehtoisen oma motivaatio on muuttunut ja yhdessä on pohdittu uusia tehtäviä. Ohjaajilta kysyttäessä kuinka usein vapaaehtoiset tarvitsevat tukea ohjaajilta, niin vastaukset vaihtelivat sen mukaan miten ja missä tehtävissä vapaaehtoiset olivat. Arkeen liittyviä perusasioita olivat tervehtimiset, kuulumisten vaihto, muutoksista ilmoitettiin joko puhelimitse tai sähköpostilla sekä nyt kehittämishankkeen aikana vapaaehtoiset osallistuivat järjestettyihin vertaistapaamisiin oman aikataulunsa mukaisesti.

Ohjaajat olivat kokeneet vapaaehtoiset tärkeänä lisänä, joka oli mahdollistanut monipuolisemman toiminnan järjestämisen. Toiminnan perehdytykseen kannattaa käyttää aikaa, jolloin saadaan alusta asti vapaaehtoistoimija mukaan toimintaan mukavasti. Perehdytyksen apuna oli käytetty MLL:n omia materiaaleja ja keskustelua työtehtävistä. Samalla keskusteltiin perhekeskuksen säännöistä ja toimintatavoista, vaitiolovelvollisuudesta ja työn eettisistä periaatteista. Konkreettisesti käytiin yhdessä läpi tila ja tavarat. Jos ryhmässä oli toinen vapaaehtoinen, niin hän oli saanut kertoa työstään uudelle. Ohjaajat ovat kokeneet nyt kehittämishankkeen aikana hyväksi myös vapaaehtoisten tutustumiskäynnit perhekeskukseen, jolloin uusi vapaaehtoinen pystyi kokemuksensa kautta vielä pohtimaan aloittaako toimintansa perhekeskuksessa vai haluaisiko lähteä mukaan johonkin muuhun vapaaehtoistoimintaan.

”Parasta vapaaehtoistoiminnassa on ollut se, että vapaaehtoiset ovat olleet eri-ikäisiä, jolloin sukupolvet ovat kohdanneet ja vapaaehtoisten oma elämäkokemus oli tullut asiakkaiden käyttöön. Lapset olivat oppineet kohtaamaan eri-ikäisiä aikuisia.”

Motivoituneen vapaaehtoisen oli helppo löytää oma paikkansa perhekeskuksen toiminnasta. Haasteena työntekijät kokivat vapaaehtoisten vaihtuvuuden. Vapaaehtoisten jäädessä pois toiminnasta olivat perheet kyselleet heidän

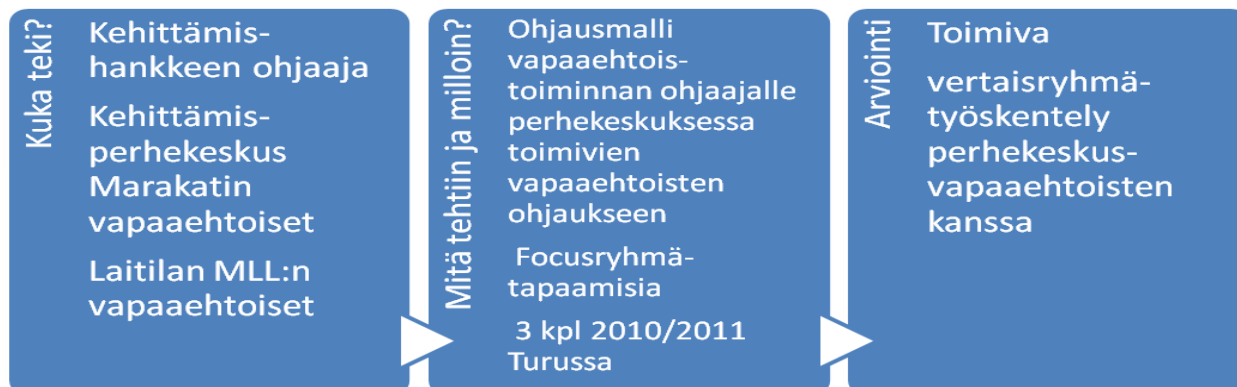
kuulumisiaan. Ammatilliset ohjaajat toivoivat vapaaehtoisten olevan jatkossakin mukana perhekeskustoiminnassa, koska vapaaehtoiset tuovat uusia näkökulmia toiminnan toteutukseen, uusia sisältöjä, mahdollistavat uusia toimintamuotoja, omaa osaamistaan eli kaiken kaikkiaan vapaaehtoiset tuovat lisää resursseja perhekeskuksen toimintaan. Vapaaehtoisten työn arvostus konkretisoituu kun saadaan uusia vapaaehtoisia innostettua mukaan.

Kehittämishankkeen ohjaaja pyysi perhekeskustyöntekijää kuvamaan esimerkillä, koska hän on kokenut onnistumaan työssään innostaessaan perhekeskuksessa toimivia vapaaehtoisia.

”Onnistuin eräänä perhekahvilapäivänä työssäni innostaessani perhekeskuksessa toimivia vapaaehtoisia, kun toimin seuraavasti. Sen päivän perhekahvilakävijöiltä tuli toive vanhempien käsityötoiminnasta, arjen keskustelussa tuli esille myös vanhempien omat taidot ja ehdotus eräältä äidiltä, että hän voisi vetää vanhemmille afrikkalaisen rannekorun teon. Toinen perhekeskuksen työntekijä tarttui ehdotukseen ja kertoi sen perhetoiminnan ohjaajalle eli minulle, sovin heti äidin kanssa sopivasta teemaperhekahvilapäivästä. Perheiltä tuli myös toive samanaikaisesta lasten toiminnasta, joten perhekeskuksen työntekijät suunnittelivat myös lapsille toimintaa samaan aikaan (helmirannekorujen tekoa). Näin mahdollistettiin vapaaehtoisen äidin toiminta ja annoimme vanhemmille aikaa ja mahdollisuuden tehdä jotain omaa. Toiminta oli hyvä esimerkki muille vanhemmille ja innosti heitä uusien toimintatuokioiden suunnitteluun ja vapaaehtoisena toimimiseen. Kiitosta voidaan jakaa perhekeskuksen työntekijöille, jotka osasivat hyödyntää tilaisuuden ja vapaaehtoiselle, joka toteutti toiminnan. Onnistuin mielestäni siinä, että olen saanut muut työntekijät ymmärtämään vapaaehtoistoiminnan merkityksen ja hyödyn perhekeskuksen arkeen sekä asiakkaiden osallistamisen tärkeyden.”

7.3 Vertaistapaamiset vapaaehtoisten ohjauksen välineenä

”Mukavaa olisi säännöllisesti silloin tällöin vapaaehtoisten kanssa kokoontua yhteen ja keskustella, vaihtaa kokemuksia sekä tutustua paremmin tähän porukkaan – yhteishengen luominen on tärkeätä.”

Kuvio 12. Kehittämishankkeen kolmannen kehittämistehtävän kuvaus

Vapaaehtoisten vertaistapaamisten sisältöjä kehitettiin yhdessä Kehittämisperhekeskus Marakatissa toimivien vapaaehtoisten toimijoiden kanssa. Pohjatiedot ohjaajan toimintamalliin kerättiin vapaaehtoisten vertaistapaamisessa marraskuussa 2010. Kutsun vertaistapaamiseen sai yhdeksän henkilöä, joista neljä saapui paikalle, kaksi olivat estyneitä ja kolme vastasi kysymyksiin sähköpostilla. Vertaistapaaminen toteutettiin Perhetalo Heidekenillä ja kesti kaksi tuntia. Ohjaaja esitteli kehittämishanketta ja kannusti vapaaehtoisia avoimeen keskusteluun. Keskustelu seurasi ennalta sovittuja kysymyksiä ja vastauksista kirjoitettiin muistiinpanot. Keskustelurunko on liitteenä. Tapaamisen lopuksi tehtiin yhteenveto ja kerrattiin muistiinpanot yhdessä osallistujien kanssa.

Lisäksi haastattelin Perhekeskus Marakatin kahta työntekijää syksyllä 2010. Haastattelut toteutettiin strukturoituna keskusteluina ennalta sovittuina ajankohtina, joista tehtiin muistiinpanot yhdessä keskustelun aikana. Keskustelut kestivät yhden tunnin ja toteutettiin kahtena eri päivänä. Muistiinpanot luettiin yhdessä läpi keskustelun jälkeen. Kaikista keskusteluista

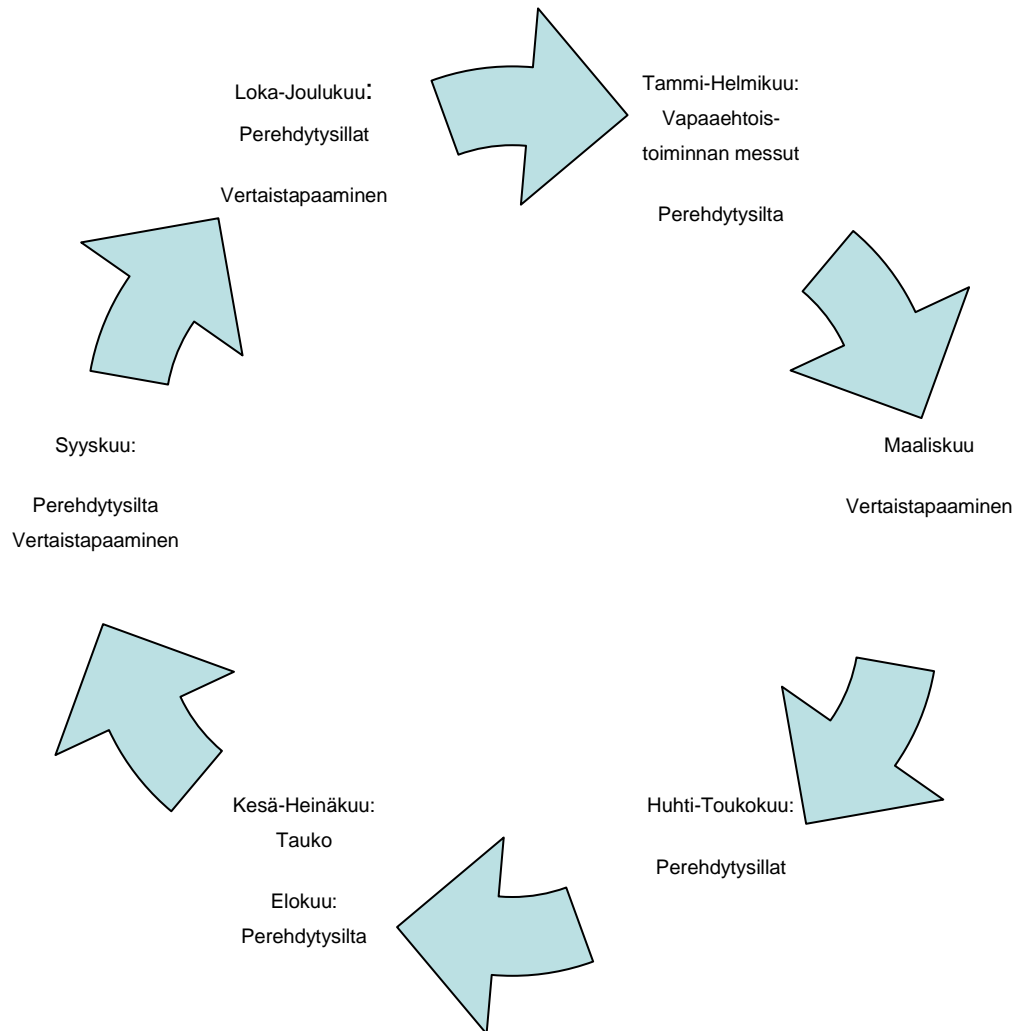
tehtiin koonti, jonka pohjalta löytyi teemat luvun seitsemän aiheisiin. Tähän toimintatapaan päädyttiin, koska haluttiin saada täsmällistä tietoa kehittämistyön tueksi sekä jo toiminnassa mukana olevilta vapaaehtoisilta sekä heidän kanssaan työskenteleviltä ammattihenkilöiltä. Toikon ja Rantasen (2009, 145 - 147) mukaan fokusryhmä on ryhmähaastattelun menetelmä. Se on keino saada selville ihmisten tarpeita, mieltymyksiä ja ideoita tuotteiden ja palveluiden kehittämistä varten. Sen avulla voidaan kerätä toimijoiden käsityksiä kehitettävästä asiasta. Fokusryhmästä saadaan aineistoksi haastattelumateriaali, joka koostuu ryhmään osallistuneiden kommentteista. Ryhmät voivat myös itse jäsentää ja tulkita omaa keskusteluaan muodostaen oman raportin siitä.

Vertaistoiminnassa korostuu arjen arvostus. Ryhmässä saatu ahaa- elämys, käytännön vinkki tai vahva tunnekokemus ovat tavallisenoloisia, mutta merkittäviä ihmisen arkielämässä. Vertaisryhmässä rakentuu ihmiselle yhteisö, jonka kanssa voi vaihtaa kokemuksia. Vertaistoiminnan arvopohjana on tasa-arvoisuus, avoimuus ja toisen kunnioittaminen. Se perustuu kokemuksen ja kokemustiedon hyödyntämiseen ja jakamiseen. (Kuuskoski 2003, 30 – 31.)

Kehittämishankkeen aikana pidettiin kolme vapaaehtoisten vertaistapaamista Turussa kehittämisperhekeskus Marakatissa toimiville vapaaehtoisille. Vapaaehtoiset toivoivat ryhmäkeskustelussa, että vertaistapaamisia järjestettäisiin. Niitä voisi olla 2-3 kertaa vuoden aikana. Vapaaehtoisista riippuen tapaamiset voivat olla joko päivä- tai ilta-aikaan. Tärkeimpänä mainittiin se, että sai tavata muita perhekeskuksessa toimivia vapaaehtoisia joita ei arjessa tapaa kun toimitaan eri tehtävissä. Lisäksi tapaamisissa voisi olla jotain ideoita, toiminnallisia juttuja, joita voisi hyödyntää omassa työssään. Vertaistapaamiset kulkisivat yhdessä ohjaajan kalenterissa uusien vapaaehtoisten rekrytoinnin ja perehdytyksen kanssa. Hankkeen aikana uusien tullessa mukaan niin heidät kutsuttiin seuraavaan tapaamiseen, jossa näkivät jo vapaaehtoistoiminnassa mukana olleita ja näin vertaisoppimisen ajatus toteutui.

Kehittämishankkeen aikana pidettiin kerran kuussa uusien vapaaehtoisten perehdytyksiltä ja siihen liittyen perhekeskusvapaaehtoisten vertaistapaamisten

aikataulu kannattaa miettiä esimerkiksi seuraavan sivun kuvion 13 kaltaiseksi. Tämä olisi hyvä siksi, että näin uusi toimija pääsisi ryhmään mukaan mahdollisimman nopeasti.

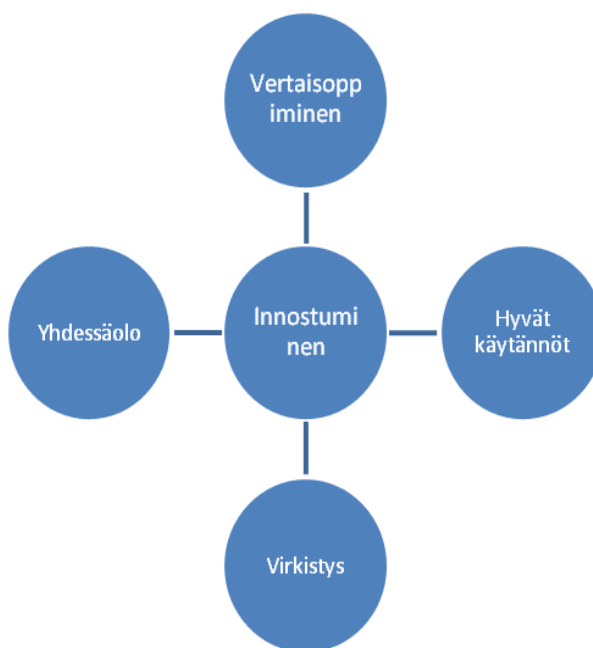
Kuvio 13. Vertaistapaamisten aikataulu suhteessa perehdytysiltoihin

Case 3 Vertaistapaamisten sisällöt kehittämistyön tuloksena

Ensimmäisellä tapaamisella on tärkeä tutustuminen ja jokainen kertoo omasta vapaaehtoistoiminnan tehtävästään. Näin syntyy laajempi, yhteinen kuva siitä, missä kaikessa vapaaehtoiset ovat mukana perhekeskuksen arjessa. Tutustumisessa kannattaa hyödyntää toiminnallisia menetelmiä. Jokaisella

kerralla ohjaaja voi tuoda ryhmään ajankohtaisia asioita perhekahvila- tai vertaisryhmäteemoista. Vapaaehtoiset tuovat itsekkin esille asioita, joita haluaisivat tapaamisissa käsiteltävän. Tapaamiskertaan sisällytetään virkistystä. Se voi olla tapaamispaikan valinta esimerkiksi saunatila, mökki, ulkoilu tai iltapalatarjoilu tai yhteinen toiminnallinen tekeminen. Syksyn tapaamisessa voidaan käydä läpi keväällä kerättyä asiakaspalautetta yhdessä vapaaehtoisten kanssa, mikäli perhekeskuksessa palaute on kerätty. Jos palaute kerätään vain kerran vuodessa niin, sitten vuoden ensimmäisessä tapaamisessa keskustellaan siitä. Palautteiden läpikäyminen yhdessä vapaaehtoisten kanssa on tärkeää ja samalla voidaan yhdessä pohtia saatua palautetta ja mahdollisia uusia ideoita. Toisella kerralla voidaan ideoida myös vapaaehtoisten kanssa yhteistä tekemistä perhekeskukseen esimerkiksi vapaaehtoisten yhteisesti järjestämä perhetapahtuma. Innostutaan yhdessä ja ideoidaan jotain ekstraohjelmaa perhekeskuksen syksyyn. Vuoden viimeisessä tapaamisessa kiitetään menneestä vuodesta ja sovitaan jatkosta jokaisen vapaaehtoisen kanssa. Jatkomahdollisuuksia on jatkaa samaa mitä on jo tehnyt, vaihtaa toimintaympäristöä esimerkiksi perhekahvilasta vertaisryhmään. Voidaan myös tehdä työtehtävien uudelleenmuokkausta, kun taidot ja rohkeus ovat lisääntyneet, jolloin vapaaehtoinen voi vaikka ottaa lauluhetken ohjauksen vastuulleen tai sitten vapaaehtoistoimintaan luonteen piirteisiin liittyen voi myös jäädä pois toiminnasta joko tauolle tai kokonaan.

Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa 14 on poimittu ne tärkeät elementit, joilla vertaistapaamisten aikana saadaan vapaaehtoiset innostumaan vapaaehtoistoiminnasta. Olisi hyvä, jos jokaisessa vertaistapaamisessa toteutuisivat kaikki neljä eli vertaisoppiminen, hyvät käytännöt, virkistys ja yhdessä olo. Nämä neljä teemaa nousivat vapaaehtoisten ryhmäkeskusteluissa esille. Vapaaehtoisten mielestä kaikki nämä asiat olisivat hyvä olla joka tapaamisessa, sillä se taas kannustaisi heitä osallistumaan niihin.

Kuvio 14. Vapaaehtoisen innostaminen vertaistapaamisen keinoin.

Pauli Niemelä (2009, 228) nostaa esille tekemisen sosiaalisella ulottuvuudella nousevat kysymykset yhteistyöstä, yhdessä tekemisestä ja työyhteisöstä. Työyhteisö tarjoaa merkittävän viiteryhmän ja yhteisön ihmiselle. Työkavereiden keskinäinen tuki ja yhteistyö ovat tärkeitä ihmiselle. Ohjaaja voi edistää vapaaehtoistoiminnassa mukana olevien vapaaehtoisten mahdollisuuksia osallistua oman alueensa yhteisöön ja laajemminkin yhteiskuntaan. Sosiaalisia toimintoja voidaan tehdä innostuksella tai ilman. Silloin, kun innostus on mukana tarvitaan myös innostuksen herättämistä ja ylläpitämistä. Innostaminen on tapa toimia kaikilla niillä alueilla, jotka antavat laatua ihmisten elämälle yhteisönsä hyväksi. Innostaja on henkilö, joka kykenee herättämään ihmisten aktiivista osallistumista ja samaan aikaan suurempaa sosiokulttuurista dynamiikkaa sekä yksilöllisellä että yhteisöllisellä tasolla. Innostaja on läsnä ihmisten arkipäivässä. Hänellä on tietoja todellisuudesta, tarpeista ja puutteista. Hän havainnoi yhteisön arvomaailmaa ja saa ihmiset liikkeelle. Innostaja tekee myös yhteistyötä eri tahojen kanssa. Hän saa mahdollisimman paljon ihmisiä mukaan toimintaan. Ohjaajan pitää tuntea oma toiminta-alueensa, koska silloin hän pystyy suunnittelemaan toimintaa ja siihen liittyviä toimintojen

kokonaisuutta. Innostajan pitäisi olla sosiaalisesti sitoutunut ja hänellä olisi hyvä olla kykyjä johtamiseen, käytännöllisyyttä ohjelmien toteuttamisessa ja kyky saada kontakti muiden toimijoiden kanssa. Motivointityöhön tarvitaan myös riittävästi aikaa. Ohjaaja voi olla se henkilö joka yhdistää vapaaehtoiset alueellaan siihen ympäristöön ja yhteisöön mikä siellä toimii.(Hämäläinen & Kurki 1997,230 - 231.)

7.4 Mikä auttaa vapaaehtoisia jaksamaan ja sitoutumaan toiminnassaan

”Eniten kai ilahduttaa, kun huomaa jonkun tai joidenkin nauttivan siitä, mitä on tekemässä eli että voi tuoda toisille iloa.”

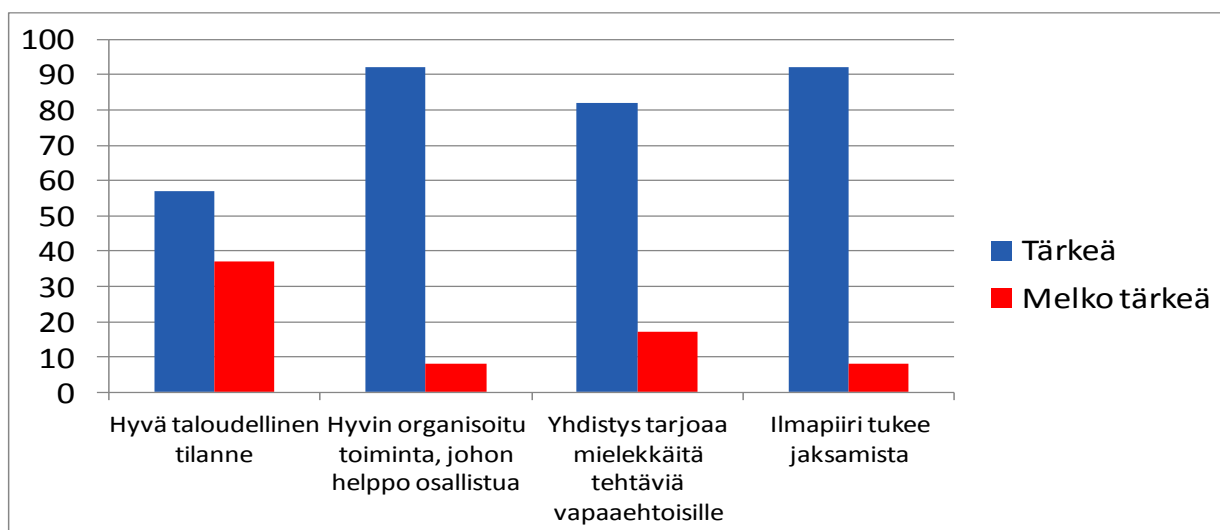
Kun vapaaehtoisen on saanut mukaan perhekeskustoimintaan, on sen jälkeen huolehdittava vapaaehtoisten ohjauksesta ja tuesta. Säännölliset vertaistapaamiset ja lupaus lähiohjauksesta helpottavat vapaaehtoisten sitoutumista toimintaan. Sanotaan, että nykyihmiset ovat passiivisia, eivätkä halua osallistua yhdistyselämään. Tässä onkin juuri motivoinnilla suuri tehtävä, että saadaan ihmiset innostumaan asioista jotka he kokevat subjektiivisina, oman elämänsä kannalta arvokkaiksi ja merkityksellisiksi. Toisaalta yhdistystoiminnassa ei riitä, että saadaan ihmiset innostumaan vaan heidät pitää saada myös sitoutumaan aktiivisesti toimintaan. Sitoutumista auttavat järjestetty koulutus, seminaarit ja keskustelut (Kurki 2000, 133 - 134.)

Toimivat ihmissuhteet ovat keskeinen voimavara elämänhallinnan ja muiden henkisten voimavarojen rakentumisessa. Vaikka sosiaaliset suhteet toimivat valtaosalla väestöstä, joukossa on pieni osa niitä, joilla tilanne ei ole yhtä hyvä. Suomalaisista viisi prosenttia kokee puutteita ystävyys- ja sukulaissuhteissa ja neljä prosenttia perhesuhteissa. Samanaikaisesti erityyppisissä sosiaalisissa verkostoissa ilmenevien syvien ongelmien kasautuminen on harvinaista. Yksinäisyyttä on kokenut satunnaisesti yli puolet suomalaisista, näistä on enemmistö yksin asuvia. Yksinäisyyteen kytkeytyvät vahvasti kokemukset syrjityksi tulemisesta ja ulkopuolisuudesta. Tämän suomalaista hyvinvointia rapauttavan ongelman ratkaisemiseksi tarvitaan ratkaisuja. Ihmisten mahdollisuudet keskinäiseen vuorovaikutukseen on otettava huomioon

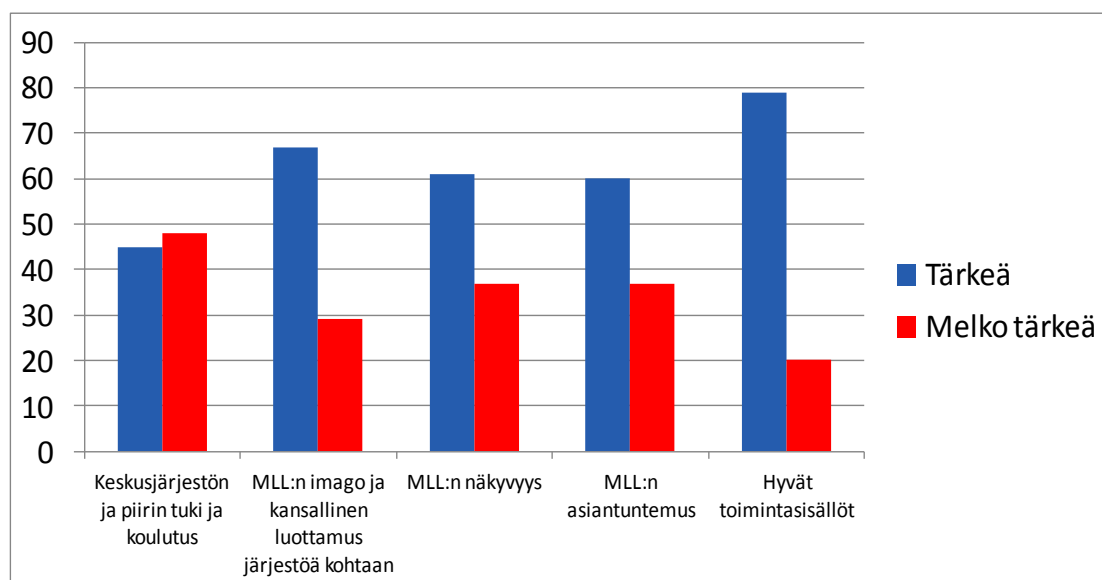
yhdyskuntasuunnittelussa ja rakentamisessa. Erilaisten kohtaamispaikkojen syntymistä tulee tukea ja rahoittaa. Kansalaisjärjestötoiminta tarjoaa isolle osalle suomalaisista jo nyt osallistumisen ja yhteisön löytymisen paikan. Kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuudet tulee turvata ja vahvistaa. Paikallisyhdistysten pienimuotoinenkin toiminta on tärkeä vastavoima ihmisten yksinäisyydelle. Kuntien tulisi huomioida tämä ja suunnata paikallisyhdistyksille toiminta-avustuksia niiden toiminnan ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi sekä tarjota tiloja ilman erillistä korvausta niiden käyttöön. (Kansalaisbarometri 2009, 13 - 14.)

”Olen tällä hetkellä työtön, joten vapaaehtoistoiminta täyttää tärkeänä olemisen tarpeen”

MLL teki paikallisyhdistysten vapaaehtoisille kyselyn osana valtakunnallisen kolmivuotissuunnitelman 2012-2014 valmistelutyötä. Seuraavalla sivulla olevissa kuvioissa on kyselystä poimittuna kaksi kuviota, joihin on kuvattuna vapaaehtoisten vastauksia siitä, että mitkä tekijät edistävät heidän mielestään tulevaisuuden vapaaehtoistoimintaa. Tärkeimmiksi asioiksi vapaaehtoiset nimesivät toiminnan hyvän organisoinnin, mielekkäät vapaaehtoistehtävät sekä jaksamista tukevan ilmapiirin. Nämä ovat juuri samoja asioita mitä kehittämishankkeen vertaistapaamisissa vapaaehtoiset nostivat esille, kun kysyttiin heidän omasta sitoutumisestaan nykyiseen vapaaehtoistoimintaan.

Kuvio 15. Mitkä tekijät edistävät tulevaisuuden vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia? (MLL:n paikallisyhdistyskysely kolmivuotissuunnitelmaa 2012-2014 varten)

Kuvio 16. Mitkä tekijät edistävät tulevaisuuden vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia?(MLL:n paikallisyhdistyskysely kolmivuotissuunnitelmaa 2012-2014 varten)

Tässä kehittämishankkeessa vapaaehtoisilta kysyttiin, mikä saa heidät jaksamaan vapaaehtoistoiminnassaan. Alla olevaan listaan on kerätty ne jaksamista edesauttavat tekijät, jotka he nimesivät keskustelussaan.

Jaksamista edesauttavat tekijät

- Tärkeä kuulua johonkin
- Omat lapsen lapset kaukana
- Voi valita omat työtehtävät
- Kiva kuulua joukkoon
- Vertaisryhmä
- Selkeä rooli
- Voi itse vaikuttaa toiminnan kulkuun
- Toiminnan tärkeys asiakkaalle
- Jää itselle hyvä mieli
- Saa leikkiä lasten kanssa
- Vastapainoa muulle elämälle
- Saa itselle uusi tuttavuuksia

Kuvio 17. Mikä saa vapaaehtoisen jaksamaan vapaaehtoistyössään perhekeskuksessa

Ruohosen (2003, 42-45) mukaan vapaaehtoistoiminnan periaatteita ovat vapaaehtoisuus, palkattomuus, luottamuksellisuus, ei-ammattillisuus, tasa-arvo ja yhteinen ilo. Vapaaehtoistoiminnassa ihminen rakentaa identiteettiään ja tuntee itsensä subjektiksi yhteisössä. Nämä asiat tulivat esille myös edellä olleessa listassa vapaaehtoisten itsensä sanoittamana.

Vapaaehtoisen sitoutumista omaan vapaaehtoistyöhönsä kuvaa myös seuraava vapaaehtoisen polku MLL:n toiminnassa. Polkuni MLL:n vapaaehtoisena: *”Asuessani 1970-luvulla Heinolassa minua pyydettiin mukaan kokoamaan MLL:n Heinolan osaston lelunäyttelyä. Myöhemmin minua pyydettiin osaston johtokuntaan. 1970-luvun loppupuolella muutin perheeni kanssa Vilppulan kunnan Kolhon kylään, jossa toimin MLL:n paikallisen pienen osaston puheenjohtajana. - Vuonna 1984 muutin perheeni kanssa Mikkeliin. Sain olla mukana perustamassa MLL:n Mikkelin yhdistyksen kokeilupäiväkotia vuonna 1987. Samana vuonna aloitin yhdistyksen sihteerin työt. Toimin päiväkodin johtajana sekä yhdistyksen sihteerinä n.21 vuotta eläkkeelle jäämiseeni saakka.*

Kesällä 2008 muutin mieheni kanssa syntymäkaupunkiini Turkuun. Aloitin vapaaehtoisena Marakatissa syksyllä 2008. Nyt olen mukana perhekeskus Marakatissa vuorotellen viikoittain tavallisessa sekä kansainvälisessä perhekahvilassa. Käyn vertaistapaamisissa ja osallistun tapahtumiin. ” (julkaistu vapaaehtoisen luvalla)

Kaiken kaikkiaan vapaaehtoistoiminnan ammatillisella ohjauksella on merkitystä vapaaehtoiselle, kuten tämän kehittämishankkeen aikana vapaaehtoiset itse kertoivat. Kehittämishankkeen aikana ohjaajalle varmistui myös vertaistapaamisten tärkeys. Suvi-Tuuli Porkka (2007, 60 - 61) kirjoittaa vapaaehtoistyön työnohjauksesta, joka on tavoitteellinen prosessi, jossa vapaaehtoisella on mahdollisuus ohjaajan ja muiden vapaaehtoisten kanssa testata ajatuksiaan. Näissä tapaamisissa on ominaista, että päähuomio kohdistetaan vapaaehtoistyöhön sekä vapaaehtoisten jaksamiseen ja osaamiseen. Ohjauksen avulla vapaaehtoinen oppii tuntemaan omat voimavaransa, mahdollisuutensa ja rajoituksensa. Samalla pyritään tukemaan vapaaehtoisten motivaatiota ja sitoutumista vapaaehtoistyöhön. Yhdessä koettu ja jaettu käsitys toiminnan mielekkyydestä, oikeutuksesta ja omasta merkityksestä sen osana auttaa jaksamaan. Ohjauksen yhtenä tehtävänä on kannustaa vapaaehtoisia huolehtimaan myös omasta jaksamisestaan ja auttaa häntä valitsemaan tehtävänsä oman elämäntilanteensa ehdoilla. Näiden asioiden täsmentäminen MLL:n ammatillisille ohjaajille aina ennen vertaistapaamisten aloittamista on tärkeää. Siten varmistetaan myös järjestössä tehtävän ammatillisen ohjauksen laatua ja saadaan pidetyksi motivoituneita vapaaehtoisia perhekeskustoiminnassa.

8 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTIA JA POHDINTAA

8.1 Mikä onnistui tässä kehittämishankkeessa ja mitä jäi tekemättä

Kehittämishanke eteni lineaarisesti aikataulun mukaisesti. Perhekeskustoiminnan käynnistäminen, toiminnan organisointi ja käytännön työskentelyn koordinointi olivat luonteeltaan alkuvaiheessa projektityöskentelyn kaltaista. On hyvä, että kehittämishankkeen ohjaajalla oli kokemusta projektityöskentelystä, mutta kannattaa myös muistaa että hanketyö on aina uuden toimintatavan kehittämistä ja yhdessä oppimista, kuten Viirkorpi (2000,30 - 31) muistuttaa. Kehittämishankkeen ohjaajan tehtäväkenttä oli laaja. Seuraavalla sivulla olevaan kuvioon 18 on kerätty Viirkorpea (2000,31) mukaillen tässä hankkeessa toteutuneet ohjaajan keskeiset tehtäväalueet. Kuvio ei ole kaiken kattava, koska hankkeessa oli paljon näkymätöntä työtä jota oli vaikea eritellä. Seuraava ohjaaja, joka käynnistää perhekeskustoimintaa alueellaan yhdessä kumppaneiden kanssa, on hyvä olla tietoinen keskeisimmistä tehtävistä, jotta suunnitteluvaiheesta lähtien osataan ennakoida tulevia tehtäviä.

Kuvio 18. Kehittämishankkeen ohjaajan tehtävät Viirkorpea (2000) mukaillen

Tässä kehittämishankkeessa perhekeskuksen käynnistäminen sujui hyvin, sillä hankkeen mahdollistava avustusanomuspäätös Laitilan kaupungilta saatiin joulukuussa 2010 ja ohjaajan perhekeskustoiminnan koordinaatiotyö käynnistyi. Sopivan tilan löydyttyä Laitilan kaupungin toimitiloista, alkoi paikan kunnostus perhekeskustoimintaan sopivaksi. Tässä remontointiasianssa kaupungin ammattilaiset tekivät ahkeran työn, sillä remontti alkoi tammikuussa ja avajaiset olivat 3.3.2011. Aktiiviset vapaaehtoiset Laitilassa mahdollistivat omalta osaltaan myös perhekeskuksen nopean käynnistymisen. Vapaaehtoisten löytäminen sisustustalkoihin, hankintojen tekemiselle ja avajaistapahtuman järjestämiselle oli suuri ponnistus paikallisyhdistykselle. Perhekeskuksen perustaminen herätti innostusta myös paikallisissa yrittäjissä, jotka lähtivät tukemaan Laitilan MLL:a taloudellisesti ja materiaalisin lahjoituksin. Perhekeskuksen perustamisvaihe oli siis koko kaupungin yhteinen ponnistus.

Perhekeskustoiminnan tueksi koottiin moniammatillinen ohjausryhmä, jonka työskentely lähti käyntiin heti maaliskuusta lähtien. Kehittämishankkeen ohjaaja ja Laitilan sosiaali- ja terveystoimen johtaja pohtivat etukäteen ohjausryhmän

kokoonpanoa ja mahdollisia sidosryhmiä, jotta saatiin mahdollisimman sopivat henkilöt perhekeskustoiminnan ympärille. Ketä ovat ne tahot, jotka mahdollisesti toimivat perhekeskuksessa ja keitä asia kiinnostaisi? Keitä tarvitaan mukaan toiminnan kehittämiseen ja toteutukseen? Perhekeskus toimintana sijoittautui kaupungin palveluissa varhaiskasvatuksen alaisuuteen. Perhekeskus nähtiin mahdollisuutena, ei pelkästään toimintatilana vaan myös uudenlaisen yhteistyön ja työparityöskentelyn paikkana. Johdon sitoutuminen yhteiseen asiaan, perhekeskustoimintaan oli tärkeä viesti työntekijöille niin neuvolan, perhetyön ja varhaiskasvatuksen sektoreilla. Tämä mahdollisti työntekijöiden osallistumisen ohjausryhmätyöskentelyyn, työparityöskentelyyn ja kehittämistyöhön.

Vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta perhekeskustoiminnan käynnistäminen Laitilassa toi uutta innostusta yhdistyksen toimintaan. Pitkäaikainen haave omasta tilasta täyttyi. Toiminnan keskittäminen samaan tilaan ja toimintavälineiden sijoittautuessa saman katon alle helpotti vapaaehtoisten toimintaa paljon. Uusia vapaaehtoisia saatiin mukaan toiminnan käynnistyttyä sekä perhekeskuksen toimintaan että yhdistyksen hallitukseen. Yhdistys perusti hallituksen jäsenistään perhekeskustiimin, jonka tehtävänä oli valmistella hallituksen kokoukselle perhekeskustoimintaan liittyvät asiat. Tämä helpotti hallituksen kokoustyöskentelyä ajallisesti, koska perhekeskusasiat tulivat kootusti esille ja ne käsiteltiin omana kohtanaan. Ne MLL:n paikallisyhdistykset, jotka tulevaisuudessa ovat mukana paikallisen perhekeskuksen toiminnassa tai isäntinä on hyvä saada tukea ja koulutusta ammatilliselta ohjaajalta jo etukäteen. Koulutukseen sisältyisi tietoa perhekeskustoiminnasta, perhekeskustoiminnan ideointia, huomioitavia asioita sekä tietoa vapaaehtoisen roolista.

MLL:n Varsinais-Suomen piirissä oli vuonna 2011 käynnissä OK - opintokeskuksen rahoittamana Perhekeskus osaajaksi -hanke, jonka kanssa tämä kehittämishanke teki tiivistä yhteistyötä. Tässä Perhekeskus osaajaksi -hankkeessa tuotettiin Varhaista tukea lapsiperheille -opas perhekeskustoimintaan ja koulutuspaketti, joita jatkossa hyödynnetään

vapaaehtoisten kouluttamisessa perhekeskustoiminnan sisältöihin ja toteuttamismalleihin. Opas on luettavissa <http://varsinaissuomenpiiri.mll.fi> -sivustolla.

Toki perhekeskustoiminnan isäntänä oleminen vaati myös vapaaehtoisilta paljon, osittain sellaista resursointia mihin ei etukäteen ollut osattu varautua. Näitä oli esimerkiksi aikaresurssi varsinkin käynnistysvaiheessa, jolloin asiat tapahtuivat nopealla aikataululla. Toinen asia mikä vaati vapaaehtoisilta uudelleen pohdintaa, oli sitoutuminen perhekeskustoiminnan ylläpitämiseen. Perhekeskus vaatii joka kuukausi toimenpiteitä sekä taloudellisia että toiminnallisia. Avajaisten jälkeen oli havaittavissa pienoista uupumusta, joka kuitenkin haihtui loppu kevään aikana. Osaltaan tätä auttoi perheiltä tullut kannustus ja positiivinen palaute, kun he löysivät perhekeskuksen toiminnan.

Vapaaehtoisten rekrytointiprosessin mallinnus tehtiin ja kokeiltiin Turussa. Tästä saatuja hyviä kokemuksia ja toimintatapoja kokeillaan jatkossa MLL:n Varsinais-Suomen piirin alueella. Rekrytointiprosessin siirtäminen seudulle onnistuu, mutta vaatii ohjaajalta seudun tuntemista ja tiivistä keskustelua paikallisyhdistysten vapaaehtoisten kanssa rekrytoinnin aikataulusta ja toiminnan paikoista sekä uusien vapaaehtoisten tarpeellisuudesta. Perhekeskuksissa toiminnan sisällöt määrittelevät vapaaehtoisten toimijoiden määrän. Uusien ideoiden työstämisessä kannattaa alusta asti huomioida myös mahdollinen toteuttaja eli kuinka paljon tarvitaan uusia vapaaehtoisia, jotta vanhat toimijat eivät liiaksi kuormitu.

Ammatillinen ohjausseudullisessa ohjauspisteessä toteutui hankkeen aikana. Vapaaehtoisten ammatillinen ohjaus täsmentyi. Kehittämishankkeessa saatiin kokemusten kautta uutta tietoa vapaaehtoisten tarpeista ja innostamisen merkitys korostui. Perhekeskusmiljöössä vapaaehtoistoimijoiden ohjaus on hyvin käytännön läheistä ja vapaaehtoisten tarpeista lähtevää. Käytännössä vapaaehtoiset toimivat kaikki eri päivinä eri ryhmissä, joten ainoa paikka, missä he kohtasivat olivat vertaistapaamiset. Vertaistapaamiset saivatkin kaikilta positiivisen palautteen ja muiden työstä kuuleminen koettiin tärkeäksi. Tämä haastaakin alueella toimivan ohjaajan huomioimaan

perhekeskusvapaaehtoisten ohjauksen tärkeyden ja varaamaan siihen oman aikaresurssin. Ei riitä, että on perhekeskus jonka toimintaan rekrytoidaan uusia vapaaehtoisia, vaan heistä pitää myös pitää huolta toiminnan aikanakin. Tässä ohjaajalla on työparina paikallisyhdistyksen perhekeskustiimi.

Mitä jäi tekemättä?

Kehittämishankkeen aikana kehittämistehtävien rajaaminen Laitilan ja Turun välille auttoi tehtävien toteutuksessa, mutta ei mahdollistanut niiden toteuttamista kokonaisuudessaan molemmissa paikoissa. Perhekeskustoiminta käynnistettiin Laitilassa, mutta rekrytointiin ja ohjaukseen liittyvät kehittämistehtävät toteutettiin Turussa. Tämä siksi, että Turussa kehittämisperhekeskus Marakatissa oli jo vapaaehtoisia, jotka toimivat perhekeskuksessa jolloin saatiin aitoja kokemuksia ohjauksen kehittämistyölle. Lisäksi jo toiminnassa jonkun aikaa olleet vapaaehtoiset osasivat kertoa ohjauksen tarpeistaan ja uusien perehdytyksessä huomioitavia asioita. Laitilasta saatiin uusien vapaaehtoisten näkökulmaa jatkokehittelytyön tueksi.

Jatkohankkeena olisi tarvetta sopivien arviointimenetelmien kehittämiseksi perhekeskustoiminnan arviointiin muun muassa arvioinnin merkityksen täsmentäminen toiminnan toteutusvaiheessa ja toiminnan muuttuessa pysyväksi. MLL:n vapaaehtoistoiminnassa on olemassa valtakunnallisia arviointi- ja palautelomakkeita toiminnan sisältöihin, mutta ei erikseen perhekeskustoimintaan. Perhekeskustoiminta toteutettuna kumppanuusajatuksella vaatii myös arvioinnilta tiivistä keskustelua kumppaneiden kesken arvioinnin tarpeista ja sisällöistä. Yhdessä sovitut arviointimenetelmät toisivat perhekeskustoiminnalle myös laadun määritteitä ja kannustaisi laadukkaaseen yhteistyöhön. Asiakkaan näkökulmasta arviointimenetelmän pitäisi olla mahdollisimman houkutteleva ja helpolla tavalla toteutettava.

Tieto ja osaaminen ovat ammatillisen organisaation merkittävintä omaisuutta, koska pääasiassa näiden voimavarojen avulla ammattilaisorganisaatio saavuttaa tavoitteensa. Tämä omaisuus on sitoutunut ihmisiin, työprosesseihin

ja kulttuuriin. Tieto ei ole staattinen tila, vaan se kehittyy ja lisääntyy jatkuvasti, osa siitä vanhenee ja osa katoaa. Organisaatioiden tieto ei ole yleensä objektiivista, vaan se on organisaation päämäärien mukaan painottunutta. Tietoon pohjautuvat päätökset ja toiminta eivät ole yksittäisen toiminnan tulosta, vaan ne syntyvät organisaation informaation tuloksena. Ammattiosaaminen kehittyy vasta työtä tekemällä ja yhteistoiminnan taidot karttuvat käytännön työssä, jossa kohdataan myös ristiriitoja. (Jalava & Virtanen 1998, 14 - 19.)

Laitisen (2000, 24-26) mukaan arviointi voi olla kehittävää ja muuntavaa, jolloin sen kiinnostus suuntautuu toiminnan prosesseihin, joilla muutosta tuotetaan. Osallistuvaksi arvioinniksi kutsuttu lähestymistapa on lähestymistapana lähimpänä sellaista arviointimenettelyä, jota voidaan kutsua itsearviointiksi. Tämä lähestymistapa on normatiivinen. Perusnormeina ovat tiedon tuotannon ja käytön demokratisointi, eettisesti rehellinen ja avoin suhtautuminen tiedosta ja sen levittämisestä mahdollisesti saataviin hyötyihin. Lisäksi normeihin kuuluvat kaikkien ihmisten reflektoinnin, oppimisen ja muutoksen kykyjen arvostaminen. Arvioinnin toteutettavuudessa on kyse arvioinnin resurssien laajuudesta suhteesta arvioinnin kohteeseen. Itsearviointi soveltuukin menetelmänä pienimuotoisten hankkeiden arviointiin, jossa eri arvioinnin osapuolten käsitysten kirjaaminen on jo riittävä.

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta on tiedontuotantoa, jossa kysymykset nousevat käytännön toiminnasta ja rakenteista. Tällöin ei puhuta tutkimustiedon soveltamisesta vaan uudesta tiedonmuodostuksen tavasta, sillä tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tavoitellaan konkreettista muutosta ja perustellun tiedon tuottamista. Tutkimuksen ja kehittämistoiminnan arvot ja intressit poikkeavat toisistaan. riippumattomuus on keskeistä tutkimuksessa, mutta kehittämistoiminnassa kysymys on problemaattinen. Kehittämistoiminnalla tavoitellaan muutosta ja joudutaan kysymään kenen intressiä se palvelee. (Toikko & Rantanen 2009, 22 - 23,44.) Tämän kehittämishankkeen toteutuksessa oli mukana monen eri tahon intressit Laitilan kaupungin, MLL:n Varsinais-Suomen piirin, MLL Laitilan ja alueen lapsiperheiden. Perhekeskuksen toiminnan juurtumisessa auttaisi edelleen se

että intressipohja pysyisi mahdollisemman laajana, jolloin lopullisen hyödyn saajat eli alueen lapsiperheet saisivat nauttia perhekeskustoiminnan tuomista toiminnan mahdollisuuksista perheensä arjessa.

8.2 Vapaaehtoistoiminnan ammatillisen ohjauksen juurruttaminen osaksi MLL:n perhekeskustoimintaa

Tässä kehittämishankkeessa saatuja kokemuksia ja malleja hyödynnetään osana MLL:n valtakunnallista vapaaehtoistoiminnan ammatillisen ohjauksen kehittämistyötä. Visiona on, että vuonna 2014 MLL:lla olisi koko maan kattava seudullisten vapaaehtoisten ammatillisten ohjauspisteiden verkosto, missä alueellinen vapaaehtoistoiminnan ohjaaja toimii yhteistyössä paikallisyhdistysten vapaaehtoisten kanssa. Tästä opinnäytetyöstä on hyötyä uusille vapaaehtoistoiminnan ohjaajille alueellisen perhekeskustoiminnan käynnistämisessä ja perhekeskuksessa toimivien vapaaehtoisten ohjauksen aloittamisessa.

Tämän opinnäytetyön tuloksia esiteltiin MLL:n valtakunnallisilla perhekeskuspäivillä marraskuussa 2011 ja maaliskuussa 2012. Juurruttamistyö alkaa MLL:n ammatillisten ohjaajien valtakunnallisista työkokouspäivistä, joissa saadaan yhteistä näkemystä asialle. Innostutaan yhdessä, jolloin käytännön työhön liittyvät asiat kohdataan piirien toiminta-alueilla erilaisuuksista huolimatta samalla kiinnostuksella. Piiritasolla merkityksellistä juurruttamistyössä on se, että hyväksi todetut rekrytointi- ja ohjauskeinot ovat mallinnettuja ja ne ovat siirrettävissä työntekijältä toiselle. Tässä kehittämishankkeessa tuotetut toimintamallit ovat helposti irroitettavissa omiksi kokonaisuuksiksi, joita voidaan hyödyntää paikallisten tarpeiden mukaan. Kehittämishankkeen tuloksina syntyneet kuviot kootaan jatkossa power point- diasarjaksi MLL:n ohjaajien työvälineeksi perhekeskustoiminnan kumppanuustyöhön.

MLL on vahva toimija perhekeskuskumppanuudessa ja tämän kehittämishankkeen myötä myös seudullisen ohjaajan ohjausosaaminen ja –tietoisuus täsmentyi. Vapaaehtoistoiminnan ammatillinen ohjaus on kiinnostavaa. Sen mallintamisesta on hyötyä myös muille kumppaneille.

Kehittämishankkeen kokemuksia voidaan hyödyntää myös muiden järjestöjen toiminnassa, jotka toimivat kumppaneina paikallisissa perhekeskusverkostoissa. Toisena jatkohankkeena voisikin olla perhekeskuksessa toimivien eri järjestöjen yhteiset vapaaehtoisten ammatilliset ohjauksen tilanteet, resurssien yhdistäminen ja synergian käyttöön otto. Tässä kehittämishankkeessa kokeiltiin vapaaehtoisten kanssa kehittäviä vertaiskäyntejä, mutta voisiko ne toimia myös työntekijöiden välillä. Hellstenin ja kumppaneiden (2004, 13.) kokemusten mukaan kehittävän vertaiskäynnin parhaita puolia ovat muun muassa uusien oivallusten saaminen tutustumalla puolin ja toisin toisten toimintaan, yhteisen kehittämisen kautta saatavat oivallukset paremmista toimintatavoista ja hyvistä keinoista, kannustaa pohtimaan omaa työtään ja työn tekemisen tapaa sekä toiminnan näkyväksi tekeminen. Vapaaehtoisten ammatillista ohjausta toteutetaan muissakin järjestöissä, joten kehittävät vertaiskäynnit voisivat olla työntekijöillekin tärkeitä, sillä ulkopuolisen silmin tarkasteltuna selviää sellaisia asioita, joita ei ehkä itse ole nähnyt tai tunnistanut.

Vertaistapaaminen oli hyvä vapaaehtoisten ohjausmuoto, jossa toteutui vertaisoppimisen näkökulma. Vapaaehtoiset saivat linkittää oman toimintansa osaksi laajempaa kokonaisuutta perhekeskustoimijoiden joukossa sekä saivat vertaistukea omalle vapaaehtoistoiminnalleen muilta samassa perhekeskuksessa toimivilta. Ohjaaja sai vertaistapaamisissa hyödyntää omaa ammatillista ohjausosaamistaan kohdatessaan hyvinkin erilaisista lähtökohdista tulevia vapaaehtoisia. Ohjausryhmätyöskentelyssä moniammatillisen työryhmän tuomat edut konkretisoituivat ja innostivat yhteistyöhön. Yhdistävänä tekijänä sekä kehittämishankkeen ohjaajalla, ohjausryhmällä että vapaaehtoisilla oli perhekeskus, jonka toimintaan innostuttiin, innostettiin, kannustettiin sitoutumiseen ja tuettiin yhdessä jaksamiseen.

9 LÄHTEET

Ahvo-Lehtinen, S. & Maukonen, S. 2005. Osaamisen johtaminen kuntasektorilla. Kuntaosaana 2012 –työkirja. Helsinki: Efeko Oy.

Bardy, M.; Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES raportteja 263.

Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Helsinki: Gaudeamus.

Hellsten, K.; Outinen, M. & Holma, T. 2004. Kehittävä vertaiskäynti – työvälinen laadunhallintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES aiheita 31/2004.

Hokkanen, L. 2003. Vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Juva: WS Bookwell Oy, 245-270.

Huotari, K. & Hurtig, J. 2008. Sosiaalityötä monitoroimassa. Helsinki: Helsinki University press/Palmenia.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Jalava, U. & Virtanen, P. 1998. Tietoa luova projekti polku oppivaan organisaatioon. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Johansson, T. 2011. Leksandsmodellen – familjeförberedelse som utgångspunkt för familjecentralen. Teoksessa Familjecenter i Norden – en resurs för barn och familjer. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet, 69 – 74.

Kempainen, J. & Huisko, M-L. 2008. Yhteistyön ja kumppanuuden edellytykset ja rakenteet. Teoksessa Kempainen J. (toim.) 2008. Kutsu kumppanuuteen – eväitä arkeen. Jyväskylän kaupungin raportit 2008. Jyväskylän seudun PERHE-hankeen loppuraportti. 16 -17. Viitattu 21.2.2012.

http://jyvaskylanseutu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylanseutu/structure/27005_perhehanke_sahkoinen_mike.pdf

Konttinen, R. 2010. Vapaaehtoisuus ja vertaisuus erityispiirteenä. Teoksessa Kari, A.; Liimatainen, H.; Pieviläinen, H.; Puumalainen, H. & Sulkku, S. (toim.) 2010. Tukea ja ohjausta.

Sosiaali- ja terveysjärjestöt neuvontatyössä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 61 – 70.

Korpelainen, K. & Lampikoski, K. 1997. Innovatiivisuus muutosvoima. Markkinointi-instituutin kirjasarja N:o 46. Juva: WSOY.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa Niemelä, J & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanalla. Jyväskylä: PS-kustannus, 30 -39.

Laitinen, R. 2000. Itsearviointi : Arviointitekniikoista oppimiseen. Teoksessa Laitinen, R. (toim.) Arvioinnin arkea ja peruskysymyksiä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 22 -38.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri. 2009. ”Vauva vaan muuttaa sitä arkee...” Vauvaperhe- hankeen 2005 -2009 loppuraportti.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri. 2010. Vapaaehtoistoiminnan ohjauksen käsikirja.

Niemelä, P. 2009. Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa Mäntysaari, M.; Pohjola, A. & Pösö, T. (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus.

Porkka, S-T. 2007. Vapaaehtoistyön työnohjaus. Teoksessa Nyholm, S. & Saarelainen, J. Koulutetut vapaaehtoiset vertaisryhmien ohjaajina –opas yhdistyksille. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura, 60 -63.

Pulkkinen, R. 2010. Kuulolähipalvelu – merkityksellistä vapaaehtois- ja järjestötoimintaa. Teoksessa Kari, A.; Liimatainen, H.; Pieviläinen, H.; Puumalainen, H. & Sulku, S. (toim.) 2010. Tukea ja ohjausta. Sosiaali- ja terveysjärjestöt neuvontatyössä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 134 -139.

Peavy, V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Helsinki: Työministeriö.

Raatikainen, T. 2010. Perheiden parissa Perhekeskukset hyvinvointia edistämässä. Opinnäytetyö Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma.

Ruohonen, M. 2003. Järjestöt vapaaehtoistoiminnan areenoina ja mahdollistajina. Teoksessa Niemelä, J. & Dufva, V. (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhanalla. Jyväskylä: PS-kustannus, 40 – 55.

Ruskomaa, L. (toim.) 2001. Vapaaehtoistoiminta Lapsiperhe –projektissa. Kokemuksia ja kehittämisehdotuksia. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2010. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Perhekeskus. Viitattu 21.2.2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus

Thyrhaug, A.; Vedeler, G.; Martinussen, M. & Adolfsen, F. 2011. Artikkelit Familiens hus i Norge – et tverrfaglig kommunalt helsetilbud for barn, unge og deres familier. Teoksessa Familjecenter I Norden – en resurs för barn och familjer. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet, 29 -33.

Thyrhaug, A.; Vedeler, G.; Martinussen, M. & Adolfsen, F. 2011. Artikkelit Samarbeid I Familiens hus. Teoksessa Familjecenter I Norden – en resurs för barn och familjer. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet, 102 – 105.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Tomperi, T. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Vahtio, E.-L. 2005. Rekrytointi menestystekijänä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Valtioneuvosto. 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011. Viitattu 15.3.2012. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Valtioneuvosto. 2007. Pääministeri Matti Vanhasen 2 hallitusohjelma 2007-2010. Viitattu 10.12.2010. <http://www.vn.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/vanhanenII/hallitusohjelma/fi.jsp>

Vehviläinen, S. 2001. Ohjaus vuorovaikutuksessa. Helsinki: Gaudeamus.

Viirakorpi, P. 2000. Onnistunut projekti – opas kunta-alan projektityöskentelyyn. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Viitala, R.; Kekkonen, M. & Paavola, A. 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:12. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Väikangas, K. 2010. Verkostot innovaatioiden työkaluina. Sosiaali- ja terveysviesti 2/2010, 26-27.

Yeung, Anne Birgitta. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.

Julkaisemattomat lähteet

Kemppainen, Jaana. Kaste-ohjelman esittely. 5.11.2009.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2008. Kolmivuotissuunnitelma 2009-2011. Viitattu 11.12.2010.
https://mll-fi.directo.fi/yhdistysnetti/tietoa_mll_sta/linjaukset/kolmivuotissuunnitelma_uusi/

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011a. VETO Vapaaehtoistoiminnan ammattillinen ohjaus koulutus. Muistiinpanot.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010. VETO tiedote.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011b. VETO hankkeen väliraportti.

Liite 1: Haastattelukutsu vapaaehtoisille

Lähetetty 21.10.2010 sähköpostilla 9 henkilölle

Hei

Olen aloittanut opintoni Turun Ammattikorkeakoulussa ylemmän sosiaalialan koulutusohjelmassa, siihen liittyy opinnäytetyön tekeminen kehittämishankkeena. Kehittämishankkeeni liittyy perhekeskusmaailmaan ja vapaaehtoisten toimintaan siellä eli hankkeen nimenä tällä hetkellä on MLL:n vapaaehtoistoiminta perhekeskuksessa – tukena ammatillinen ohjaus.

Jotta saan kehittämistehtäväni hyvin alkuun, tarvitsen teidän nyt toiminnassa mukana olleiden vapaaehtoisten apua. Tavoitteena hankkeessa on mallintaa perhekeskustoiminnassa toimivien vapaaehtoisten polku ja toimintamahdollisuudet paikallisessa perhekeskuksessa. Toivoisin saavani teiltä ajatuksia käytännön toiminnasta ja siihen liittyvistä asioista kehittämistyöni pohjalle.

Ajatuksenani on kutsua teidät ryhmätapaamiseen/keskusteluun jossa voisimme yhdessä jutella seuraavista teemoista. Kutsun on saanut 9 vapaaehtoista, jotka ovat vuonna 2010 toiminut Perhekeskus Marakatissa.

1. Mitä olet tehnyt perhekeskuksessa; tehtävät ja ajankohta?
2. Miten perehdyttäisit uuden vapaaehtoisen tekemääsi tehtävääsi?
3. Mitä tukea tarvitset/tarvitsit vapaaehtoistoimintaasi? Keneltä toivot tukea?
4. Tarvitaanko perhekeskustoiminnassa mukana oleville vapaaehtoisille vertaistapaamisia ja kuinka usein itse osallistuisit jos tapaamisia olisi?
5. Mikä saa sinut jaksamaan vapaaehtoistoiminnassasi?

Ryhmätapaaminen on ma 8.11.2010 klo 12 Perhetalo Heidekenillä 2krs. Varmistatko tulosi minulle paluupostissa. Mikäli aikataulu ei sovi sinulle niin voitko kirjoittaa paperille yllä oleviin kysymyksiin vastaukset ja lähettää ne minulle 8.11. mennessä.

Liite 2: Perhekeskustyöntekijöiden haastattelukutsu

Hei

Olen aloittanut opintoni Turun Ammattikorkeakoulussa ylemmän sosiaalialan koulutusohjelmassa, siihen liittyy opinnäytetyön tekeminen kehittämishankkeena. Kehittämishankkeeni liittyy perhekeskusmaailmaan ja vapaaehtoisten toimintaan siellä eli hankkeen työnimenä tällä hetkellä on MLL:n vapaaehtoistoiminta perhekeskuksessa – tukena ammatillinen ohjaus.

Jotta saan kehittämistehtäväni hyvin alkuun, tarvitsen teidän nyt toiminnassa mukana olleiden vapaaehtoisten ja ammattihenkilöiden apua. Tavoitteena hankkeessa on mallintaa perhekeskustoiminnassa toimivien vapaaehtoisten polku ja toimintamahdollisuudet paikallisessa perhekeskuksessa. Toivoisin saavani teiltä ajatuksia käytännön toiminnasta ja siihen liittyvistä asioista kehittämistyöni pohjalle. Kehittämisperhekeskus Marakatti valikoitui otannaksi konkreettisen läheisyytensä ja kehittämistyön näkökulmansa takia.

Olen kutsunut vapaaehtoiset ryhmätapaamiseen/keskusteluun ma 8.11.2010 klo 12, jossa keskustelun teemoina ovat seuraavat alla olevat asiat. Kutsun on saanut 9 vapaaehtoista, jotka ovat vuonna 2010 toimineet Perhekeskus Marakatissa.

1. Mitä olet tehnyt perhekeskuksessa; tehtävät ja ajankohta?
2. Miten perehdyttäisit uuden vapaaehtoisen tekemääsi tehtävääsi?
3. Mitä tukea tarvitset/tarvitsit vapaaehtoistoimintaasi? Keneltä toivot tukea?
4. Tarvitaanko perhekeskustoiminnassa mukana oleville vapaaehtoisille vertaistapaamisia ja kuinka usein itse osallistuisit jos tapaamisia olisi?
5. Mikä saa sinut jaksamaan vapaaehtoistoiminnassasi?

Teiltä toivoisin ryhmämuotoista keskustelumahdollisuutta joko niin että tulen Marakatin viikkopalaveriin sovittuna aikana tai sitten erikseen sopimaamme ajankohtana järjestettävään keskusteluhetkeen. Mitä ajattelette? Onnistuisiko marraskuun aikana esim. vko 45?

Keskustelua toivon kanssanne seuraavista teemoista

1. Miten olet kokenut vapaaehtoisten toiminnan omalla työpaikallasi?
2. Tarvitaanko vapaaehtoisia perhekeskustoimintaan? Jos niin, missä tehtävissä vapaaehtoiset voisivat olla mukana?
3. Minkälaista tukea vapaaehtoinen on tarvinnut sinulta? Kuinka usein?
4. Toivotko tulevaisuudessa vapaaehtoisten olevan mukana perhekeskustoiminnassa? Miksi?
5. Miten vapaaehtoiset perehdytetään tehtäviin?

Liite 3: Vapaaehtoistoiminnan esite

Vapaaehtoistoiminta tekee onnelliseksi!

MLL:n Varsinais-Suomen piirin alueella Sinua odottaa loistavat mahdollisuudet toimia vapaaehtoisena lasten, nuorten ja perheiden parissa.

Tule ja tutustu vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksiin

Perhetalo Heidekenillä, Sepänkatu 3

ke14.3. klo16.30-18

ke18.4. klo16.30-18

ke 23.5 klo16.30-18

MLL:ssa voit toimia mm.

- tukihenkilönä
- vapaaehtoisena tapahtumissa ja tempauksissa
- perhekahvilaohjaajana
- lipaskerääjänä
- kylämummina tai –vaarina
- ohjaajana isä-lapsitoiminnassa

Ilmoittaudu minna.maanpaa@mll.fi, P. 050 4362 999

www.varsinaissuomenpiiri.mll.fi

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON
Varsinais-Suomen piiri

